

P. Charles S. J.

Isten közelében

ISTEN KÖZELÉBEN

ELMÉLKEDÉSEK

ÍRTA

P. CHARLES S. J.

FORDÍTOTTA

GÁLFFY LÁSZLÓ S. J.

MÁSODIK MAGYAR KIADÁS

II. KÖTET

BUDAPEST, 1928

KORDA R. T. KIADÁSA. VIII., MIKSZÁTH KÁLMÁN-TÉR 3.

247
1927

Imprimi potest.

Budapestini, die 7. Oct. 1927.

P. Adalbertus Csávossy S. J.
praep. prov.

Nihil obstat.

Dr. Julius Czapik
censor dioec.

Nr. 3723

Imprimatur.

Strigonii, die 14 Nov. 1928.

Dr. Julius Walter
vic. gen.

BEVEZETŐ.

Quia sciunt vocem eius.
Mert ismerik az ő szavát.

Egy írországi kolostor (Bangor) régi antifonáriumában van egy igénytelen, kis költemény a VII. századból a kolostor régi apátjainak tiszteletére. Volt az apátok közt egy Comgall nevezetű, akiről úgyszólván semmi egyebet sem tudunk, csak azt, amit a költemény két sora mond róla gyermekded egyszerűséggel:

Amavit Deus Comgilum.
Bene et ipse Dominum.

Az Úr szerette Comgallt. És Comgall igazán viszonzszerette az Urat.

Úgy kellene, hogy ezt a két verssort minden keresztény élet fölé lehessen írni! Vagy inkább — hiszen az első sor már oda van vésve életünk hajnalára — csak a másodikat kellene létovázás és hamisság nélkül odaírni.

Krisztus keresztségünk óta túlaradó mérték-

ben betöltötte szerepét — szeretett, — megváltó munkájával megtette a maga részét.

Hátra van a mi feleletünk, hogy szeretetből viszonzozzuk Istennek mindazt, amit kegyelméből kaptunk, mindenekelőtt az ő szeretetét.

De senkisésem érdemelheti meg, hogy Istenhez jusson s vele egyesüljön, hacsak nem Isten kegyelméből, a fogadott fiúság által, mert ezzel Isten természetének részeseivé lettünk.

A mi érdemszerzésünk módját ne úgy gondoljuk, hogy nekünk csupán az a feladatunk, hogy minél több, minél hatalmasabb művet és nagy cselekedetet kell hordanunk abba a mélységes szakadékba, mely minket Istentől elválaszt s mintha így a mélységet ellüntettük, a hézagot betöltöttük volna. A mi érdemünk csak olyan mértékben lehetséges, amennyire a végtelen Jóság kimondhatatlan irgalmából egyesülni tudunk Istennel. Meg kell tennünk mindent, de az, amit teszünk, csak annyiban érdemszerző, amennyiben az Istennel való egyesülésből fakad.

Az elmélkedések e csoportjában főleg azt igyekszünk megmutatni, hogyan jön hozzánk Isten jóságos kegyelmével, mily utakon ereszkedik le gyöngeségünk, nemtörődömségünk felé, és mily oktalan akadályokat gördít a mi esztelenségünk és vakságunk az ő békés útjai elé.

Nem akarnak ezek az elmélkedések sem ritka újdonságok, sem választékosak, sem magasztosak lenni, hanem csak azokból az isteni igényekből szeretnének néhányat ki-domborítani, melyeket oly könnyen elferdít, megmásít a mi előítéletünk és tudatlanságunk, amint a régi nagy lángszellemek gondolatai is eltorzulnak, ha csenevész tanítványok fölfogá-sán keresztül jutnak hozzánk.

Az *Isten közelében* c. elmélkedések első kötetében igyekeztünk a mindennapi élet külön-böző viszonyaiban megmutatni, hogy mennyire nyitva áll előttünk az út Istenhez minden pillanatban és minden körülmények közt. A mi „kiáltásunk” mindig eljut a halandók Urá-hoz, ő mindig kegyesen fogadja azt, imádsá-gunk mindig célt ér, ha az ő sugalmazásából fakad és így megfelel az ő óhajának. Köztünk és közte sohasem lehet más akadály, mint a mi romlottságunk, sem más elhomályosító köd, mint az, amibe a mi hazug és vétkes önzésünk burkolózik.

Ez a tanítás azonban hézagos és egyoldalú volna, ha nem mondanók meg azt is, *hogyan előz meg, hogyan jön elénk Isten az ő kegyel-mével*. Mert nem juthatunk közelébe, nem mehetünk hozzá, hacsak nem az ő kegyelme által, és ez a kegyelem az ő fönséges, függet-len kezdeményezése, mellyel megelőzi nem

csupán összes jogainkat, jogcímünket, hanem összes törekvésünket, akaratunkat is. Nem juthatunk el hozzá, ha ő le nem ereszkedik nyomorúságunkhoz és meg nem gyógyítja azt bennünk azáltal, hogy egyesít minket önmagával.

De óvakodnunk kell, nehogy két különböző dolognak tartsuk azt, hogy Isten jön felénk és, hogy mi igyekszünk feléje. Nincsen két Jákob-létrája, hanem csak egy, mely a mennyből a földre és a földről az égbe vezet. Azonban megkülönböztethetünk két áramlatot, két irányt és beszélhetünk Isten megelőző kegyelméről és a vele való közreműködésről.

Szeretnénk egy szót szólni az ismeretlen olvasóhoz is.

E kis könyv nem pótol semmi meglevő könyvet, nem kissebbíti a meglevő mindennapos elmélkedési könyvek jelentőségét, melyekből századok óta merítik a benső életet élő lelkek reggeli vagy esti elmélkedésüket. Maga a szó *elmélkedés* pedig félre ne vezessen senkit, ne gondoljuk, hogy az csak a nap valamely órájához kötött feladat és akkor azután egyszer s mindenkorra elintéztük ezt a tennivalónkat. Aki csupán csak a nap valamelyik megszabott időpontjában elmélkednék és nem igyekeznék rendes munkájába is belevegyíteni a jámbor

gondolatokat, mint a szavakba azok értelmét, annak lelke olyan, mint az üres dió.

Hogy az Üdvözítő megelőző nagy szeretetére az egyetlen megfelelő választ megadhassuk, nincs más módszer, mint, hogy teljesen közreműködünk az ő szeretetével. De nagyon tévednénk, ha azt hinnők, hogy ez a közreműködés talán valami érzelgős rajongás, valami homályos, bizonytalan, misztikusnak nevezett föllángolás; vagy ha azt hinnők, hogy közreműködésünknek nem kell nagyon is öntudatosan rendezettnek lennie és, hogy nincs veszély, mely fenyegetné azt téves nézeteink felől. Hallatlan dolog volna azt hinni, hogy benső lelki életünkben úgy járhatunk el, mintha a kegyelem theológiája nem irányítaná szükségképen Istennel való közreműködésünket. És lehetetlen, hogy ne tévedjen az ember a gyakorlatban, ha letér a helyes útról az elméletben. Ez megesik a közönséges életben is, pedig ott a tapasztalat sok helytelen elvet kijavíthat. S ez megesik elkerülhetetlenül Istennel való viszonyunkban is, mihelyt a helyes elveket elhagyjuk. Ezért fűztünk bele egy kis hit-tudományt még ezekbe az elmélkedésekbe is.

Louvain, 1922. Karácsony ünnepén.

P. Charles S. J.

I.

*Fracto alabastro.**Eltörvén az alabástromot.*

Szeretném, ha megtanítanál, Uram, a teljes önátadás tudományára. Egész életem arra van, hogy átadjam neked magamat, hogy odaadjam szabadságomat, időmet, tetteimet. S ha nem tanulom meg a teljes önátadás művészetét, az a veszély fenyeget, hogy meghalok, mielőlt megvalósíthattam volna mindazt, ami szeretetemről kitelhetett volna.

Aki nyolcat ad Istennek, holott tízet adhatna, az nem adta oda ajándékának még a felét sem. Aki zúgolódva, mogorván és vonakodó szívvel adja azt, amit nagylelkűen és egyszerre odaadhatna, az még messze van a tökéletességtől, az még nem tudja, hogyan lehetünk gazdagok s hogyan kell lemondanunk. Az ilyen még ősz haja ellenére is gyermek — az ártatlanság híján.

Minthogy a bűnbánó bűnösök megelőznek minket az égben, jól tesszük, ha bánatukból

üdvös tanulságot merítünk. A tökéletes ön-átadás tudományát is éppen attól az ismert nyilvános bűnöstől tanulhatjuk meg mi büszke, vén írástudók; az a megvelett teremtmény egy mozdulattal megmutatja, mit kell tennünk.

Magdolna bátran bement a lakoma termébe, nem törődött azok ravasz és szigorú tekintetével, akik őt megfigyelték és akik őt ki akarták utasítani. Bement minden szégyent legyőzve, könnyekkel szemében. Megismeri a jó Pásztort és arra gondol, hogy ő is szegény juhocskája. Ime, ez az egész, és ez elég. Nemcsak könnyeit ajánlja föl; kezébe vesz egy finom alabástromedényt, mely telve van megfizethetetlen illatszerrel. Bizonyára cseppenként hullat majd belőle az Úrra és azután viaszcsomóval ismét befödi a szépművű edényt! De nem — *eltöri az alabástromot* (Mk. 14, 3.).

Kis zörej hallatszik, mint mikor valamit eltörnek. Eltörte az edény nyakát, és az illatszer egyszerre mind kiömlött a drága Mester lábára. Ime, így kell tenni, ez az egyetlen méltó cselekedet azokhoz, akik ismerik a tökéletes adomány tilkát.

Eltöri az alabástromedényt! Ha valaki a végleges, örök fogadalmak által Istennek szenteli magát, még a lehetőségét is elveszi annak, hogy visszavegye azt, amit adott. Az ilyen lélek nem csöppenként adja oda szabadságát

Istennek, nem apránként adja oda életét neki, hanem valami megmászíthatatlant tesz, eltör valamit. Az a *voveo* (fogadok), meg a *perpetuam* (örök) úgy hangzik a fogadalom szövegében, mint az a csattanás, mikor az alabástrom-edény eltört Magdolna kezében.

Sokaknak nincs érzéke az ilyen teljes önfeláldozáshoz! Nem értik meg, hogy miért adjon az ember többet, mint amennyi okvetlenül szükséges, sem azt, hogy miért adja azt oda egyszerre és miért tegye lehetetlenné, hogy megtalálja még egyszer azt, amit adott, hogy újból megtölthesse élete edényét valami drága illattal. A papi vagy szerzetesi élet önfeláldozását oklatan tékozlásnak, megfontolatlan pazarlásnak tartják. — És bosszankodának rája (Mk. 14, 5.).

Az álbölcseknek mindig van valami nagyon okosnak vélt magyarázatuk. Azt mondják, hogy Isten nem kíván annyit; hogy ha a parancsokat megtartjuk, biztosítjuk örök üdvösségünket; hogy jobb, ha előre látunk és nyitva hagyjuk magunk mögött az ajtót, és tűzásoktól mindig őrizkednünk kell. Jól megjegyezték, hogy az igazi erény minden tűzástól ment, és íme ők már azt is elítélendő tűzásnak tartják, ha valaki nagylelkűségben túllépi a szoros kötelesség határait! Fontoljátok csak meg: ez a bűnös asszony odaönti a Mester lábára egyévi kereset

értékét! Több mint háromszáz dénár belevész abba az illatszerbe! Nem esztelenség ez? Szüksége volt a Mesternek erre a pazarlásra?

Ő jó cselekedetet tett (Mk. 14, 6.). — Ime, az örök Bölcsesség szava helyesli a bűnbánó asszony cselekedetét és példának állítja őt tanítványai elé. Nem kell zsugori vagy számítgató lelkülettel tartogatnuk Istennek szánt adományunkat. Nem kell óvatosan mátol holnapig szolgálatába szegődnünk, mintha kolduskenyeret adnánk neki javainkból. Hiszen övé az aratás, övé a maglár is, övé a kemence és a liszt, s övé az is, aki a kenyeret süti. De a mi fősvény lelkünk vonakodik átadni a mai kincsünkkel együtt a holnapi megélhetés forrásait is. A teljes átadás minden nemétől irtózunk.

Pedig meg kell tanulnom és gyakorolnom kell ezt a teljes átadást. Istenem, öld ki belőlem a kapzsiság szellemét, mindazt a hazugságot, mely elhiteti velem, hogy én az vagyok, amim van, és hogy elvesztem azt, amit neked adok.

Eltörvén az alabástromot! — A szétáradó illatszer nem ment veszendőbe, hanem nagy haszna volt. Isten nem kobozta azt el, nem foglalta le maga számára, mert Isten semmit sem foglal le a maga számára. Enyém tehát az, amit az Úrnak adok, ha mellette maradok

és ha nem hagyom el házát. — *És a ház megtelék a kenet illatával* (Jn. 12, 3.). — Megtalálom ajándékomat abban, akinek azt fölajánlottam.

Ha valaki az engedelmesség fogadalmát letette, talán kihalt belőle az akarat, az akarat élete? Nem gyakorolja-e azt, és nem él-e benne szüntelen egész akarata, mikor azt az isteni akaratnak aláveti? Az akarat hódolni szeretne Isten előtt, s vajjon kínos kényszerűség-e az, ha az akarat maga keresi és szereti a meghódolást? Hiszen ő választotta az önátadást, tehát ezáltal akaratszabadságának éppen a legszembeeszkőbb bizonyosságát adta.

Ha valaki élelszabályul választja az evangéliumi tanácsokat, ha visszavonhatatlanul áldozatul adja oda életét, vajjon ezáltal megkisebbedik vagy megfogyatkozik? Talán mogorván vagy sopánkodva jár-kei az élvezelhajhászó világban? A tapasztalat azt mutatja, hogy még a gazdagok is azoknál keresik a boldogságot, akiknek semmijük sincs, és a derült vidámság mindig otthon van azokban a szívekben, amelyek kiüresítették magukat minden földi nyugtalanságtól és mindenben az örökkévalót keresik.

Uram, adj lelkembe erőt és határozottságot, hogy legyőzhessem kislelkűségemet és tétozásomat. Ne engedd, hogy rossz hajlamaim

úrrá legyenek fölöttem, vagy hogy megosztott szívvel szolgáljalak. Szabadíts meg gyávaságtól, mert vonakodom fönntartás nélkül átadni magamat. Önts lelkembe undort a szívbeli fukarság ellen és tisztíts meg ettől a visszataszító bajtól. Ne engedd, hogy túrjem magamban azt a hajlamot, mely görcsösen összeszorítja kezemet, ha adnom kell valamit és mohón kitárja azt, ha kaphatok valamit.

Ha pedig följajánlom neked életemet ajándékképpen egyszerre és visszavonhatatlanul, ha löbbet teszek, mint amennyit a pusztla kötelesség követel, ha túlhaladom adományommal a parancsot, akkor, hogy cselekedetem értékéről megbizonyosodjam és az emberek ócsárlására ügyet se vessek, elég nekem tudnom, hogy megdicsérted azt a bűnbánó asszonyt, ki szét-törte előlted alabástrom edényét az illatszerrel.

II.

Nonne et ethnici?

Nemde a pogányok is?

A gonosz lelkek is tanuságot tettek rólad, Uram. Miért ne tanulhatnék tehát valamit a hitetlenektől és pogányoktól is, miért ne okulhatnék az ő sorsukon? Ha rájuk gondolok, talán megszégyenül az én önmegelégedett

farizeus-büszkeségem, és megvilágosodik előttem saját semmiségem és érdemeim gyalrasága.

Nagyon hajlandó vagyok minden összehasonlítást az én javamra fordítani, és ha a pogányokra gondolok, elsorolom öntelt hálálkodással mindazt, amim van — lőled —, és ami, úgylátszik, nekik nincs. Úgy gondolkozom, hogy ők csak arra jók, hogy sötét háttér gyanánt szolgáljanak, melyből erőnyeim annál élénkebben elővilágíthatnak. Úgy tekintem őket, a magasból, mint a civilizált hódító a vadakat, kiket gyarmatosít. És olyan öntelt és hiszékeny vagyok, még azt is gondolom, hogy a te ítéleted, Uram, egybeesik az én nyomorult értékítéleteim mértékével, és hogy minden kegyelmet és minden dicsőséget egyedül azoknak tartasz fönn, akik hivatalosan szolgálnak neked és nevedet viselik.

Te pedig a pogányokra hívod fel figyelmünket és megértetted velünk, hogy a mi érdemünk mily kevésbé emel föl minket ő föléjük. A te mérlegeden nem a mi számításainkat, hanem tetteinket méred meg, és nem a mi személyes magabizásunk szerint tarthatunk igényt jószágos tekintetedre.

Gondolnom kell reájuk is, kik mint emberek testvéreim, nekik is Anyjuk a szent Szűz, az irgalmasság Anyja. Gondolnom kell reájuk, kik töretlen utakon vergődnek előre, kik az

éjtszakában bolyongnak és küzködnek, rájuk, kik bugdácsolnak és tapogatóznak, s akiket talán ostoba kevélységemben megveteltem.

Nem merem ugyan azt mondani, hogy a pogányok jobbak nálam, mert vétenék keresztiségem ellen és megsérteném a felettem őrködő Megváltóm szeretetét. De még kevésbbé merném azt mondani, hogy jobb vagyok náluk, mert félek, hogy villámod lesujtana hazugságomra ; és nem felejem el, hogy elveled azokat, akik kevélyen mások fölé emelik magukat.

Igyekszem tehát minden széljegyzet és magyaráztatás nélkül úgy fogadni tanításodat, mint szemem a világosságot és mint a kiszáradt sivatag az esőt.

Mivel cselekesztek többet (Mt. 5. 47)? — Mivel teszel többet, mint azok a pogányok? Hol haladja túl cselekedeted az övékét? Mivel múlja felül életed a közönséges tisztesség kötelességét, és mi által emelkedik a természetes erények fölé? — *Mivel cselekesztek többet?* — E szavak szíven találhatnak minden középszerűséget és lanyhaságot és véresre sebzik az önmegelégedett kevélységet. E szavak követelése nem áll meg, csak a tökéletességnél.

Nézzük csak türelmemet! Talán a pogányok is szégyenkeztek volna miatta. Kedves vagyok azokkal, akik nekem tetszenek. Keresnem kell,

vajjon mikor viseltem el igazán embertársam gyöngéit Isten iránt való szeretetből. Egész erőnyem sokszor nem más, mint hitvány taktika, igyekszem kikerülni azokat, akiket nem szívlelek, és így ha nem látom őket és nem bánom meg őket, azt hiszem, hogy nincs okom vádolni magamat, és azzal ármítom magamat, hogy viselkedésem igazán keresztény. — *Nemde a pogányok is* — megleszik ugyanezt? Seneca, Plutarchos és Cicero is magasztalták és gyakorolták a mérséklet erőnyeit. Ha azt keresed bennem, Uram, hogy mennyivel teszek többet ezeknél, félek, hogy semmit sem találsz bennem. — *Mivel cselekesztek többet?*

Jámborságom még nagyon kolduslelkű; mindjárt hátat fordítok Istennek, ha gondviselő szeretete betölti kezemet valami jóval. Imádságom csak akkor éledezik, ha valami jótéteményt vagy kiváltságot akarok kérni; pedig az ilyen imádság nagyon emlékeztet a régi rómaiak érdek-könyörgéseire, mikor védőisteneikkel hasznos szerződéseket kötöltek. — *Mivel cselekesztek többet?* — Ők elsősorban magukra gondoltak, mikor istenükhöz fordultak. Vajjon én felülemelkedem-e ezen az együgyű önzésen?

Megborzad a lelkem, ha meggondolom, mennyire hasonló gondolkozású vagyok még a pogányokhoz. Ha Horaciussal vagy Caesar-

ral egy asztalhoz ülnék, talán hosszasan elbeszélgethetnénk egymással és észre sem venném, hogy értéktételeim különböznek az övéiktől, hogy ugyanegy dolgot egyformán becsülünk és bámulunk meg, pedig az én keresztény életbölcseségemnek nagyon kellene különböznie az ő taktikázó nagyravágyásuktól. Velük együtt helyeselném azt, ami sikerül, és rossznak mondanám azt, ami velem ellenkezik. Talán én is nevetnék a naiv lelkeken, kik haszon nélkül föláldozzák magukat és engedik, hogy mások, kik ügyesebbek, kihasználják őket. Talán én is velük együtt szövögetném a kisebb-nagyobb intrikákat, hogy magam felé hajtsam a szerencsét és a jó alkalmakat. És ezek a pogányok és én kölcsönösen szerencsét kívánhatnánk egymásnak, hogy ügyeinket jól irányítjuk és diadalra is juttatjuk — ugyanazokkal a lelkiismerellen eszközökkel, és ugyanannak az önzésnek a szolgálatában. — *Mivel cselekesztek többet?*

Pedig kell, hogy valami megkülönböztesse tőlük viselkedésemet és gondolkozásomat. Kell, hogy az isteni jegy, a keresztény jelleg meglássék életemen. Nem akarok rendkívüliségekre törekedni, sem feltűnést hajhászni, hanem csak méltó akarok lenni hozzád, Uram, el akarom tüntetni magamról, vagyis művedről, a szégyenfollót, melyet hitványságom nyomott

oda. Add, hogy meghaljak mindannak, ami nem nagylelkű és tiszta szándékú, hogy kivesszem magamból a számítgató, önző szalócs-gondolkozást, mely annyira belelte magát földhöz tapadt természetembe. Add végre, hogy a hit és szeretet fénye átverődjék rajtam, vagyis azon a homályos, durva kérgen át, mely valómat, lelkemet összefogja és hogy a te fényedet és világosságodat juttassam azok eszébe, akik engem látnak.

Meg akarom becsülni és tisztelni a lelkekben mint ereklyét azokat a nemes törekvéseket és vágyakat, melyek reád irányulnak. Nem tartom ezenül magamat vak büszkeségemben többre a tudatlanoknál és nem mondom, hogy érdemesebb vagyok, mint a pogányok. Azt sem gondolom többé, hogy kegyelmed jogot ad a hitellenek és vadak megvetésére. Kegyelmed csak kötelességet ró rám, hogy alkudozás nélkül szolgálatukra legyek.

III.

Silentium . . . loquetur.

A csend szólni fog.

A te első szavad, Uram, annyira lelkem legmélyén, életem kezdetén szólalt meg bennem, hogy öntudatom nem fogta föl annak suttogását. Megelőző kegyelmed volt az első

igéd lelkemben. Azzal készítetted elő akaratomat, mielőtt még tudatos vágyra ébredtem volna. A te szereteted volt az, mellyel felém hajoltál és figyelve vártad a percet, mikor gyermekszemem megnyílik. Nem, nem én indultam el, hogy veled találkozhassem! Nem én kiáltottam először a sivár pusztában valami közömbös és távollevő Isten után. Nem az én szavam, nem az én hívásom volt a te kegyelmed művének kezdete bennem. Te voltál az, aki a csendben gondoltál rám és jószántadból, irgalommal foglalkoztál velem. *Hogy szeresünk, azért szeretett minket.* Istennek irántunk való szeretete a forrása és kezdete a mi szeretetünknek vele szemben.

Hogyan tiszteljem meg ezt a tilokzatos tevékenységedet bennem? Azt a csendes isteni munkát, mellyel érdemeim gyökereit lelkembe ültetted. Nem volna-e szabad, sőt hasznos, ha néha mélységes csenddel felelnék és így ajánlanám föl néma hódolatomat és hálámat tevékeny szeretetedért.

A csend ékesenszólóbb lehet, mint a beszéd, mert mélyebb és teljesebb. Én is hallgatok előtted, Uram és lelkem a csendben hasonló lesz a nyugodt, tiszta éjszakához, mely csak látszólag tétlen, de minden tevékeny benne és dolgozik, hogy előkészítse a hajnalfényt s a világos napot.

Én sokat vártam reád csendben, míg érthetően meghallottam csendes isteni munkád szavát lelkem mélyén. Még nem mondtál el mindent, az örök élet amenje még nem hangzott el lelkemben. Vártalak. Hilem akkor is azt mondta, hogy közel vagy hozzám, mikor távol voltam tőled. Vágyakoztam utánad, hogy megnyilatkozzál előltem, hogy lelkem maga elé állíthasson téged, amint értem, bennem fáradozol és műveden dolgozol. Csendes munkád tovább folyik s nekem csendes hódolattal és készséggel kell felelnem és együttműködnöm tevékeny szereteteiddel. Az én csendes hódolatom olyan, mint a hűséges test-örök állhatatossága a nemzeti paloták és kincsek mellett. Ha melletted, miattad hallgatok, lelkem megtelik imádsággal és betelik leveled.

Nem kis dolog a csend uralma lelkemben. Mindig csodálom azokat, akik nagy lelki könnyedséggel csak közbeeső lépcsőfoknak tekintik a hallgatást, a lélek csendjét, nem pedig valami fáradságosan szerzett végeredménynek. Nem télen üresség az, ha a csend uralkodik rendetlen vágyaim és könnyelmű vágyaim közepette, ha nyugodtan hallgatnak kívánságaim, szeszélyeim, következetlenségem és makacsságom, nem haszontalan csend az, midőn a kalapács lecsapott az üllőre, ha kemény érdes szavak hasítanak lelkembe, ha

csalódások érnek, ha a megpróbáltatás durva kíméletlenséggel elhallgattat. Ez a hallgatás nem mindig olyan, mint a gyermek csendes, édes álma, hanem néha olyan, mint a hősök némasága, mint a beteg szóllan vergődése, akit kloroform nélkül operálnak, akinek eleven húsába és csontjába vágnak.

Azt hiszem, Istenem, hogy az ilyen hallgatások leginkább dicsőségedre vannak. Olyanok ezek, mint a konszekráció pillanatai a templomban, mikor minden elnémul benne. Láttam csendes könnyezést, melynek csöppjeit biztosan örökké való gyöngyökké változtattad. Láttam csendes könnyezést, minden keserűség és gyűlölet nélkül. Láttam hallgató megnyugvást, mely ünnepélyes önátadást jelentett és a hallgatás ékesenszólóbb volt minden szépen hangzó beszédnél, pedig az a néma megadás, mely az áldozatot meghozta, olyan volt, mintha szemfedőt borított volna az életre.

Ha megjelenysz előttem, Uram, mit mondjak neked? Ha eljössz értem az utolsó napon, vajjon szónoklattal fogadlak-e? Nem, hanem csendben hódolok előtted és fogadom végzésedet; s ezt az én feleletemet igyekszem előkészíteni még ma a csendben.

Nem az én, hanem a te nevedben kereszteltek engem. Nem szót és beszédet várnak tőlem, hanem létet, életet. Nem a szót kell

szaporítanom az erény fölött, hanem az erényt kell növesztenem magamban szüntelen a csendben, mint a fejlődő rózsza, mely zajtalanul bontakozik ki kelyhéből. Minden cselekedetemnek a belső csendben kellene gyökereznie és lelkemben mélységes otthonnak kellene lennie, ahová nem hatol be a zürzavar és tülekedés.

Hogy tettere készebb lehessen, hogy közreműködjem természetfölötti munkáddal: el kell hallgattatnom lelkemben minden lármát. Lelkemnek csendjét pedig neked ajánlom föl, Uram. Van ebben a csendben, győzelem belső szétszóródottságom fölött, a mohó sokféleség fölött, mely kiveti lelkemet a béke szelleméből. Van ebben a csendben valami hitvallás: elismerem, hogy kívüled nincs tevékeny nyugalom, s hogy hagynom kell, hadd árassza el a te teljességed az én ürességemet. mert csak így lehet életem gazdag és tartalmas. És van ebben a csendben nagy vágyakozás is, nyugodt, de állhatatos vágy a végleges, az örök-kévaló után. Az én lelkem csendje a te győzelmed.

Fogadd el, Uram, ezt a följajánlást, és ha a hitellen bámul vagy mosolyog az ajándék csekélysége fölött, add, hogy az ő viselkedése ne ingassa meg hitemet és ne engedj kételkednem a fölött, hogy kedveled a csendet.

Lelkemben hordozom ezt a csendet és belevegyítem minden cselekedetembe, de nem a régi pogányok módjára, kik csak önmagukra gondoltak és tógáik ráncait rendezgették. Nem azért hallgatok, hogy magamra gondoljak. Azért sem, hogy az elvont törvényfogalmak és igazságok ideális fényét szemléljem vagy a bölcsesség titkát fürkésszem és csodáljam; nem azért, hogy mindig magam ura lehessek, és minden mozdulatom észszerű legyen. Mindez csak koldus-filozófia volna tanítványaid számára, és lelkük éheznék mellette. A te tanítványaid azért hallgatnak, hogy téged hallgaszanak, hogy neked engedjék a szólást, hogy szabad teret hagyjanak és ne zavarják munkádat, hogy átadják magukat neked, és te isteni gondolataid szerint formálhasd őket. Ez a hallgatás és csend nem zárt ajtó, hanem számodra nyitott bejárat, melyen át hozzánk jössz és munkálkodol bennünk, mint lelkünk gyógyítója, mestere.

És ha szavaim ennek a csendnek forrásából fakadnak, ha azok a te gondolataidnak kivetítései lelkemből, akkor remélhetem, hogy az utolsó napon nem sok haszontalant találsz köztük.

IV.

Jugum meum suave.
Az én igám édes.

Uram, mikor e mondatot kiejtetted, azt hiszem, hogy hallgatódid közül sokan nagyon merésznek találták, hogy ne mondjam, nagyon lehetetlennek. A te igádat könnyű viselni? Azokkal a parancsokkal, a sok állapotbeli kötelességgel és a különféle állandó tennivalóval együtt? A te igádat könnyű viselni? Hát a sértések megbocsátása, a kérlelhetetlen harc az önzés ellen? Könnyű, holott mi annyira hajlunk a lustaságra és szüntelen azon törjük fejünket, hogyan kerüljük ki a kínzó megérőltetést?

Körültekintek és úgy látom, hogy mindenfelől tagadják nyugodt állításodat. Sokan vannak a keresztények közt is, akik alig viselik terhed felét vagy harmadát s máris úgy érzik, hogy az agyonnyomja őket. Bukdácsolva vándorognak s azt gondolják, hogy az erény követelményei embertelenek, és hogy túlságos sokat kívánsz a mi gyöngeségünktől. Némelyek alig tartanak meg kettőt vagy hármat parancsaidból, mások alig szentelnek neked néhány órát évenként, az istentisztelet, a sz. mise idejét, föltéve, hogy arra időt szakítanak, s ezt is sokallják . . . És a te igád könnyű?

Hallgasd meg, Uram, mit mondanak vagy inkább, mit mondtam én magam is néha; ha kevesebbet követelnél tőlünk, talán kapnál valamit; de úgy teszünk, mint az adófizetők, kiknek jövedelmét túl magasra becsülték. Parancsaid túlságosaknak látszanak, s azt mondjuk, hogy azok elfojlják jóakaratusukat:

Túlságosan tisztákká akarod tenni azokat, kiket kiválasztottál.

Ha erre a merész mondatra akadok az evangéliumban, hogy az én igám könnyű, nem merek megállni és elgondolkozni fölötte, félek, hogy rögtön kételyek támadják meg lelkemet. Tovasietek, mintha nem is olvastam vagy hallottam volna semmit.

És talán te tévedtél volna, a végtelen Bölcsesség? Vagy talán, hogy a mi félénkségünket eloszlasd és minket magadhoz édesgess, túlbecsülted tanításod értékét, mint a kereskedők árúikat, és túloztál, mikor azt hangoztattad, hogy mily nagy boldogságot talál az, aki neked hűségesen szolgál? Várom, hogy eloszlasd bizonytalanságom sötétjét és megmagyarázd a csendben örök igéid értelmét.

A te törvényed iga. A törvénytudók mondták ezt már előtте a sinai törvénytáblákról szólva. Törvényed iga, és te arra buzdítasz, hogy vegyük azt bátran magunkra — *vegyetek rátok az én igámat* (Mt. 11, 29.).

Kétféleképen lehet igát, terhet hordozni. Az egyik okosnak látszik, de a valóságban okatlan, a másik lehetellenségnek látszik, de igazán észszerű és lehetséges.

Ha két vödör vizet kell hoznom, két kezemben hozom azt. Miért terhelem meg mindkét kezemet, miért nem hagyom az egyiket szabadon? Azért, mert tudom, hogy azzal nem könnyíteném meg terhemet, hanem megnehezíteném.

Az egyszerű és egyeneslelkű jellemek nem okoskodnak, hogy az Úr igáját valahogy félvállról vegyék magukra, hogy az Úr terhét csak úgy félkézzel vonszolják, hanem egész lélekkel, mindenestül odaállnak és készek magukra venni az egészet, és lemondanak minden próbálkozásról, hogy függetlenségüket kiereszszakolják. Az ilyenek, akik az egész terhet odaadóan viselik, megkönnyebülnek alatta megtalálják az egyensúlyt.

Ha valaki az Úr törvényeinek egész terhét viseli és ha a parancsokon kívül még az evangéliumi tanácsokat is magára veszi, megkönnyebbul számára az egész teher. Hasonló ez ahhoz, midőn saját lelkünkbe úgy öntünk bátorságot, hogy másokat igyekszünk fölbátorítani vagy ha saját szenvedésünket azzal csillapítjuk, hogy másokét enyhítjük.

De sokan alkudozni próbálnak s így okos-

kodnak: megőrzöm a tisztesség látszatát, teljesíteni igyekszem az erény külső követelményeit, de már ezenfelül senki sem kívánhatja tőlem, hogy még bensőm fölött is szüntelen őrködjem s minden tilkos vágyamat szabályozzam. — Eltévesztett okoskodás és számítás az ilyen. Ha csak így félvállról akarod hordozni az Úr igáját, nem sokáig viszed. Csupán csak a látszatot megőrizni pedig nehéz a belső ellenmondás miatt, mely meghazudtolja és képmutatásnak bélyegzi a legszebb látszatot is. Ha azonban gondolataid és szándékaid fölött őrködsz és rendet teremtesz lelked legbensejében, akkor *azonfelül* már nem szükséges évdődnöd a külső miatt, éppen úgy, mint a vidám lélek nem töri a fejét azon, hogyan mutasson jókedvet kifelé, sem hogy nevelő izmait mozgásba hozza.

Vannak, akik meg így okoskodnak: a súlyos bűntől óvakodni akarok, de nem tilthatom meg magamnak a kis könnyelműségeket, apró kedvteléseim pajzanságát; nem mondhatok le az édes ábrándozásról; és túlságosan szeretem azt, amit a jó Isten tilt, sem hogy legalább közelében ne maradjak. Lehetetlen vállalkozás megőrizni a lisztáságot félig; mintha valaki át akarna menni a lángokon a nélkül, hogy a tűznek valami hatását érezze. Kérdezzük csak meg az őszinte lelkeket, kik vissza-

vonhatatlanul átadták magukat Istennek, kik odaadták minden szerelmüket az Úrnak, kérdezzük őket, vajjon az áldozat fájdalmas-e nekik, s ők leplezetlen, őszinte meggyőződéssel felelnek, hogy nem is tudják, vajjon áldozatot hoztak-e, és hogy semmi sem boldogítóbb, mint ha nem számíthatunk s nem alku-do-zunk.

Aki lelki életében csak e két szót ismeri, hogy: *semmi* és *minden*, az nem bibelődik az osztással és nem vesztegeti idejét a szor-zás-sal. Ha azt kérdik tőle, mit ad az Úrnak, kész a kerek felelet: mindent, s mit tart meg magá-nak: semmit. Ezzel a két szóval az örökké-valóság fényében értékelünk mindent, s az Úr igája nem gyötör bennünket, mint a vilá-got a soha ki nem elégített élvezetvágy. Ha a mi terhünkre új terhet rakunk, az ránehezedik ugyan a testre, de a lélek mindinkább meg-könnyebbül, amint a szárnyak is növelik a madár testének súlyát és terhét, de erre a teherre ő maga is ránehezedik, hogy fölemel-kedhessék: ez olyan teher, amely megkönny-nyít mindent.

V.

Mirabilis reformasti.

Csodálatosabban megújítottad.

Nem egykönnyen nyugszunk bele, hogy bu-kolt emberek vagyunk, hogy az eredeli bűn

lesodort az eszményi magaslatról. Nem tudunk beletörődni, hogy kísérletet ne tegyünk az elvesztett paradicsom visszaszerzésére. Van bennünk valami természetes törekvés, mely a kegyelemmel párosulva nem engedi, hogy megnyugodjunk és kibéküljünk alantjáró életfelfogással. Valami hang kiált a lelkünkben és túlharsogja a megszokott kicsinyes szólásokat és csalfa okoskodásokat. Valami kiált bennünk és követel nagyot, ösztönöz fölfelé, küzd, vívódik bennünk, nem hagy nyugtot -- mint a vajúdo anyának — mindaddig, míg el nem érkezik az az istenadta pillanat, hogy sikerül valami új életet létrehoznunk. Az ember óhajtja, hogy az lehessen, aminek lennie kell és ami lehet. Nem tud megbarátkozni a gondolattal, hogy elvetélt nyomorék legyen, s hogy benne az isteni akarat ne valósíthassa meg többé örök szeretetének nagy terveit.

A helyrehozhatatlan, vagyis végleges bukás csak a kárhozat. Ezenkívül minden baj orvosolható, minden bukásból fölemelkedhetik az ember. Nem szabad hagyni, hogy a megmáshíthatatlan végzet gyászos és kínzó réme mar-dossa, mint valami rákfene — *mint a rák, tovább terjed* (Tim. II. 2, 17.). — a nagylelkű bűnbánatot. Tiszteleiből a Megváltó végtelen irgalma iránt el kell távolítani, ki kell tépni a lelkekből ezt a nyomasztó és veszedelmes bajt.

Valamelyik eltévedt lélek talán így mondja el baját: tönkreteltem életemet, hűtlenül elpártoltam és letévedtem a helyes útról, az Úr útjáról, szeretnék visszajutni és megtalálni önmagamat, igazi valómat. Én, kinek lelkét annyi por és szemét szennyezte be és homályosította el, szeretnék megint az a régi üde lélek lenni és ragyogni kristályliszta, őszinte ártatlanságban! Keresem a visszavezelő utat és Atyám házáat... és bocsánatát kérem. Tudom, hogy megbocsát. Szinte bánt, hogy oly könnyen és oly gyorsan megbocsát és elfelejti árulásomat. Tudom, hogy letörli lelkemről multam szennyét, de helyrehozhatja-e azt, ami elmúlt, és kiépítheti-e jövőmet, mintha mindig híven mellette maradtam volna? Nem vagyok-e arra kárhozható, hogy mint a hadirokkantak és a megcsónkítottak, csak félemler legyenek? Van-e még jogcímem, lehet-e igényem arra, hogy a kiválasztottak közt keressek helyet, én, ki nem vártam az éjszakában a kakas hangját, sem a szolgálók szavait, hogy megtagadjam Uramat? Tudom, hogy nem tartozik nekem az Úr semmivel. Nem lehelnek igényeim; de mikor ezek szélfoszlottak, magukkal rántották talán azt is, amit meghagyhattak volna, vagyis reményeimet . . . Valamikor szerettem volna az Úrnak érett, friss és hamvas gyümölcsöket fölajánlani. Ő most megbocsát, hogy azokat

rothadni hagytam, de íme, itt vagyok üres kosárral, és lelkemet kínozza az a tudat, hogy mi lehettem volna számára, ha hű maradtam volna s neki szenteltem volna életemet. A meglőrténtet pedig már nem tehetem meg nem történtté. Igaz, hogy bocsánatot kaptam, de mégis, mintha nyomorék volnék saját hibámból! Olyformán vagyok, mint az eltörött kínai porcellán, melynek darabjait nagy türelemmel összeállították. Lehet, hogy a be nem avatottak észre sem veszik a ragasztást s nem látják a törés nyomait, s távolról sértetlen edénynek látszik az egész . . . De én tudom, hogy mi történt, micsoda zúzódás van lelkemen, tudom, hogy jóakaratom szűzi sértetlenségét elvesztettem Isten ellen való lázadásom által . . .

Sion, ne sírj! — Vigasztalódjál én népem! Nincs helyrehozhatatlan bajod. Tőled függ, hogy bűnbánatod által ismét oly magasra emelkedjél a lelki életben vagy még magasabbra, mintha el sem buktál volna. Igaz, hogy Istennek nagy terve volt felőled, de az nem volt merev, sem vak, hanem eleven, mint az ő kegyelme, és olyan, hogy állhatatlanságod közepette is mindig időszerű maradt. Most is ott vár rád az Úr a válaszütnél, a kereszütnél — *ösvényeinek közepette* (Péld. 8, 20.) — és fölemelkedhetsz vele a lelki föltámadás világosságába.

Talán üldözted az Urat és híveit? Szent Pál is megtette azt, s akkor még tarsusi Saulnak hívták, de az isteni irgalmasság kiemelte őt tévedéséből és vétkéből s kiválasztott edényévé, eszközévé lette, úgyhogy általa, a népek apostola által, jutottunk el mi is a hit világosságához. Vajjon talán lelki nyomorék maradt ő az irgalmasság tervében?

Vagy súlyosan, nyilvánosan vétkeztél, a világ botránya voltál? Az Egyház is ilyennek tartja Mária Magdolnát, és mégis az ő tiszteltére megteszi azt, amit a szűzek és hitvallók dicsőítésére nem tesz meg, elmondja a Credot, az ő ünnepi miséjében, mert a Megváltó iránti nagy hite volt az, ami őt megmentette, s ami az Isten Szívét csodálkozásra indította. Vajjon az isteni irgalom e műve kevésbé csodálatos, mint az a terv, mely az ő ártatlanságán épült volna föl?

Folytassuk ezt a litániát, mindenütt látjuk az Isten kezeművének csodálatos jegyét. — *Csodálatosabban megújítottad!* — Szent Péter a juhok és bárányok vezetője lett, pedig az imént tagadta meg háromszor a Pásztort. Szent Ágoston is sokat beszélhetne a megelőző isteni kegyelemről és a jó Pásztor gondjáról elvesztett juha iránt. Assissi Szent Ferenc és Loyolai Szent Ignác s a többiek, kik mint létkozló fiúk jöttek vissza s mégsem a szolgák

közé kerültek, hanem visszakapták — a legjobb ruhát (Lk. 15, 22.).

Akiket Isten föltámaszt, azokat nemcsak a halálból gyógyítja ki, hanem a betegségből is, mely a halálnak okozója volt. Lázár, miután föltámadt, nem maradt olyan, mint a hulla. Asztalhoz ült és evett, s a zsidók összesereglettek Jeruzsálemből, hogy lássák ezt a halottat, aki újraéledt s újból egészséges.

Mikor Isten látta, hogy az ő első tervezete a világ ártatlanságára vonatkozólag meghiusult, mintegy széllőrt, az első bűn által, mikor látta, hogy a szabadakarat első választása a Jó és Tökéletes helyett, a mulandó és önző én felé hajlott, vajjon akkor Isten az ő tervének töredékét, talán mint valami tört edénynél szokás, csak kapcsokkal és forrasztással, ügyesen kendőzött szerencsés fogással próbálta volna összeállítani? És csak ez lett volna az ő irgalmasságának új terve? Nem sértené-e ez a valótlan állítás minden katolikus pap fülét reggelenként a szentmisében, mikor azt mondja: — *mirabiliter condidisti . . . mirabilius reformasti* — csodálatosan alkottad . . . csodálatosabban megújítottad?

El kell tehát űzni a lelkekből a helyrehozhatatlan bajtól való nyomasztó félelmet. A jobb lator is bejutott még aznap a mennyországba. A bűnbánat oly erős és hatalmas lehet, mint

a halál. Az a tudat, hogy valaki bocsánatot nyert, termékeny talaja lehet a virágzó lelki életnek. Áldaniok kell tehát az Istent különös kegyelméért nemcsak az ártatlanoknak, kik Istenhez hűek maradtak, hanem a bűnbánóknak is, kik hozzá visszatértek.

VI.

In manus tuas.

A te kezédbbe.

Istenem, szeretnék veled együtt elmélkedni a halálról, melyen te is keresztülmentél éretünk. Szeretnék elmélkedni halálomról, mely oly titokzatos előttem és rettegésbe is ejtene, ha nem tudnám, hogy az nem szakítja meg veled való szereletviszonyomat és nem változtat lelkem állapotán, ha akaratom őszintén reád irányul.

Néha úgy beszéltek nekem utolsó órámról, mintha annak a legrémületesebbnek kellene lennie. Úgy festették le halálomat, mint a pogányok szokták: egyedül a test feloszlására, a rothadásra és enyészetre irányították figyelmet s a temető sívár elhagyatottságát állították eléem, mintha lelkem is oda volna zárva halálom után abba a néhány arasznyi koporsóba, s mintha nekem, Krisztus tanítványának,

száműzőtként ott kellene bolyongnom a temető sírjai között.

Ki kell emelnünk lelkünket ezekből az egyoldalú és hézagos felfogásokból, melyek gyakran befödik vagy legalább is nem mutatják Isten hűségese jóságát, melyre a hű lelkek mindig számíthatnak, s csüggedést, kétkedést velnek a lélekbe Isten ígéretei és irgalma iránt pedig a bizalmat Istenben mindig meg kell őrizni, a szolgai félelmet pedig távol kell tartani. Az Isten iránt való szeretettel csak a fiúi félelem férhet meg s ez azt jelenti, hogy féljük és rettegjük a jó Istent, nehogy szerető mennyei Atyánkat valamivel is megbántsuk.

Jól tudjuk, hogy azoknak minden okuk megvan, hogy az Igazságtól rettegjenek, akik a hazugságból éltek és abba vetették reményüket. A színlelés és csalfaság csak ideig-óráig tart, s eljön a pillanat, midőn a halál lerántja a leplet, az álarcot, mely a valóságot takar-gatja. Tudjuk, hogy az élvezethajhászok és a mulandók kedvelői érezni fogják az éjszakai tolvaj kíméletlen erőszakosságát, midőn ki-ragadja kezükből hamis kincseiket. Szeret-nünk is kell a halálnak ezt az irgalmatlan igazságosságát, szeretnünk kell tanítását, mert mindennek megadja a megillető helyet és meg-világítja földi életünk hátterét; szeretnünk kell, mert határozott és kikerülhetetlen, komoly és

végleges... A halál elsöpör mindent, ami mesterkélt, letarolja a bozótot és látni engedi a valóságot.

De nem szabad zavart lámasztani és aggályosságba vetni a hű lelkeket azzal a fizikai rémülettel, melyet a halál okoz.

Az Úr nem készít titokban semmit, amivel éppen utolsó óráinkban szeretne ráijeszteni híveire, nem várakozik az utolsó pillanatig, hogy akkor figyelmeztesse övéit, mikor már késő és mikor már nem járulhatnak a szentségekhez, hogy letöröljék lelkükről a vétet, melyről gyarló emlékezetünk megfélekedett. Az Úr nem áll majd elő diadalmaskodva, hogy régi tartozásokat követeljen azokon, akik őt alázatosan kérték életükben, hogy ne emlékezzék többé régi bűneikre: — *ne emlékezzél meg régi gonoszágainkról* (Zsolt. 78, 8.) — vagy azokon, akik térdenállva könyörögtek, hogy világosítsa fel őket az Úr és mutassa meg minden adósságunkat, tárja föl minden vétküket, hogy megtisztulhassanak, s akik jóakarattal igyekeztek minden kötelezettségüknek eleget tenni s igaz szívvel fordultak az Úrhoz és készek voltak minden óhaját teljesíteni,

Így, igaz keresztény lelkülettel szeretnék a halálra gondolni, mint tanítványod. Tehát veled, Mesterem, veled együtt kell reagálnom,

amint, hogy benned, Uram, akarok meghalni és a *te kezébe* ajánlani lelkemet.

Mindennap rágondolhatok a halálra, mert mindennap gyakorlom azt valamiképen. Szüntelen igyekszem önmagam számára meghalni. Az én örök értékeimet is folyton a *te kezébe* teszem le. Tied életem, tied napjaim, szándékaim, fáradalmaim, megpróbáltatásaim és áldozataim. Fölajánlottam és elfogadtad értelmemet, emlékezetemet, akaratomat. A hit, remény és szeretet által pedig már a túlvilági fényben élek. Ha halálom órája elérkezik, nem az a főtennivalóm, hogy rémületbe temetkezzem mint azok, akik számára idegen vagy, Uram.

Nekem nem kell rettegnem jövőteledtől, mint a hűtleneknek az Úr bosszúálló korbácsától, hanem a *te* kegyelmed békéjében tovább kell szőnöm a menyegzői ruhát, mely lelkemet ékesíti a döntő pillanatban, amelyben meg kell jelennem előtted.

Megjelenni előtted? Hiszen éppen ezt gyakorlom mindennapi imámban, minden elmélkedésem előtt. Hitem pedig régiól fogva arra oktat, hogy sohasem vagy távol tőlem. Velem együtt dolgozol lelkem megváltásán, megszentelésén és egyéb műveden a többi lelkekben. Ha annyi ideig együtt dolgozol velem a közös művön, vajjon akkor, halálom óráján, egyszerre

magamra hagynál? Te, aki magadat hűséges társul adtad nekem, egyszerre megváltoztatnád bánásmódodat velem szemben éppen akkor, midőn akaratod szerint lelkem elvál testemtől?

Halálom kell, hogy a te diadalod legyen. Azt akarom tehát, hogy diadalod minél teljesebb legyen, tehát nem akarom azt megcsonkítani kislelkűséggel s azáltal, hogy bizalmam megrendül benned. Irgalmadban, hűségedben, jóságodban való bizalmamnak ki kell állania azt a tűzpróbát, talán a legnagyobbat, hogy ne legyek méltatlan tanítványod. Az első keresztényekben bámulták, hogy mily könnyen halnak meg; az ő derült nyugalmuk tanúbizonyság volt és dicső vértanúságuk közepette is ragyogott s megnyerte a hitetleneket.

Elfogadom, Uram, előre is, hogy bármely órában és bármily körülmények között elszólíthatsz az életből. Nem tudom pontosan, mit ér életem, talán nem tartottam elmúlt életem fölött a legaprólékosabb dolgokra kiterjedő szemlét, emlékezetem hézagos és a réseken keresztül elég sok emlékem elillanhatott, melyek hűtlenségemre vonatkoztak. De te ismersz engem, Uram, *te mindent tudsz*, te méltóvá tehetsz engem magadhoz, *te mindent tehetsz* (Lauda Sion). — Tudom, mennyit törődél nyomorúságommal, hiszen egész életemet a te irgalmad és jóságod ragyogja be.

Ha majd velemszületett gyöngeségem nem bírja tovább, ha nem tudom továbbvinni a földi élet terhét gyöngé testemen, ha mint a léket kapott hajó süllyedek, akkor nem kételkedem, hogy isteni szeretetedbe fogadsz, és biztos vagyok, hogy nem hagyod el művedet a döntő percben, a válságos pillanatban, akkor, midőn örökkévalóságom formáját öltöm magamra.

Tehát a te kezedbe ajánlom magamat. Hozzá akarok szokni, hogy naponként neked ajánlom magamat, hogy naponként meghaljak magamnak és te élj mindinkább bennem. Erre visszavisszatérek minden imádságomban. Az imádság úgylis önátadás és egyesülés Istennel, elválás a teremtménytől. Tehát imádkozva gyakorolom magamat a halálra és imádkozni fogok még haldokolva is.

VII.

Sume et suscipe.

Vedd és fogadd.

A tökéletesség nem önmagunk kifosztásában és ürességünkben végződik, hanem az Istennel való egyesülésben. Nem szegényekké, hanem gazdagokká tesz bennünket. Az első boldogság is birtokosoknak nevezi a lelkeket: övék a mennyek országa.

Az Anyaszentegyház sohasem tartotta a tökéletességet pusztá negatív erénynek, hanem lelki gazdagodásnak, élettöbbletnek, életfejlődésnek, mely által teljesebben lehetünk azok, amiknek lennünk kell, s amely által hasonlókká leszünk az isteni élet teljességéhez.

A halál nem végállomás, hanem átmenet az örökkévalóságba, égi születés — *dies natalis* — mint a martyrologium mondja. A halál s vele együtt az önfeláldozás, önlemondás vagy önmegtagadás csak lépcsőfokai, föltételei magasabb, teljesebb életnek, értékesebb növekvésnek. Az alantas *ént* azért tagadjuk meg, hogy az isteni kegyelem erejével a lelki, a tisztult *én*, a legigazibb *énünk* jusson uralomra. S ez nagylelkű önlemondásba, önmegtagadásba kerül. De ez csak eszköz arra, hogy az Isten szeretete minél teljesebb uralomra jusson lelkünkben. Minél nagyobb az önmegtagadás vagyis az önszeretet megtagadása, annál több helyet adunk át az isteni szeretet uralmának. A folyton tartó és fokozódó önmegtagadás azonban nem köti mindinkább gúzsba a lelket, hanem mindig szabadabbá teszi, megmenti a lelki szabadság nagy akadályától, az alantas és önző *én* uralmától.

A lelki élet haladását a mindig értékesebb és értékesebb aktusok mutatják, nem pedig a mindig nagyobb nehézségek. Itt nem úgy van,

mint például az ugróversenynél, ahol mindig nehezebb a győzelem, mert minden ugrás után magasabbra emelik a zsinórt. A lelki élet haladásának és tökéletességének nem a nehézség és az akadály a fokmérője, hanem a tevékeny szeretet. Az erénynek lényegében van, hogy minél jobban fejlődik, annál könnyebbé teszi a neki megfelelő cselekedetet. Az a könnyű aktus, mely nem kerül nehézségébe a léleknek, de amely a kegyelemből fakad és az Istennel egyesült akaratból, sokkal értéke-
sebb lehet, mint valami nehéz, nagy tett és világraszóló, titáni erőfeszítés. Különféle módja lehet a vértanuságnak és nem azoknak a vértanúsága vagyis bizonyosága a legjobb, akik a leghangosabban kiáltanak, hanem akik a legbensőbben egyesültek az igazsággal, melyről tanuskodnak. A nagy szent tettek is különfélék, és nem azok a legszentebbek, amelyek a legnagyobb erőfeszítés árán születnek meg, hanem amelyek a legtisztább szeretet tevékeny-
ségei. A Szent Szűz erényei nem kerültek erőfeszítésbe.

A tökéletesség tehát a szeretetben végződik és lesz teljes. A szeretetet pedig nem szabad összetéveszteni valami gyöngéd érzelemmel. Ez magában még nem szeretet. A szeretet teljes és tevékeny önátadás, hogy mindinkább Isten legyen Ura szívünknek az élet minden

viszonylatában. Ide kell vezetni a lelkeket, melyeket Krisztus vére váltott meg. Ez az emmauszi szállás, ez a belhániai kastély. Mert az örök élet, melyet a szentek már e földön megkezdének nem egyéb, mint az Istennel való tevékeny szeretet-egyesülés.

Melyik legyen tehát a teljes nagylelkűség imádsága? Mikor mondhatjuk a lelkeknek: menj, most mindent megmondtam, nincs több titok előtted — *mindent, amit hallottam Atyámtól, megjelentettem nektek* (Jn. 15, 15)? — Mi legyen az utolsó szó, mely után a pontot tehetjük?

A nagy önátadás és önlemondás iskolájának utolsó szava tökéletességet, teljességet jelent: — *elég gazdag vagyok és egyéb után már nem kíváncszom* (Sz. Ignác imája). — Ez elég nekem, Uram, adományod túlhaladja minden kívánságomat.

A *te szereteted és a te kegyelmed* jelenti: a te szeretetedet bennem és az én szeretetemet benned, jelenti a kérdést és a feleletet, a keresést és a megtalálást. Így egybeolvad a mi szerepünk, Uram. Te kerestél engem és megtaláltál, de isteni kegyelmed azt akarta, hogy én is keresselek. És tapogatóztam, fáradoztam, míg íme most megtaláltalak: — *megfogtam őt, el sem bocsátom* (Én. 3, 4). — Te kérdeztél, és én feleltem, de a te kegyelmed ösztönözött,

hogy én is kérdezzek és kiáltsak. Így kerestelek és kérdeztem fáradt utaimon a láthatárt, ahol az én egyetlen reményem, a te teljes szereted fölragyog számomra.

A tökéletesség, a teljesség az a legfőbb cél, mely felé minden igazszívű ember igyekszik. A haladás nem azt jelenti, hogy adjunk minél többet s így mindig kevesebbünk legyen, hanem, hogy mindig jobban és teljesebben adjuk oda magunkat, hogy minél bensőségesebben egyesüljünk azzal, akinek magunkat adjuk.

Vedd és fogadd! — Ez tehát a szeretet-egyesülés imádsága. Vedd, Uram és tedd magadévá értelmemet, hogy gondolataink közösek legyenek, hogy mindent a te bölcseséged szerint ítéljek meg, hogy minden véleményemet te sugalmazd. Így megmentődik az én értelmem, s nem szükséges, hogy azt lerontsuk vagy elfojtsuk; hiszen értelmünkbe van oltva a hit kegyelme és mindig az Úr jelenlétére figyelmeztet.

Vedd és fogadd emlékezetemet és alakítsd azt is, hogy bizonyos módon az is isteni emlékezteté legyen, és csak jótéteményeid emlékét őrizze meg. S hogy ez a kérés is teljesülhessen, nem szükséges emlékezetemet sem lerombolnom. Hogy tökéletes lehessen, nem kell elfelejtenem keresztségemet, sem

a Megtestesülést, sem Betlehemet vagy a Kálváriát . . .

Vedd és fogadd el akaratomat is, és tedd azt is istenivé! Kegyelmed régtől fogva fáradozik ezen, még mielőtt értelmem megnyílt volna, és sok önkéntelen törekvésemet irányította tilokzatosan a Gondviselés természetfölötti ereje. Uram, a te sugalmazásod irányítsa még ötleteimet is! Add, hogy akaratumk egy legyen és semmiben se szakadjak el tőled! Így istenivé válik minden tehetségem, s közted és köztem nem lesz különbség cselekvésünk irányító elveiben. Egyességünk annyira mélységes lesz, hogy örökkévalóvá válik. És ha nem a te akaratom szerint akarnék valamit, az egyenlő lenne számomra az öngyilkossággal. De ehhez az egyezéshez nem szükséges az én akarati tehetségem lerontása; nem az *abulia*, nem az akarat-sorvadás a mi lelki életünk főtörekvése és a *Suscipe* imádság könyörgésének célja. Ha Isten ezt a betegséget bocsátaná reánk, elfogadnók kétségkívül az ő kezéből ezt is, mert mindent javunkra fordíthat, s mert magunkat teljesen átaduk neki. Mégsem ez a lelki katasztrófa az, amit mi a *Suscipe* által kérünk. Nem azt kérjük, hogy semmivé legyünk. hanem hogy Istennel a szeretetben egyesüljünk.

VIII.

*In medio Ecclesiae.**Az Egyház közösségében.*

Nincs e földön jobb az imánál s az imák közt nyilvánvalóan legjobb az Egyház imája vagyis Krisztus titokzatos testének a csálhatatlan imája, mely szüntelenül tevékeny. Sohasem magasztalhatjuk eléggé ezt az igazán liturgikus imát és nem túlozunk, ha azt mondjuk, hogy fölötte áll minden olyan imának, melyben a keresztény csak saját nevében és saját tekintélyével szól.

De nagyon jó, ha tudjuk, hogy melyik ima egyházi, liturgikus, és miről lehet azt megismerni; mert ha még oly őszintén is magasztaljuk kiválóságát, mégsem szabad megvetni vagy elnyomni rajta kívül minden egyéb imát. Gondolnunk kell rá, hogy az Isten bölcsesége sokféle csillagot ragyogtat az égbolton, s a legkisebb nem vesztí el létjogát a legnagyobb mellett. Sok hely van az Atya mérhetetlen nagy házában. Ha templomot építünk, nemcsak aranyat használunk, hanem közönséges gerendát és formátlan vakolatot is. A kiváló nem mindig és minden körülmények között a legalkalmasabb.

A pap a gyóntatószékben csak szegényes viola-stólát hord ruháján és halk hangon

oldozza föl az ismeretlen gyónót s mégis liturgikus cselekményt visz véghez, mert az Egyház nevében és tekintélyével visszavezeti az akolba az eltévedt juhot. Az ő feloldozásának értéke nem függ tehetségétől, erényeitől vagy tapasztalatától, ő pap, tehát eszköze Istennek, s mikor feloldoz, ténykedése isteni.

Hogy az Egyházzal együttlímádkozzunk, hogy benne és általa cselekedjünk, nem szükséges nyilvánosan megjelennünk, mert nem a külső ténykedés a liturgia lényege. A liturgiának nem lényeges alkotórésze a szertartások pompája, sem a nagy tömeg jelenléte, sem a mozdulatok ügyessége s az ének szépsége. Mindez illő és nagyon dícséretes, sőt igen kíváncsú is, hogy virágozzék a liturgiában, de az Egyház a csendes misében éppenúgy működik, mint az ünnepélyesben. E két mise — mint nyilvános istentisztelet és szent miseáldozat — lényegesen nem különbözik, értékük a valóságban ugyanaz.

Az Egyházat nem csupán a szent misén jelenlevő hívek látható csoportja alkotja, sem a kórusban éneklő egyháziak közössége. A liturgia nemcsak a külső megnyilvánulásban található. Ha valamelyik elhagyott lelkipásztor kis faluja teljes magányában egyedül mondja zsoltosmáját az éppen oly egyháziás, mint a kórusban énekelt ünnepélyes zsoltosma. Jézus

Krisztus földi helytartója is alig mondja más-ként breviáriumát, mint magában.

Az a kapocs, mely az Egyház egységét alkotja bensőbb valami, mint az összegyűlt hívek egymás mellé csoportosulása. Még ha szét is szórják a hiveket, akkor sem szűnnek meg az egy akol lenni. Az Egyház éltető, összetartó kapcsa Krisztus Lelke. Nemcsak az cselekszik az Egyház nevében, aki azt hangosan mondja. Azok akiket az ő Lelke éltet, az ő papjai és szolgái az ő nevében cselekedhetnek mindig és mindenkor, a legelhagyatottabb pusztaságban és a tengeri hajó magányos kabinjában is. Elég ha hivataluk ténykedését végzik, a többi nem lényegesen szükséges; ez azonban legkevesbbé sem jelenti, hogy hanyagoljuk el vagy ne becsüljük meg.

Add, Uram, hogy mindjobban megbecsüljem még a legszerényebb külszín alatt is a te örökké eleven működésedet hierarchikus Egyházadban. Add, hogy szeressem istentiszteleted fényét, ahogy örvendjek miattad a legöntudatosabban, ha húsvét ünnepén egész mennyei Jeruzsálemet rögtönzünk énekünkkel és kivilágításunkkal, és pompázó dísszel övezzük a nagy titok fönséges egyszerűségét, s dicsőítő énekbe és zenébe öntjük minden imánkat *hangos szavú cimbalmokon — húrokon és hangszereken* (Zsolt. 150. 4—5).

Azt is szeretni akarom, ami az elmúlt keresztény századok kultuszának emléke vagy ereklénye, s nem ütközöm meg azon sem, ha régiiek iránti tiszteletből megőrizzük a módját is, ahogyan ők dicsőítették Istent . . . Bár a liturgia nem a múltból, hanem az örökkévalóból meríti erejét. Egyedül az isteni igazság s az isteni kegyelem változatlanok . . .

Igaz, nagy szeretettel akarok lenni a dicső keresztény múlt iránt, de szeretni akarom a jelen katolikus életet is. Szeretem a mai istentiszteletet is, melyet anyai gondossággal mai szükségünknek megfelelően rendezett az Egyház. Szeretem a Szent Szív-ájtatosságot és a Lourdes-i Szűz tiszteletét, szeretem az Oltáriszentséggel adott áldásokat a vasárnap délutáni ájtatosságnál. Mialatt az utcákon tülekedik a tömeg és bámulja a csillogó, ragyogó kirakatokat és a fényes öltözetű járókelőket, robogó kocsikat, az Úr hívei, Szűz Mária tisztelői elvonulnak valami csendes kápolnába és egyszerű Mária-énekekkel dicsőítik a Szűz Anyát, amint a családban szoktak énekelni . . . Add, Uram, hogy semmit se vessek meg ebből a jámborságból, melyet kegyelmed sugalmaz és Egyházad biztatólag jóvahagy. Adj nekem nagy, nagy szívet és tarts távol tőlem minden szűkkeblőséget, egyoldalúságot és türelmetlenkedést; add, hogy még azt is megáldjam, amit

nem értek, föltéve, hogy Egyházad helybenhagyja.

Istenem, te vagy az örök jelenlevő. Ha bűneimet bevallom, az összes hívek láthatatlan tömege előtt teszem azt, előttük vádolom magamat és könyörgök — *minden szentek előtt és előtted, Atyám* (Sz. mise-imádság). Add, hogy mindinkább megértsem, mennyire bensőleg függök ettől az örök liturgikus élettől, mely által minden javamat kaptam. Kereszt-ségemtől, temetésem *Requiem*-éig, mindent az Egyház nyilvános imája révén kaptam, még ha nem is volt az a nagy nyilvánosság előtt, hanem a magányos csendben, mert ott is az Úr nevében, az Egyház nevében áradt reám a kegyelem.

IX.

Domus negotiationis.
Kalmárkodás háza.

Az imaélet akadályokra talál bennünk. Olyanok vagyunk néha, mint az elernyed, meglazult húr, mely az események érintésére vagy ütésére csak zavaros, tompa hangot ad, és nem határozott, tisztán csengő zenét.

Még ha Isten kegyelmének szava hangzik is bele lelkünkbe, arra sem szólal meg tiszta, határozott visszhang, mert lelkünkben, még lelkünk szentélyében is, más hangok zajongása morajlik.

Lelkünkben sok a számíthatóság, az egyezkedés, az alkudozás. És mi ezt a közönséges eljárást talán bölcs tapasztalatnak, józan észjárásnak és kiváló, irigylésreméltó okosságnak nevezzük . . . Megvizsgáljuk Isten óhajait, és sokszor a mi érdekeink és tudatos vagy titkos vágyaink mértéke szerint ítélkezünk fölöttük. Keresünk *modus vivendi*-t, engedményeket és halasztásokat.

Az alkudozás azonban istensértés és pogány eljárás, melyet még nem űztünk el lelkünkben. Az alkudozás mindenütt a mi szempontunkat akarja érvényre juttatni s a mi földies érdekeinket előmozdítani. Az önámítás és önhittség még arra is rávisz, hogy úgy viselkedjem Istennel szemben, mintha egyenlő tárgyaló felek volnánk és az én váltóasztalomnál megtárgyalhatnók vele ügyeink és üzleteink föltételeit.

Figyeljük csak meg életünket és hallgassuk lelkünk szavát! Valami áldozatról van szó, s íme mi zúgolódva kitérünk előle: „hiszen mások is úgy tennének, mint mi“, szólal meg egy hang bensőnkben. De nézzük csak, milyen szellem sugalmazta; ne engedjük, hogy lelkünkben rejtőzködjék, világítsunk arcába az igazság teljes fényével, és látni fogjuk, hogy nem keresztény szellem ez, hanem pogány. Nem látszik rajta a keresztség hatása. Tehát van még lelkünkben valami műveletlen, vad terület,

ahová nem hatott még el Krisztus keresztyének ereje.

Nem arról van szó, hogy mások mit tennének, sem hogy mit tettek. Viselkedésünket, életünket nem a szomszéd tettei szerint kell irányítanunk, hanem Istennek kell engedelmeskednünk és hódolnunk a szerint, amit ő kíván mindenkitől. És Isten az ő adományai szerint él meg bennünket.

Az az Isten, akivel vitatkozni lehet, akilől fellebbezni lehet, nem Isten, hanem bálvány, mert Isten egyetlen és a legfölségebb.

Alkudozás háza-e lelkem? — Hallgatom lelkem szavát, s íme most meg egy önfeláldozó, nagylelkű cselekedetet tagad meg és így mentgeti magát: „hová jutunk, ha mindig azt kellene mondanom, hogy: igen!” Nem meri hozzátenni, hogy *kinek* tagad meg valamit, pedig az adná meg a mondat teljes értelmét. Nem meri mondani: „hová jutunk, ha mindig azt kellene mondanom és felelnem *Istennek*, hogy: igen”. Nézd meg jól ezt a szellemet is, és világíts arcába. Aki így beszél lelkedben, az pogány, s ezen sem látszik, hogy meg van keresztelve Jézus nevében, ki meghalt értünk, mindnyájunkért és szereteti mindvégig. — Hogy hová jutunk? Talán határok, korlátok és sáncok vannak közlünk és Isten között? Itt, eddig, én vagyok az úr, ott azon túl ő! És

ha átlépné, túllépné a határvonalat, jogom van talán őt tisztelettel visszavezetni az ő területére? Az nem Isten, akivel így szabad beszélni, nem Isten, hanem báb, pogány isten, valami erdő vagy forrás szelleme; ez nem az igaz Isten, mert ő mindenütt Úr és mindenütt otthon van. És ha a határokról és korlátokról kezdenék vele vitalkozni, félrebeszélnék és káromolnám őt. Én vagyok az ő területén, nem ő az enyémen, és ő sohasem bitorló, még ha le is törí azokat a korlátokat, melyekkel önzésem körülkerítelte magát.

Alkudozás háza-e lelkem? — Újból hallgatók és figyelek lelkemben. S ime új hangot hallok. Mintha térdre borult volna valaki és a hódolat minden jelét adná. Látom az oltáron ajándékát, nagy és gazdag ajándék! Mindent odaadott . . . Igen, majdnem mindent odaadott, amit adhatott volna s fogai közt mormolja: Mindent odaadok, mindent, csupán csak . . . ezt vagy azt nem. Valamit visszatartott a *keszkenőben*, valami rejtett kincset, talán valami semmiséget, értéktelen holmit, aminek egyedül az ő ragaszkodása adja meg az értéket. És ime a nagylelkűség mérlegén ez a hiány, e visszatartott dolog helye többet nyom, mint mindaz, amit odaadott. S Isten tekintete elfordul az ajándéktól, mert ő nem meggazdagodni akar abból, amit mi neki följajánlunk,

hanem a mi szegénységünket akarja betölteni. Az ilyen lélek pedig nem szegény, hanem ragaszkodik a magáéhoz és így nem üresítette ki magát Isten kincseinek befogadására. Aki azt mondja, hogy „mindent odaadok, kivéve ezt vagy azt”, az ámulja magát. S az ilyen eljárás sérli az igaz Istent. Ez pogány viselkedés. Az ilyen lélekben nem a keresztény szellem az irányadó, mert nem tudja, hogy mi illeti meg Istent.

Íme a teremtmény és a Teremtő közt megszott lélek állapota! Az ilyen lélekben nem hallatszik jól Isten szava. A belső zűrzavar nem engedi, hogy Isten békéje uralkodjék, az a derült belső nyugalom, mely az egészséges, tevékeny lelki élet föltétele.

Gondoljuk meg, hogy lelkünk nem üzlet, ahol tárgyalnunk és alkudoznunk kell, hanem hivatásánál fogva Isten szentélye, ahol Istent imádnunk kell. Miért halmozzuk tele e szentély csarnokát a sok kifogással, alkudozással, késlekedéssel, visszavonással; mire való az a sok *ha* és *de*? Miért nem segítünk az Úrnak, hadd borítsa föl a váltók asztalait, kik hamis értékekre váltják igazi értékeinket? Miért nem engedjük meg Krisztusnak, hogy mint otthonába jöjjön hozzánk, mint elismert legfőbb Urunk, mint Isten, kivel nem vitatkozunk, nem alkudozunk, hanem térdenállva fogadjuk s igaz,

őszinte alázattal hódolunk előtte? Kérjük az Urat, tisztítsa meg szentélyét, lelkünket a sok panaszkodástól, sopánkodástól, okvetetlenkedéstől, a bosszúságtól és rosszkedvtől, mert mindez, mint csőcselék elárasztja bensőnket. Kérjük az Urat, hogy szabadítson meg ezektől, és hogy ő uralkodjék lelkünkben békésen és zavartalanul.

Az alkudozás házáat le kell rombolnom lelkemben! Akkor az imádság tevékeny életem irányadó elve, mozgató ereje lesz s áthatja egész életemet. Ehhez azonban szükséges, hogy kiirtsam lelkemből a pogány gondolkozás gyökeireit is, és ne dédelgessem az önzés egy hamis elvét sem. Mindennek meg kell adnom a maga helyét; s ha ezt jól meggondolom, belátom, hogy Istent nem csupán az első, hanem az egyedüli hely illeti meg lelkünkben, mert minden egyéb, ami van, csak az Úr szempontjából jelent valamit számunkra. Isten fölsége nem azt jelenti, hogy ő az első tagja valamely sorozatnak; mert Istent sehonnan ki nem zárhatjuk: ő a mindenség Ura, tehát semmivel össze nem hasonlítható.

X.

*In laudem Dei.**Isten dicsőségére.*

Gyakran lelkembe hangzott az a nagy igazság, hogy Isten dicséretére vagyok teremtve, hogy Isten dicsőítése az én egyetlen célom. Valahányszor a magányba vonultam, hogy az egy szükséges fölött elmélkedjem, elélem állt ez az első és ünnepélyes nagy igazság.

Elvitathatatlan szent igazság! Az Egyház tanítótékintélye is szentesítette s a vatikáni zsinatban határozottan kimondotta, hogy a világ és én csak azért vagyunk teremtve, hogy Istent dicsőítsük, s aki ezt tagadja, az eretnek.

Minthogy ez az igazság, kell, hogy ebből lelkünk táplálkoznia tudjon s általa egész életünket egyensúlyozhassuk. Csak helyes értelmébe kell behatolnunk! Mi az az Isten dicsősége? Ha a mi korlátolt, pusztán emberies felfogásunkkal fontolgatjuk, talán azt gondoljuk, hogy Isten dicsősége mindaz, amit ő a teremtményektől kap, amivel az ő nevét, művét és isteni voltát dicsőítjük. És ebből talán azt a gyakorlati következtetést vonjuk le, hogy Isten dicsőítése akkor a legjobb s a legtökéletesebb, ha minél többet adunk mi Istennek.

Ez még nem a teljes igazság. Óvakodnunk kell, nehogy féligazságokkal vezeltessük

magunkat. Valaha talán úgy gondoltuk el Istent, mint valami hatalmasságot, mely teremti magának lényeket, hogy azok hasznára legyenek. Azt is gondoltam Uram, hogy neked szolgálni, valami olyan kötelesség, melyet kívülről raktak reám, emberi természetemre, mert magamtól csak a magam javát keresném. Valamikor ellentétet láttam a te kívánságaid és az én óhajom között, a te szolgálatod és az én nagyságom között, a te dicsőséged és az én javam között. Elismertem, hogy jogod van kényedkedved szerint bánni velem, de úgy láttam, hogy ez a joggyakorlás nagyon terhes reám nézve. Nem tudtam mindig összeegyeztetni az észből, a bölcslethez merített istenfogalmat, vagyis azt az Istent, ki mindent magáért és saját dicsőségére teremtett, az én *Credo*-m Istenével, ki megtestesült és meghalt értünk, a mi üdvösségünkért.

De istenileg sugalmazott szent Egyházad, mindig az igazság fényét ragyogtatla és világos volt tanítása; csak ehhez kell ragaszkodnom, hogy elkerüljem úgy a janzenisták rideg elméleteit, mint az emberiség imádóinak szeszélyes ábrándjait. Igen a te dicsőségedre alkottál minket, ezt meg kell értenünk és szabadakaratunk legnagyobb készségével és hódolatával el kell fogadnunk.

Igen a legkisebb mozdulatunktól kezdve a

legnagyobb, a legfélelmetesebben komoly elhatározásainkig, mindenben egyedül Isten dicsőségének kell végső célunknak lennie. De ez az cél nem semmisít meg minket, nem törli el a mi értékünket. Nem megsemmisíteni, hanem tökéletesíteni kell magunkat, és ez végeredményben nem megkisebblés, hanem növekedés, hogy minél teljesebben azok lehessünk, amiknek lennünk kell.

Isten dicsősége nem abban áll, hogy Isten kapjon tőlünk valamit, amivel gazdagodjék, hanem reánk nézve először is abban, hogy mi kapunk valamit, ami által több vagyunk a semminél. Isten dicsősége nem a mi tőle független adományainkból szövődik össze, hanem az ő ajándékaiból és a mi ajándékainkból csak éppen olyan mértékben, amennyiben ezek az ő adományai is. — *A te adományaidat koronázod meg.*

A nap dicsősége nem egyéb, mint hogy megvilágosítja az éjszakát, hogy elolvasztja a havat, megérleli a vetést. Az igazság dicsősége az, hogy közli magát az értelemmel és azt magához hasonlóná teszi. A vihar dicsősége az, hogy a viharzást, remegést közli az erdővel, a tengerrel. Isten dicsősége az, hogy életet, életet ad és istenivé tesz mindent a kegyelem által. Isten nem akarhatta saját boldogságát növelni, sem új tökéletességekre

szert tenni — ez mind oktalan és istenkáromló beszéd volna. Az ő dicsősége az, hogy tökéletességét kinyilvánítja és közli a teremtés által s teremtményeit elhalmozza javaival. Tehát kapni, elfogadni Isten adományát, ez az én teremtmény-voltom lényeges feladata, s ez felel meg egyszersmind egészmvoltom legmélyebb vágyának. Így tehát az ő dicsősége és az én boldogságom nem két különböző dolog, melyek közt valami lelkettépő választást kellene tennem, hanem az ő dicsősége és az én boldogságom az ok és okozat, a forrás és a következmény, az eredet és az eredmény, mindez ugyanegy osztalan működésben. Lehetetlen, hogy boldogságom más legyen, mint hogy Istentől kapjak, mint hogy őt bírjam teljesen, és általa, őbenne önmagamat. Lehetetlen, hogy Isten dicsősége a teremtésben más legyen, mint az, hogy ő magát közli velünk. Mert ha Isten nem adja, nem közli magát, semmi és senki sem kényszerítheti őt arra; és én nem létezném, ha Isten nem lett volna létezésem első oka. És most is szüntelen az ő fönn tartó és én teremlő működésének vagyok eredménye: ez vagyok és semmi egyéb.

Ha Istent nem dicsőítjük, az azt jelenti, hogy bezárkózunk előle, megtagadjuk neki a belépést hozzánk, elsáncoljuk magunkat önzé-

sünkben és nem fogadjuk be őt, amint a sötétség sem akarta befogadni a világosságot.

Isten dicsőségére (Fil. 1, 11). — Isten külső dicsősége, dicsőítése, kell hogy kifejezze ezt a teljes készséges átadást, lelkünk megnyitását a szüntelen adó Istennel szemben. Tudnom kell, hogy létem mélységes és igazi mivoltában Isten gondolatának és az én akaratomnak egybe kell esnie, mert létem és természetem egy isteni gondolat megvalósulása. Tehát az én legmélyebb, legeredetibb akaratomnak ebből az isteni gondolatból, azaz hamisítatlan természetemből kell fakadnia.

Nincs tehát mit választanom Isten és önmagam közt, mert nem találok meg magamat másban, csak őbenne. Hanem választanom kell a tanulékony és igaz én — amelyik egybeesik természetemmel és így dicsőíti Istent — és az elfajult, elkorcsosult, önmagának ellentmondó én között, mely önmagával meghasonlik és önmagát leronlja, mert nem fogadja be Istent őszintén és igazán, amint azt saját természete és Isten mivolta kívánná.

Létem szent dolog. Nem mondok tehát róla rosszat s nem mondom, mint a quietisták, hogy a megsemmisüléssel hódolunk leginkább Istennek. Igyekszem mindinkább megérteni, hogy nincs nagyobb, dicsőbb reám nézve, mint hogy Istentől kapjak, az ő ajándékait elfogad-

jam. Hiszen minden tőle van, tehát minden őt dicsőíti. S én akkor élek az ő dicsőségének, ha tevékeny szeretettel minden akadályt elhárítok, hogy az ő teljessége mindjobban betöltőn s így ő mindinkább dicsőítve legyen bennem. Ez az ő dicsőítése és az én boldogságom. S ebben a boldogságban nincs önzés, nincs semmi rendetlen, mert ez az Istennek reám vonatkozó akarata, ez a dolgok rendje.

Istenem, sokkal bensőbb egységben vagyok veled, mint gondoltam, mert magam számára semmi sem vagyok, hacsak nem általad, a te dicsőséged és dicsőítésed által.

XI.

Semivivo relicto.

Félholtan hagyák őt.

Sokan vannak a lelkek közt, amelyek vánszorognak az istenes életben, melyekben pislog az élet, de kevesen, amelyekben eleven élet virul. E keveseken kívül ott van a közép-szerűek és gyávák nagy serege, akiket a szentírás szavaival langyosoknak, lanyháknak nevezünk.

Ha az ember kiszakítja magát az isteni szent akarai kötelékeiből, rablók kezébe kerül, kik lefogják, kifosztják és ott hagyják. A lélek okatlan kívánságai, rendetlen törekvései azok

a rablók, melyek reá leselkednek s ha hűtlenül elhagyta Isten oltalmazó kezét, félholtan nyomor-
gatják.

Istenem, szeretném jól megfontolni, mi az a lanyhaság, melyre vonatkozólag annyi komoly figyelmeztetést hallottam. Szeretném tudni, vajjon én az én gyöngeségemben szintén a középszerűek közül való vagyok-e, akiktől undorodol, vajjon én is olyan félholt vagyok-e, áldozata szenvedélyeimnek és fékezetlen rossz hajlamaimnak?

Ha azt mondják, hogy a lanyhaság a léleknek fáradtsága, elernyedése, bágyadtsága, nekem is eszembe jut, hogy ismerem ezt a lelkiállapotot, és nyugtalanság száll lelkembe. Talán reám is vonatkoznak azok a kemény elítélő szavak, minthogy gyakran fáradt a lelkem és kedvetlen; nincs benne lendület, sem tűz, sem elevenség? Én is lanyhának tartsam magamat, mert szomorú, csalódott és szárnyaszegett vagyok?

A lanyhaság lényege nem az érzelem, hanem az akarat állapota, tudatos állásfoglalás, meg-gondolt lelkiállapot. Tehát nem valami levert, szomorú lelki fáradtság, hanem szándékos vonakodás és késlekedés, hogy az Isten akaratának útját folytassuk. A lanyhaság olyan lélekben van, amelyik előre elfogadja a bocsánatos vétket s azt szokásává teszi.

Hogy megtudjam, vajjon lanyha vagyok-e, mindenekelőtt nem hibáim számát kell nézmem. Mert ez a szám növekedhetik és fogyhat a nélkül, hogy lelkem belső állapota változnék. Elég ha a körülmények megváltoznak. A legtürelmetlenebb emberből is ritkábban tör ki a harag, ha valami békés régióba kerül és csupa tanulékony előzékenység veszi körül. Azért türelmetlensége, bár ritkábban nyilvánul meg, nem csökkent, és az, aki a szíveket vizsgálja nem lát haladást. Még azt sem mondhatjuk, hogy a vétek nagysága általában és közvetlenül biztos jele volna a lanyhaságnak. Szent Péter sem volt lanyha bukása előestélyén, az utolsó vacsorán. Vannak mélységes és hirtelen bukások, melyektől a buzgóknak is kell félniök, mint mindenkinek.

A főszempont a tudatos megalkuvás a bűnnel, vagyis ha a lélek könnyen vétkezik, és a bűn bejöhet a lélekbe a nélkül, hogy azt mozgalomba hozná. Ez a jele a lélek ellenségével való paktálásnak, s arra mutat, hogy az akarat titokban már előre elfogadta a bűnt.

Aki őszintén mondhatja Istennek: Uram, határozott szándékom, hogy semmit sem tagadok meg tőled, teljesíteni akarom minden kötelességemet és minden kívánságodat, nem tartok meg magam számára semmit, nem titkolok el semmit, átadom teljesen egész

akaratomat ; — az ilyen lélek jó és hűséges tanítvány. Az ilyennek lelkiállapota nem lanyha és nem is lehet az, bár botlani mégis fog. De botlásai csak átmeneti balesetek és jó lelkiállapotának időnkinti elhomályosulásai. Hogy botlásait helyrehozza, elég neki az Isten kegyelmével előbbi jóakarátát újra föléleszteni és fölfrissíteni, s ezzel mintegy becsukja azt a zárójelet, melyet a botlás nyitott életében.

A lanyha azonban nem akarja kimondani az őszinte és tettekben nyilvánuló, teljes önátadás szavait. Adni kész, de csak eddig vagy addig a határig ; aláveti magát, kivéve ezt vagy azt az esetet. Tehát így előre látja és szándékosan akarja lelki hiányait, bénulását ; tudja, hogy nem mond le erről vagy arról, amit az Isten parancsa — ha nem is súlyos bűn terhe alatt — kíván tőle. Lehet, hogy a ragaszkodás magában véve nem nagy jelentőségű, talán csak szándékos restség, haragtartás, szokásszerű szabálytalanság, de a fődolog az, hogy a lélek szándékosan rabjává szegődik valamelyik zsarnokának. Ez teszi a lelket lanyhává.

Két ember halad az úton. Az egyik egyenesen jár, de belebotlik egy kőbe és elesik. Fölkel és folytatja tovább útját, megy határozottan és egyenesen. A másik sánta, nem botlik bele semmi kőbe, talán nem esik el súlyosan de,

egy lépése sem rendes, mert a járás eszköze, a láb hibás nála.

A mi erkölcsi életünk eszköze szabad akaratunk; akaratunk helyes. ha engedelmeskedik legfőbb törvényének és tudva, szándékosan mindenben aláveti magát Istennek és egyedül csak neki. Ez az alávetés bár nem tesz lehetetlenné minden botlást, de a botlás mégis következtelenség. Az ember eleshetik, de nem sántít és ha fölkel, ismét egyenesen jár.

Ha ellenben az akarat rendetlen és szádékosan nem veti magát alá Isten parancsainak, ez sánta, hibás akarat, s a belőle származó rendetlen cselekedetek következetesen betudhatók az akarat rosszságának. A sántítás nemcsak lehetséges, hanem következetesen történik.

Magamra tekintek. Talán én is egy vagyok a lelki nyomorékok, sánták, félholtak közül? Talán én is lanyhaságban tespedek, és nem hódoltam meg igazán akaratod előtt, Uram? Az én lelkem is ott vergődik és nem állok talpra, ha szavad ereje, villáma föl nem ébreszt — az *Úr szava összetöri a cédrusokat* (Zsolt. 28, 5).

Add, hogy fölkeljek aléltságomból, lanyhaságomból.

Talán én is úgy tettem, mint Ananias és Zafira, hogy két részre osztottam javaimat

és egyik kezemben szorongattam a felét, mikor a másikat odaadtam, mintha mindent odaadtam volna. Talán azt mondtam: mindent, csak ezt nem! S azzal ámítottam magamat, hogy van valami jogom Istennel szemben, és hogy személyes érdekeimet kell védenem vele szemben és félnem kell, nehogy Isten tulságosan kifosszon mindenemből? Ha így van, akkor igazán a lanyhák közül való vagyok, kiktől undorodik az Úr. És én talán nem is gondoltam reá, hogy ilyen életmóddal barázdáimba semmit sem vetettem.

XIII.

Obviam ei!

Vele találkozni!

Különböző körülmények közt lehet vele találkozni. Ha virágvasárnapon számlálnók meg tanítványait, szorongana a sokaság az ő aklában.

Nagyon sokféle szempontból lehet tekinteni az Urat. mert tökéletessége kimeríthetetlen és fölülmúlja a mi gyarló bölcsességünk minden számítását. Azt sem tudjuk előre, mily formában nyilvánulhat meg kívánsága, ha szembe találjuk vele magunkat életünk valamelyik ösvényén.

Az élet sok meglepő találkozást rejteget magában. Találkoznunk kell a halállal, várat-

lan csapásokkal vagy szenvedésekkel; találkozunk kell talán ellenséggel vagy váratlanul lesújtó hírrel. Mi is úgy vagyunk gyakran az életben, mint a hajós, kinek el kell szánnia magát indulása előtt, hogy a tenger haragjával találkozik és a vad viharral kell szembenéznie. Van alkalom találkozásra a Mesterrel is, talán az éjszakában, mint Nikodémus, vagy a szeretet verőfényében, mint a szentek. Van találkozás Júdással, s a durva csőcselékkel. Találkozhatunk az igazsággal s igazságossággal és a rágalommal. Mindez lehetséges. De, hogy ismeretlen jövőm, milyen találkozásokat rejteget számomra, azt nem tudhatom. Egyet azonban biztosan tudok s ez az, hogy a Mestert el nem kerülhetem. Őt el nem tüntethetem életem utairól s a vele való találkozást ki nem kerülhetem.

Nem hazudhatom, nem mondhatom, hogy nem tudok róla, hogy nem áll lelkem előtt életem útjain. Tudom, hogy találkoznom kell az ő nagy kívánságaival, tegnap éppenúgy, mint ma és holnap. Tudom, Uram, hogy ki kerülhetetlen vagy s hogy mióta a földre jöttél s az emberek fiai közt vagy, nekik találkozniook kell veled.

Hitem terólad, a te jelenléteadről beszél. De ha reád gondolok, ha lélekben szembejövök veled, gyakran megmozdulnak lelkemben az

én szenvedélyeim és vétkes hajlamaim, mintha valami csapatra ráijesztenének a sötétben. A te jövedeled fényt áraszt szél. A mi denevér-jellemünk pedig vágyódik a félhomály árnyékai után.

Eléje kell mennem (Mt. 25, 6). — Létem egész súlyával és kegyelmed minden erejével feléd vonzódok, találkozniuk kell. Milyen lesz e találkozás, milyen formában mutatkozik előttem? Nem sülyedek-e el nyomorúságom hullámaiban, mint apostolod a Genezáreth-taván, mikor feléd közelgett?

Szemtől-szembe látom magamat veled és reád irányítom figyelmemet, a te fölséges és mindenható tekintetedre. S talán egész életem sorsa függ egy ilyen találkozástól, midőn meg kell értenem téged, a te akaratodat, és a szív-tisztasággal látnom kell, hogy mi az Isten.

Aki velem szemben áll, nem valami diadal-mak fényében sütkérező, fölséges kényúr, aki előtt csak szertartásos imákat kell mondanom és akit kielégíthetek ragyogó tiszteletnyilvánítással és szépen csengő szavakkal.

Ő nem valami hajthatatlan, kíméletlen uraság, ki rászabja mindenkire a maga terhes feladatát, megköveteli a kamatot a kölcsönadott összegekről, learatja és leszüreteli azt, amit nem vetett és nem plántált; ő nem olyan Úr, akit csak kemény kénytelenségből lehet szolgálni, s

akinek azután dacos önérzettel oda lehet adni mindazt, ami őt megilleti.

Ő nem valami szájalomért könnyörgő áldozat, aki csak azt kéri, hogy vigasztalják, hogy melengessék, és akit részvéttel és elérzékenyült sírással ki lehetne elégíteni.

Ő nem csupán Úr, akit szolgálnunk kell, nem csupán Király, akit tisztelnünk, kell, nem csupán áldozat, ki iránt részvéttel kell lennünk, ő az egyetlen és mindent felülmúló Krisztus, az ő végtelenül tevékeny megváltói szerepében!

Tehát a tevékeny, a dolgozó megváltó az, aki csendesen, de határozottan kívánja közreműködésemet, kívánja, hogy munkatársává szegődjem fenntartás és korlátozás nélkül; hogy nagylelkűen átadjam egész szívemet. Kíván tőlem életáldozatot életemnél nagyobb, értékesebb ügy szolgálatában, melyért érdemes minden lelkierőnket odaadni. A tevékeny, dolgozó Megváltó az, akivel találkoznom kell s azután soha többé el nem szakadnom tőle. Vele kell maradnom. Ő az, aki szüntelen fáradozik és dolgozik, és néha mindennap újra kezdi a szívek megváltásának munkáját a feledékeny emberekben s a hűtlen lelkekben, ő az, aki nem vesztí el türelmét mégha látja is, hogy szüntelen lerontják művét.

Eléje kell mennem! — Ő az, akivel szemben állok most és mindig, ő kéri férfias, világos

feleletemet. Nem azt mondja most, hogy hivatalos vagyok résztvenni az ő győzelmében és dicsőségében, hanem, hogy nagy művében még semmi nincs befejezve, kivéve az ő részét. Így tehát nagy feladat elvállalására szólít fel.

Az ő műve még nincs kész! Nézzünk csak körül! Vajjon a világ magára öltötte e már Krisztus formáját? Vajjon a világ arculatában ott vannak-e azok a vonások, melveket a Szentlélek akar rajta kidomborítani? Vajjon az értelmes teremtmény visszatért-e Urához a hűtlenségből, vajjon hódol-e az ember s vele együtt az egész világ a Teremtő előtt? — Még semmi sincs befejezve, minden csak kezdődik, és a világ megszentelődése még vajdúdó állapotban van. Még semmi sincs befejezve és mindenütt ott van a nagy, nehéz feladat. A rosszat nem lehet kiirtani a nélkül, hogy akik azon fáradoznak véresre ne sebezzék magukat.

Ha felelni akarsz Krisztus hívására, át kell neki adnod magadat testestül-lelkestül és bele kell állnod a kemény munkába, abba a küzdelmes kereszteshadjáratba a sötétség hatalma ellen, mely kegyetlenebb, mint a hajdani Szaladin. Bele kell nyugodnod abba, hogy a hitből élsz s nem bérért szolgálsz, és hogy talán ez életben nem is látod meg aratásod napját, sem győzelmed fényét.

Még semmi sincs befejezve s mindenütt ott

van a nehéz feladat! De a munkát el lehet kerülni és a nagy teher alól ki lehet menekülni a nélkül, hogy szükségképen örök üdvét kockáztatná valaki. Mert Isten nem zárta el föltétlenül mennyországát az önző számítók elől, akik megelégesznek azzal, hogy a súlyos bünt elkerülik. Hogy mindent odaadjunk, hogy sorsunkat azonosítsuk az Úréval, hogy ne elégedjünk meg a parancsok megtartásával, hogy kövessük őt mindvégig, mindenben, visszatartás nélkül — hogy mindezt megtegyük — Isten nem akart mást adni buzdításul, mint az ő kegyelmét szívünkben és az ő nyomorúságát felebarátunkban, kivel azonosítja magát: „amit a legkisebbnek tesztek ... nekem tesztek“.

Gondoskodott róla, hogy óhaját szívünkbe ültesse és titokban előkészítse feleletünket, hogy tudjunk mit mondani, ha szemben találjuk magunkat a tevékeny, dolgozó Megváltóval. Teljesen hiábavaló halasztgatni ezt a találkozást, és igen nagy képmutatás, ha úgy leszünk, mintha észre sem vennők azt, ha elmegyünk a kérő és kérdező Krisztus mellett, mintha semmit sem látnánk és semmit sem akarnánk hallani.

Nem azok a nagylelkűek, akik szívesen csatlakoznak a diadalmenethez és pálmát, virágot szórnak, mikor mindenki Hosanna-t énekel. Hanem azok az igaz lelkek, kik bár

jól tudják, hogy kemény nehézségekkel kell megküzdeniök, és hogy a fáradságos út kövei véresre sebzik lábukat — mégis öntudatosan felelnek a megváltónak: *mindenre készen, mindig és mindenütt!*

XIII.

Semper orare.

Mindenkor imádkozzunk!

Mindig vissza-vissza kell térni erre, mert az üdvös leckék nehezen hatolnak be sok minden-nel túltömött fejünkbe, és szórakozott tekintetünk nem annyira az állandó és változatlan dologban, mint inkább más egyebekben keresi azt, ami örvendezteteti és tökéletesíti életünket.

Mindig imádkozzunk! E kívánság öröme gerjeszt és megzavar egyszersmind, mert látom, mily egységet és békét teremtene az állandó imádság lelkembe, de azt is látom nagyon jól, hogy külső tevékenységem és belső imaéletem között az összhangot nem teremthetem meg egy csapásra. Vajjon megteremthelem-e egyáltalában? Hogy imába merüljek, nem kell-e abbahagynom munkámat? Hogy dolgozzam és ügyeljek számításaimra, kutatásaimra és teendőimre, nem kell-e megállítanom, félbehagynom az imát, hogy így kizárólagosan munkámnak szentelhessem magamat?

Oly régóta keresem ezt az egyensúlyt. Uram,

és próbálgatom a különféle megoldásokat. Megkísérlem úgy megoldani a kérdést, hogy a két tényező egyikét elhanyagolom: föláldozom imádságomat s azzal nyugtatom meg magamat, hogy így többet dolgozom. Ügyellen mentegelés! Az apostoli munka nem pótolja az imádság hiányát és az imádságot semmi sem pótolja, még a lelkipásztorok munkája sem, s a legnagyobb lelki sikerek és hódítások sem. Ahol az imádság hiányzik, ott nagy hézag van az isteni művön, tátongó hézag bármilyen díszesen cifrázza is ki az ember a szakadás helyét, a hézagot.

Az egészséget nem lehet pótolni a gazdagsággal. A tudatlanságot nem pótolja az izomerő. A szem nem végezheti a kéz munkáját és nem húzhat ki szögeket a falból. Az imádságnak is megvan a maga jellegzetes, szükséges szerepe. Minden attól függ, hogyan tölti be szerepét.

Istenem, valaha azon fáradoztam, hogy a tevékenységet az imával úgy egyesítem, hogy azok valami ügyes rendszerben egymást felváltsák. Vigyáztam, hogy munkámban túlságosan el ne merüljön lelkem, s mihelyt észrevettem, hogy elmerülök, újra fölemeltem hozzád lelkemet és imádkoztam, helyesbítettem jó szándékaimat, kértem világosságodat vagy könyörögtem irgalmadért. Azután az imáról

ismét áttértem munkámra olyformán, mint a madár a kalitkában, mikor egyik rúdról a másikra ugrik, vagy mint a járókelők lába, kik csak azért teszik azt a földre, hogy ismét fölemelhessék. Azt gondoltam, hogy életem megtalálja a folytonosságot valami váltóáramhoz hasonló módszerben, csak arra kell ügyelnem, hogy a megszakítás elég gyakori legyen. Úgy láttam, hogy akaratomnak ez a gyors hullámozása és rezgése az egyetlen mód, hogy mindkét feladatomban megfeleljek s egyik ellen se vélek. A veled való társalgásom, Istenem, úgy tűnt föl nekem, mint valami párbeszéd, melyet a telefon csengője meg-megszakít, vagy a látogatók meg-megszakasztanak. Én pedig vigyáztam, hogy a kettős vonal, a két vágány: munkám és imádságom mindig párhuzamos maradjon.

Ez a törekvés sok jót tett lelkemnek, de sokat is fárasztott; kegyelmed folytán azonban mégis sikerült ebben az ide-oda való örködésemben, lelkem sok ellenségét legyőznöm. Ez a kemény aszkézis megrendítette szenvedélyeim gyökereit is, és rendetlen hajlamaim meggyengültek s úgy éreztem, hogy régi hibáim is lünedeztek.

Mégsem lehetséges, hogy ez a váltakozó módszer legyen az egyetlen módja annak, hogy életemben a munkát és az imádságot

összeegyeztessen. Nem szabad, hogy az imádság elterelje figyelmemet munkámtól és munkámnak nem szabad megzavarnia a veled való társalgásomat. Nem elég, ha időnkint föl-emelkedem attól, amit teszek, hogy feléd tekintsek és nem üdvös dolog tőled elfordulni, hogy eleven munkához láthassak.

Így az a veszély fenyeget, hogy semmit sem végzünk alaposan és odaadással, mert egyikről a másikra ugrálunk. Ha két ellentétes irányba tekintgelünk, nem láthatunk semmit sem úgy, ahogyan kellene. Azonfelül legfontosabb tevékenységeink nem engedik, hogy figyelmünket elfordítsuk tőlük, még futólagosan sem. Ha nyilvánosan beszélek, teljesen arra kell figyel-nem, amit mondok; ha kényes kérdésekben tanácsomat kérik, egész lélekkel oda kell figyel-nem, mint az orvosnak, midőn betegjének légzését vizsgálja és hallgatja. Ha ilyenkor másra is akarok figyelni, megvan a veszély, hogy nem értem meg az ügyet és helytelenül felelek. S erre nincs jogom, Isten sem kívánja ezt tőlem.

Tehát imámat nem teszem munkám mellé, mint egyik testvért a másik mellé, hanem bele-teszem azt munkámba, mint a lelket a testbe. Az ima és munka viszonya nem szomszédság, sem szoros egymás mellé helyezés, amint a mondat értelme sem a szavak mellett van,

hanem azokban és élteti, irányítja azokat. Nem kell abbahagynunk hallgatni a szavakat, hogy értelmükre gondoljunk, sem nem kell elfordítani figyelmünket értelmüktől, hogy a szavakat halljuk. Az imádság és a tevékenység úgy viszonylanak egymáshoz, mint az irgalmas lelkület a segítő, jótévő, gyógyító kezek szorgoskodásához vagy mint a küzdelemre való elszánt készség a fegyverfogáshoz, a kardvágásokhoz. A tevékenység ne legyen egyéb, mint látható jele a hit, az ima szellemének, mely bennünket élte.

Minthogy Isten együttműködik velem, és az ő ösztönzése, hívása megelőzi üdvös elhatározásaimat és irányítja azokat, nem kell elszakadnom tevékenységemtől, hogy Istennel egyesülhessek. Az imádságnak úgy át kell járnia életemet, mint a víz átjárja a vakolat homokját és meszt, mint a kovász, melyet nem a tészta mellé tesznek, hanem belé keverik.

Istenem, könnyű ezt így mondani, de a tapasztalat meggyőzött róla, hogy a gyakorlatban mindez igen nehéz. A látszat folyton csalogat és arra kísért, hogy elmerengjek a földi dolgokon, s elmerüljek, otthonosan érzem magamat azokban, mint igazi éleletemben. Hasonló vagyok azokhoz a rovarokhoz, melyek a mocsári növények ragadós nedvéhez tapadnak. Azért nem maradhatok oly

könnyen veled egyesülve s azért vánszorgok, mint valami csúszó-mászó állat a lelkiélet útján, mert olyan vágyak terhelik lelkemet, melyek lefelé húznak, melyeket nem helyeselsz s amelyeket még sohasem igyekeztem neked teljesen föláldozni.

Lelkem egyszer majd részesíti testemet a dicső föltámadottak fürge könnyedségében. Az imádság már itt megkezdheti ezt a munkát azáltal, hogy megszünteti lelkem-testem szolgaságait.

XIV.

Sperantes in te.

A benned bízók.

Hova meneküljünk, kibe vessük reményünket? Aki nem remél többé, olyan mint a halott. Életünk minden ereje és törekvése a reményre ösztönöz. A remény szükséges nekünk, mint a mindennapi kenyér. Hová helyezzük, hol élesszük azt? Hol lehet azt jól megőrizni, mint a tüzet a hamu alatt, mint a friss vizet a korsóban és mint a havat a sziklahegyek ormán? Hová helyezzem mindazt a vágyakozást, ami lelkemben van, hogy semmit el ne veszítsek belőlük, hogy semmi el ne sorvadjon s hogy az évek, melyek elmúlnak fölöttünk, semmit el ne vegyenek a reánk várakozó s a velünk kitarló remények fényéből és értékéből?

Hogyan bánunk vágyainkkal? Talán vaktában akárhová tesszük, mint a sietős emberek, kik össze-vissza dobálják szekrényeikben s a fiókokban a legkülönbözőbb tárgyakat, értékeket s nem találják, mikor éppen szükségük volna rájuk. Így tékozoljuk el mi is gyakran jövőnket. Rábizzuk vágyainkat és értékeinket hűtlen sáfárokra, vagyis rossz szenvedélyeinkre, hajlamainkra, a világra s egyéb múltó hatalmak őrizetére. Végére már azt sem tudjuk, mit kívánjunk s mi volna értékes számunkra. S mikor legszebb vágyainkat reményeinket eltékozoltuk, megelégszünk olyannal is, ami nem méltó hozzánk, ami ahelyett, hogy föl-emelne, lealacsonyít. Lemondunk s belenyugszunk fárasztó csalódásainkba s nem kívánunk mást, mint hogy békében hagyjanak, és bámulhassunk az ürességbe.

Nem különös-e, hogy annyi keresztény lélek elveszti a hit szellemének üde frissességét s helyébe lép a kiábrándult kesernyés mosoly? Azt mondják, hogy a tapasztalat megtanította őket, hogy semmiben és senkiben se bízzanak. És ők ebben a komor, örömtelen, pogány bölcsességben akarnak nyugodtan megöregedni!

Nem könnyű feladat megőrizni a lélek fiatal-ságát és a természetfölötti vágyak életerejét. Legtöbben körülöttünk olyanok mint az el-ernyedő íj, mely semmi erőt sem adhat a

nyílnak... Nem akarnak egyebet, mint hogy a megszokott keretben maradhassanak s gépies, öntudatlan módon élhessenek. Nem vágnak másra, mint hogy életük csendesen folydogáljon lefelé lejtős medrében...

Azt mondják, hogy nagyon is sokat kívántak, reméltek. De e szavak nem mondanak igazat és félrevezetnek. Nem kívánhatunk túlsokat, hiszen az a kötelességünk, hogy egész szívünk-ből és minden erőnk-ből szeressünk! Nem sokat, hanem rosszul kívántak vagy nagyon keveset és nagyon értéktelen dolgokat. Olyant kívántak, amiről azt hitték, hogy az magasztos valami, pedig csak értéktelen, csalfa holmi volt. Még a magasztos dolgok után való rendetlen áhító-zás is lehet néha nagyon hitvány és közönséges érzület.

Kívántak türelmetlenül sok semmiséget, melybe reményüket, boldogságukat helyezték, mint a gyermekek, kik a sétatutakon összegyűjtik a fényes, barna vadgesztenyét, mely nem ér semmit.

Kívánságuk ezerféle szétदारabolása és szét-szóródása volt a vesztük; ösztönös vágyaik és benyomásaik tömege folytotta el legszebb reményeinket.

Jól tudjuk ezt és mégis mindennap újra-kezdjük. Önmagunkba helyezzük vágyainkat,

reményeinket. Önmagamra akarom fölépíteni jövőmet s magamtól várok mindent.

Remélni akaratomban, elhatározásaimban, építésem szilárdságában, értelmemben vagy multamban — oktalanság. Remélni a halottakban vagy haldoklóknál esztelenség, de az esztelenség szívós és nagyon áthatotta a mi bölcsességünket, és te tudod, Uram, mily nehéz az embernek kiemelkedni önmagából és megszabadulni önmagától.

Ami reményt magamba vetek, az olyan, mintha lyukas zsebbe tenném kincsemet.

Sokszor hallottam, hogy benned kell remélnem és egyedül csak benned. Gondoltam, hogy ebben van az üdvösségem, de nem értem még eléggé, hogyan legyen ezt. Mi módon helyezzem beléd, ki látszólag oly távol vagy és rejtelt vagy, azokat a vágyakat, melyek naponként ébrednek lelkemben? Ha találkozom fáradt, komor keresztényekkel, kik azt mondják, hogy mindig csalódtak, nem merem meghallgatni az elégedetlenkedőkre ezt az elemi igazságot, nem merem mondani nekik, hogy reméljenek egyedül Istenben. Gúnyt látnak ebben a tanácsban; mintha üres ábránddal hitegetnék őket...

Mit jelent az, hogy egyedül benned reméljünk? Nemde mindenekelőtt azt, hogy szétszóródó, centrifugális vágyainkat összpontosít-

suk, rendbeszedjük és visszavezessük az egy szükségesre, és mindent az igazság változatlan világában ítéljük meg. Ha eltévedünk, gyakran a mi hamis optikánk a hibás, mely rosszul mutatja az utat. A hitnek elég elevennek kellene lennie, hogy a dolgokat a maguk igazi világában és viszonyában mutassa, és úgy állítsa eléink a láthatatlant, mint ami mindenekfölött van.

Nagyon fájdalmas művelet az, ha magunktól szabadulni akarunk. A vágyakban való önmegtagadás nem azt jelenti, hogy kiöljük magunkból mindent, ami remél, óhajt vagy kíván, hanem azt, hogy a vad akaratot megszelídítsük, megneveljük és hogy a zabolátlan, haszontalan szenvedélyeket, ösztönöket megrendszabályozzuk. Az olyanok lelkében, akik azzal hízelegnek maguknak, hogy költői énekekkel és ábrándozással ültetik be lelkünkbe a belső összhangot, valószínűleg csak jól-rosszul takargatott zűrzavar van, s olyanok, mintha szépséges, drága kendővel kötöznének be undorító, gennyes fekélyt.

Ne öntsük ki lelkünket! Ne engedjük, hogy azt hiú, mulandó dolgok fogva tartsák. Ne abban keressük a helyes állásfoglalást, hogy fölényesen megvetjük a jelent, ez magában véve még koldus-bölcsesség, hanem meg kell győződve lennünk, hogy a jövőben végtelen

értékek vannak a reménylő lelkek számára. Isten tudtunkon kívül is szüntelen dolgozik a mi örök reményeink megvalósulásán. Remélünk kell az örökséget, mely az egyeneslelkű és jóakarató emberekre vár. Tudnunk kell, hogy a láthatatlan nem azt jelenti, hogy távollevő. Krisztus mindig egészen közelünkben van, vele érintkezünk, ő vonz bennünket a lelki magaslatok útján, ő szól szívünkhöz és segít rajtunk. Nem szabad bezárkózunk lelkileg valami dacos, lemondó, komor érzelembé. Várnunk kell, nem éppen Isten ajándékát, hanem Istent magát, mint minden törekvésünk végső célját és minden érdemünk forrását. — Benned kell bízunk!

XV.

*Adaperire!**Nyilatkozzál meg!*

Ismerek olyanokat, akik, hogy tétlenségüket kimagyarázzák, azt mondják, hogy félénkek, s talán azt hiszik, hogy ezzel kimentették magukat. Mintha a félénkség gyógyíthatatlan baj volna! Vagy mintha valaki durvaságát menthetné azzal, hogy kegyetlen, kíméletlen természetű. Akár durvák, akár félénkek, szeszélyesek vagy gyávák vagyunk, át kell magunkat alakítanunk az isteni kegyelem erejével, nem

pedig szentesítenünk velünk született gyatraságunkat.

Értékesítenünk, kamatoztatnunk kell a reánk bízott talentumot. Az evangélium figyelmeztet erre. S ez a figyelmeztetés tele van sok üdvös tanulsággal.

Mi nagyon könnyen megelégszünk néhány ú. n. negatív erénnyel. Ha nem tettünk rosszat, azt hisszük, hogy igazak vagyunk. Nem értettük meg eléggé, hogy miben vétkezett az a szolga, aki kendőjébe csavarta a reá bízott talentumot s azt hitte, hogy mindennek eleget tesz, ha pontosan visszaad annyit, amennyit kapott.

A lelki életben alig van szerencsétlenebb önámítás mint, ha valaki azt hiszi, hogy végleg kifejlődött és megnyugodhatik a megszerzett erény boldog tudatában: ez a lelki *parvenuk* önámítása. Hogy nagy, esztendőig tartó küzdelem árán vagy csak csekély fáradsággal jutottak-e el az erénynek arra az állítólagos tökéletes fokára, az mellékes. A fődolog az, hogy elértéktelenednek, mihelyt megállnak... A keresztény számára nem lehet itt a földön végleges kifejlődés, amint útközben nem lehetséges a végleges pihenés.

Ha a növény elkezd nőni, a növekedés kezdete rohamos, minden benne levő életerő arra irányul. De minél inkább nő a szervezet, annál inkább megoszlik az életerő: egy része,

és pedig a legnagyobb rész fölemészti magát útközben, hogy fönntartsa, erősítse, helyreállítsa és javítsa a már meglevőt, és csak egy mindig kisebb és kisebb rész jut arra, hogy az ágakat tovább növéssze, hogy levelet hajlson a gallyakon. Olyformán van ez, mint mikor a hadsereg ellenséges területen halad előre és szétosztja ezredeit útközben, hogy biztosítsa magának az összeköttetést és ellássa helyőrséggel az elfoglalt városokat.

Elérkezik a pillanat, midőn a fa nem nő többé, hanem minden életerejét fölemészti az, hogy magát fönntartsa. A fák nem nőnek az égig. S mikor megállnak növekvésükben, ez nem azért van, mert akadályra találtak kívülről hanem azért, mert nincs meg a szükséges életerejük belül.

Sok keresztény hasonlít ezekhez a fákhhoz. Pedig nem azokat állították elének példakép gyanánt. Megállapodnak valami kényelmes egyensúlyban, önmagukkal megelégedettek és igyekeznek magukat fönntartani. Az erényt nem olyan lelki készségnek tartják, mely folyton a jobbra ösztönöz, hanem valami tisztességes életformának gondolják, melynek ki kell jegecsednie a nyugalmas viszonyok között. Az ilyenek nyugdíjállománynak tekintik a tökéletességet. Mihelyt sikerült elérniök, hogy a nagyobb külső hibák nem okoznak különösebb nehéz-

séget, mihelyt lecsendesült a türelmetlenség és a képzelet csapongása, és ha békében élhetnek az illetők környezetükkel, elszunnyadnak babéraikon és nem kívánnak mást, mint hogy így maradhassanak zavartalanul.

De ez csak hazug megnyugvás. Szükséges, hogy lelkünk folyton ösztönözve érezze magát utolsó órájáig a tevékenységre, hogy el ne lespedjen. Az isteni kegyelem ösztönzése nagy és félelmetes felhívás, több a puszta óhajnál, mert komoly kívánság: legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok tökéletes! Tehát túl kell haladnotok minden állomáson, minden határon, melyet elértetek.

Az a mag, melyet Isten szívünkbe vetett, nem valami korlátolt erőforrás. Aki minket növeszt, az a Végtelen, a Mindenható. S a kegyelem, mely megkezd bennünk munkáját, tele van az üdvösség, a tökéletesség minden igényével.

Istenem, add, hogy irtózzam a helytelen önmegelégedéstől, mert az veszedelmes, mint az ópium, mint a hízélgés. Adj erős férfias lelket, hogy szeressem kíméletlenül megítélni magamat és pedig egyedül a te igazságod fényénél. Add, hogy sohase hivatkozzam multamra, teljesített szolgálataimra, hőstelteimre vagy nagy sikereimre, hogy fölmenthessem magamat a kemény munka alól, a nehéz közös

teher viselésétől vagy, hogy elnézést és könnyítést kérjek.

Önmagunk megvetése, nem megrövidülés, hanem igazi nagyság. Meg kell vetnünk magunkat és mindent, amit tettünk, mint a katona megveti az elmúlt harcokat mindaddig, míg az utolsót ki nem küzdötte, mint a beteg megvet minden orvosságot, míg csak azt nem kapja, amelyik meggyógyítja, vagy amint megvetjük valamely beszédnek már kimondott részét, míg csak be nem fejeztük az egészet.

Ha így élnék, mindig életerős maradnék, és mindig tevékeny volnék szolgálatodban, főképpen pedig szüntelen készséggel fogadnám mindazt, ami több fáradságot és több odaadást kíván tőlem.

Igaz, hogy nehéz megnyugodni ebben a férfias, boldog lelkiállapotban, és nem ide-oda tekintetni, hanem megnyitni lelkünket a legnagyobb készséggel a folyton előretörő és szüntelen tevékeny élet előtt. — *Nyilatkozzál meg* (Mk. 7, 34).

Mindennap hallanom kellene ezt a szót, mint parancsszót, nehogy belemerüljek szerzett javaimba, nehogy bezárkózzam önmagamba s ráboruljak műveimre, érdemeimre, mint az állatok önmagukra, amikor aludni akarnak. Mindennap előre kell jutnom Isten szent titkai-

nak megértésében és egész valóm átformálásában.

Ha közbe nem lépsz és nem segítesz, Uram, biztosan megmerevedem közepszerűségemben. Ha nem követelsz sokat tőlem, én igen hamar és igen könnyen megelégszem nevetséges kis eredményeimmel és belekövesedem az én kis körzetembe, s nem is nyugtalankodom. Hanem élek magamnak és magamért; pedig így étetem nem növekszik, hanem fogy.

A templomnak nyitva kell lennie. Ilyen legyen lelkem is. Épp így nyitva van az adakozó kéz vagy a magtárak az inség idején: midőn éhezők jönnek vagy a tékozló fiú akar visszatérni az Atya házába... Így nyitva kell lennie lelkemnek is Isten szándékainak befogadására. Olyannak kell lennem, Istenem, tied számára is, hogy semmi fáradtság ne kedvetlenítsen, semmi önfeláldozó odaadás ki ne merítsen, és így a te teljességed betölthessen minden szeretetművemben.

XVI.

Congregavit pereuntes.

Egybegyűjté az elveszendőket.

Azok az erőslelkűek és irgalmasszívűek, akik a híveket egybekapcsolják és a szétszórt tömegnek megadják azt, amiye hiányzik: vagyis az egységet, mely nélkül elpusztul.

Szétszóródás nemcsak a látható sokaságban, hanem a lélek belsejében is lehetséges.

Minden perc, mely ránykövetkezik, szétszór bennünket. Úgy vagyunk, mint mikor az üveggyöngyre kalapáccsal ütnek, a mi életünk is számtalan kis darabra pattan szét. Félbemaradt, széttört vágyaink, törekvéseink borítják be lelkünket, mint az üvegcserepek a bombázott városok útait. Meghiúsult terveink olyan számosak, hogy emlékezetünk meg sem próbálja azokat mind nyilvántartani. Úgy látjuk, hogy alig sikerült valami maradandót és határozottat alkotnunk életünkben, s akik talán csodálnak bennünket és kiváló munkásoknak tartanak, nem tudják, hogy csekély alkotásunk mily gyatra lim-lomból került elő. — Mintha szüntelen szétfolynék minden bennünk és cserben hagyna minden. Ritkán érezzük összefüggőnek életünket és működésünket...

Úgy vagyunk, mint a damaszkuszi rózsák, melyek a növény szárán sorjában nyílnak; de mikor a felsők kinyílnak, az alsók már elhervadtak. Néha valami belső keserűség szállja meg lelkemet, ha arra gondolok, hogy életem állandó hervadás közepette húzódik tovább. Ki legyen az én megváltásom, ki ment meg szüntelen ettől a haldoklástól.

Egybegyűjtél (Mak. 1. 3, 9). — Ő, az Úr az, aki összegyűjt és összetart, ez az ő hivatása.

Minden fölött, ami oszlik és bomlik, ő a nagy egységesítő erő. Igaz, hogy kardot is hoz, de nem azért, hogy elválassza azt, amit Isten egyesített, hanem hogy szélvágjon minden ideig-óraig való társulást, melyről a gondtalan vagy a sovárgó ember azt hiszi, hogy féltékenyen megőrizheti. Időnkint keményen is lesújt, de csak azért, hogy annál rendezettebb legyen az, amit épít és hogy mindent a maga helyére állítson az általános egyensúlyban. Végző törekvése az, hogy a tévelygőket összegyűjtse, hogy egyesítse mindazokat, kik eltévesztették az utat és vállán visszahozza az eltévedt juhot.

Ő megvalósította azt a csodálatos dolgot, melyért mi nem vagyunk neki hálásak, sőt, amelyet mi okatlanul és makacsul mindig lerontani akarunk: ő kibékítette az embert szomszédjával és az országok határain átvette az ő parancsnoki hídját, az ő parancsnak hídját, mely parancs hasonló az első és főparancshoz. Megalkotta az Egyházat, mely dicsőbb és szebb, mint minden mulandó haza. Ő tudta jól, hogy ha az egyesek vagy ha nemzetek elzárkóznak egymástól, sem jobbak, sem erősebbek nem lesznek. Nem akarta, hogy imáinkban is határokat vagy korlátokat említsünk, mert a jó Pásztor szeretete egy tekintettel öleli fel mindazokat, akiket neki az Atya adott.

Ha vele együtt működünk, érdeklődnünk kell minden bűnös iránt, kérnünk kell, hogy minden bajtól szabadítson meg, könyörögnünk kell minden betegért, minden szenvedőért. Az ő Egyháza a nagy gyülekezet. A gyűlölet és önzés, a pártoskodás és bosszú: méltatlan az igazán keresztény lélekhez.

Ha elfogadnám az ő nézőpontját, ha segíteném őt terve megvalósításában, inkább tanítványa lehetnék, mintha szítom az ellenségeskedést, a gyűlöletet és az embereket elidegenítem egymástól. Mik azok a mi máról holnapra támadó összeütközéseink? Vagy a mi nagy harci lármánk az egy Oltáriszentség és az egy örök pünkösdi Lélek szempontjából nézve?

Könnyű megoszlást előidézni, az önzés már régóta azon fáradozik; de isteni dolog egyesíteni és földeríteni a lelkeket az igazság fényénél, megadni mindegyiknek a magáét és önmaga számára nem kívánni mást, mint az örömet, hogy mással jót tehet, másnak szolgálhat. — *Boldogok az irgalmasszívűek!*

Hálát adok, Istenem, láthatatlan működésedért, hogy az egymással régóta ellenségeskedő testvéreket kibékíteni igyekszel. Hálát adok, hogy megértetted velem, mennyire egyek vagyunk és micsoda örök kapcsokkal fűzted össze sorsunkat. Tehát, ha a legkisebb közülünk eltéved, úgy érzem, mintha valahogyan

én tévednék el és ha a tévedőket visszahozod otthonodba, az egész családot megörvendezteted.

Kérlek, Uram, gyűjts össze mindig bennünket, mert a szétszóródás fenyeget és lönkre tesz minket.

Amit pedig egész Egyházadban művelsz, azt van alkalmad megtenni naponként az én lelkemben is.

Gyűjtsd össze gondolataimat, ha emlékeztem nem tudja összetartani azokat és ha elillannak lelkem laza, hézagos figyelméből. Gondolj helyeltem mindarra, amit elfelejték s amit meg kellene mégis őriznem. Elfelejtettem sokakat azok közül, kik velem jól tettek, nem is tudom, mi mindennel tartozom testvéreimnek. Gyűjtsd össze szétszórt tartozásaimat s végy munkáimból vagy inkább végtelen irgalmadból valamit, amivel minden tartozásomat kiegyenlítheted.

Elfelejtettem sokszor jóvátenni hanyagságaimat és megbántottalak a nélkül, hogy emlékezém rá. Könnyedén bántam el törvényeddel és kívánságaiddal, talán annyiba vettem azokat, mint a verebeket szokás, melyekre ügyet sem vetünk s hagyjuk hadd csiripeljenek. Gyűjtsd össze minden kötelezettségemet igazságossággoddal szemben, számold meg azokat a te gondviselészerű óhajaidat, melyeket én büsz-

kén félreismertem és add, hogy kiengesztelhesselek régi bűneim miatt, mindazért a rosszért, melyet elkövettem s melynek emlékezetem talán nyomát sem őrizte meg.

Elfelejtettem, s ez már nem baj, elfelejtettem legalább részben azt is, amit érted tettem; nem állítottam fel pontos lajstromot a szent virrasztásokról, a rejtett áldozatokról, a kínos elhatározásokról és őszinte imáimról.

Nem tudom már, mi mindent ajánlottam föl neked és mit adtam másoknak, azt sem, hogy mit adtak ők viszont nekem. Számadásom cserben hagy. Nincs is kedvem mintegy levél-lárban őrizgetni az én földi zazándokságom minden eseményét és vannak egész korszakok életemben, melyekről semmit sem tudok vagy csak zavarosan emlékszem, hogy ott teltek el előtted, Istenem.

Készséggel meghajlok akaratod előtt, Uram, és kész vagyok meghalni apránként az életnek, minthogy te összegyűjtöd és örök életté változtatod azt, amit gyöngeségem nem tud megőrizni és kezem nem tud összetartani.

Légy az én belső erőm, életem összetartó, biztonságom, végső menedékem, és ha mindent összegyűjtöttél, mindent learattál, megkapom tőled, mindenkorra végleges formát az örökkévalóság számára.

XVII.

Memor vulnerum tuorum.
Megemlékezvén sebeidrő

Szeretnék elmélkedni szenvedéseidről és gyötreleimeidről, de a hű tanítvány kegyeletes lapintatával és az igazi imádók szent tartózkodásával lelkemben.

Szabad-e mondanom, Uram, hogy néha zavarba ejtett engem a te kínszenvedésed s haláltusád egyik-másik szemléltetése és az az írásmód, ahogyan a te testi gyötrelemeidet lefestik. Nem tudok megbarátkozni azzal, hogy ízekre szedve elemzik és a legfelsőbb fokban állítják eléink kimondhatatlan testi kínjaidat. Az ilyenek nem az evangélium szent egyszerűségéből merítették a sugalmazást: — és megfeszítették őt (Mk. 15, 25). — Az ilyen látvány elől inkább áldott kereszted tövébe menekülök és ott térdre borulva imádlak és kérlek, hogy oktass ki néma kegyelmed által a te szenvedésed titkának jelentőségéről.

Nem szabad az Úr szenvedésében a főszerepet a testi kínzások részletezésére és hangsúlyozására fordítanunk úgy, hogy a lelkek figyelme elterelődjék a Passio lelki részeitől s főleg annak isteni nagy jelentőségétől és sajátos szerepének megfontolásától.

Ha valakiben szálnalmat indítottunk a szen-

vedő ember iránt, még nem nyertük őt meg szent hitünknek. A pogány rómaiak s a többiek is látlák, hogy Krisztus szenvedett és pedig olyan eleven valóságban, hogy azt képzeletünk soha utól nem éri. Pilátus is szemlélte a vértől áztatott Krisztust, hallotta szavait és ismerte halálának minden részletét. De ez a látvány még sem hozta közelebb a Megváltóhoz és lelkét nem világította meg a hit fényével.

Az isteni Megváltó szenvedésének, és pedig testi szenvedésének is minden legkisebb részlete végtelen értékű és nem hagyhat bennünket közömbösen, imádó hódolattal borulunk le előtte.

De a szenvedő Krisztus nem testi szenvedésének a lehető legnagyobb fokával akarta Passio-jára a jellegzetes vonást rávésni. Nem azt akarta, hogy testileg senki hozzáfoghatót ne szenvedjen és ő éppen ebben múljon felül minden szenvedőt a világon.

A szenvedő Krisztus számunkra több, mint csupán egy ártatlan üldözött, kit kínoznak és aki testi kínjai miatt szánalomra indítja szívünket. A testi kínokat illetőleg lehetnek olyanok, akik még több szánalmat gerjeszthetnek, mint ő. Gondoljunk a kínai elítéltek borzalmaira, vagy a rézbőrűek kínzásaira vagy egyéb rémséges dolgokra az emberi történelem során vagy a vértanúk milliói közt... De minek tárjuk fel

azokat a rettenetes korszakokat és emlékeket. A Passio nem csupán csak egyike akar lenni a megindító fejezeteknek a kegyetlenségek történetében.

Így gondolkoztak az érzelgős protestánsok vagy a kétkedő modernisták, ők megállapodtak a dolgok felszínén, csak a külsőt keresték és gyöngéd kultuszt tanusítottak Krisztusban a szenvedő ember iránt. A kereszthalált inkább úgy tekintették, mint valami megrendítő tragédiát, s nem mint megváltásunk áldozatát. Imádás helyett inkább csodálkozással adóztak a lelki nagyság részére, mely mindvégig szenvedett, megbocsátott és áldást osztott. — Vigyáznunk kell, hogy a szenvedő Krisztus iránt való viselkedésünk el ne sekélyesedjék. A részvét nem az egyetlen, sem nem az igazi főgyümölcse a mi nagyhelünknek. A részvét is jó, üdvös és természetes valami, de nem elegendő. Ennél többet kíván tőlünk Krisztus; azt, hogy lelkünk átalakuljon, hogy az ő keresztiének megváltó kegyelme által álformálódjék.

A látható dolgok értelmét és jelentőségét mindig a láthatatlanban kell keresnünk; hitünknek kell megadnia a dolgok jelentését. És a Passio-ban mi a láthatatlan? Nem a test és vér, nem az ütések, jajszók és ostorcsapások. Mi mindent imádó hódolattal tisztelünk, ami Krisztusé, ami őhozzá tartozik. De az ő szen-

vedésében is a láthatatlan a fő, az ami a dolog lelkét alkotja : s ez a világ üdve, melyet ő megváltó szenvedésével kiérdemelt.

Benne ne annyira sajtó sebeit lássuk, mint inkább a világ üdvösségét!

Ezt a pogányok nem látják benne, de ezt kell látniok a Kálvárián azoknak, akikben él a hit fénye.

Ott látom tehát nem annyira az embert, ki szenved, mint inkább Istenemet, ki megvált és szüntelen az jut eszembe, hogy mindezt — *miérettünk* — szenvedti, éreltem és mindnyájunkért. S ez az ő szenvedése azért egyetlen, azért minden más szenvedésen felülemelkedő, mert megváltó szenvedés.

Ha így elmélkedem a szenvedésről, akkor fődolgom nem a képzelet s az idegek foglalkoztatása. Így csendesen, gyermeki odaadással elmerülök szenvedésed értelmébe veled együtt, Uram, s igyekszem annak forrását kutatni, vagyis szeretettől áradó Szivedet tanulmányozni. Így nem pusztán szemlélődő leszek, hanem odaadó tanítványod... és mélységes hála tölti el szívemet, ha rá gondolok kereszthalálodra — *áldásos szenvedésedre*. (Miseima).

Ez a hála imádság nem sokat izgatja képzeletemet, nem vonultat el tömegjeleneteket szemem előtt, de szívemben hordozhatom a nélkül, hogy valami munkámban akadályozna és így

megőrzöm a te sebeid emlékét, a te fájdalmas megváltásod gondolatát és imádlak és áldlak a csendben.

A te evangéliumod olyan lartózkodóan tapintatos, midőn szenvedésedről beszél, úgy, hogy a találgatások területére lépünk, ha nem állapodunk meg a szentírás szűkszavú mondata mellett, — *megfeszítették őt.*

Ez az egész, de ez elég. Keresztre szegeztek s így tudhatjuk mindig, hogy hol vagy található és hol akarod magadhoz vonni a világot. Szent Egyházad sem engedi, hogy iszonyatot gerjesztő formában ábrázoljanak. Semmi sem megfelelőbb, mint a mi egyszerű katolikus feszületeink. Az Egyház jónak látta a tapintatos mérsékletet a Megfeszített képének megjelenítésében, mégis magasztos és ékesenszóló az a nélkül, hogy rémületbe ejtene és képzeletünket felcsigázná.

Uram, szeretem ezt a bölcs és mérsékelt gondolkozást, mert igaz és emberi, és ezzel a gondolkozással találkozunk még a szent könyvekben, az evangéliumokban is, midőn haláltusádról beszélnek. Te mindig befelé akarod irányítani figyelmünket, a hit igazságai felé, és a látható esemény csak arra szolgál, hogy a láthatatlan valóságba bevezessen minket. Mindig veled kell imádkoznunk és élnünk, amint hogy veled kell mindent megitélnünk.

Kérem, hogy itasd át lelkemet a te igazságod-

dal és szabadíts meg azoktól a szónokoktól, kik fölséges szenvedésedet szónoki sikereik, szavalataik fényének emelésére használják s azt gondolják, hogy az ő érzékelhető, aprólékos leírásuk elérhet mást a lelkekben, mint valami átmeneti borzadályt vagy rémületet.

Nincs szükségem a művészek vásznára. Bár azok is dicséretes és hasznos szolgálatot tehetnek. De elég nekem egy kis gipszkereszt a falon és egy kis érckereszt nyakamban, ez elég nekem, hogy el ne feledjem a te megváltó szerelmed mérhetetlenségét. — *Megemlékezvén sebeidről!*

XVIII.

Plorans ploravit in nocte.

Sírván sírt éjjel.

Istenem, töltsd meg lelkemet könnyörülettel, hogy elűzzek magamtól minden rideg kevélységet. Félek, hogy nem szeretem eléggé az embereket. Viszont gyakran meg azt hallom, hogy a részvét és könnyörület nem elég férfias érzelem s nem tudom, miért néznek sokan gyanakvó szemmel a könnyörület gyöngéd érzelmeire.

A keresztény szeretet ellenségei, hogy a szeretetet megtagadhassák, altruizmusról beszélnek és humanizmusról. Talán már az Úr

tanítványai is kezdenek kétségbeesni a keresztény szeretet, a felebaráti szeretet és krisztusi testvériség erejében. Igaz, hogy ezeket a szavakat oly gyakran beszennyezték hazugsággal és csalárdsággal, hogy inkább félrelölik az emberek, a helyett, hogy megtisztítanák. Vagy van-e szó, melyet rettentesebben bemocskoltak volna, mint a szeretetet, a szerelem mennyei szava, úgy, hogy alig merjük ezeket beszédünkben használni — *azért nem is becsültük őt* (Is. 53, 3)?

Mindenki iránt nagy könyörületet kellene éreznem, szeretnem kellene igazán az emberiség minden szenvedését. Istenem, hogyan tehetem ezt, hogyan emelkedhetem ki korlátolt szűkkeblűségemből, önzésemből, hogy embertársam iránt úgy érdeklődjem, mint önmagam iránt?

Mi az a vígasztalan panaszszó az éj csendjében, melyről a próféta szól, és honnan jön az a zokogás a sötétben? Jeruzsálem szomorodik, de Jeruzsálem a lelkek világát jelenti. Ha az emberek minden bajára gondolok, az én életem túlságosan könnyűnek látszik és nagyobb terhet kívánok vállamra.

Azok a halottak is, kik várakoznak az éjben, ők is Egyházunk tagjai, ők a szenvedő Egyház, az ő sorsuk sem hagyhat érzéketlenül. Bárcsak belehasítana szavuk nyugalunk csendjébe és fölébresztene kényelmes álmunkból! De minket főleg az érdekel, ami reánk vonatkozik, és

nem veszünk tudomást felebarátunk hosszantartó nyomorgásáról sem.

Könyörülettel akarok lenni a tudatlanokkal és a rosszakkal szemben is. A szigorúságot nem kellene-e mindenk előtt a hatalmasokkal, tudósokkal és erősekkel szemben alkalmazni? S nincs-e azokban a gyöngékben és gyatrákban is valami félreismeret jóság, mely nem tudott érvényesülni, valami jó vágyakozás, mely zokog és segítségért kiált. Nem mondok rosszat azokról, akik elesnek. Nem ítélem el e bűnösöket, hanem csak a bűnt, mert ez a mi közös bajunk. S ha a bűnt elítélem, nem azért leszem, hogy magamat büszkén kiemeljem. Egy kis őszinteség elég volna, hogy megjavítsa annyi erőszakos ítéletünket és elvegye mérgét annyi rosszindulatú magyarázatunknak. Miért nem vagyunk könyörülettel a tévelygőkkel és bukdácsolókkal szemben?

A könyörület lefegyverez bennünket. Ez igaz, de annál jobb, hiszen nem embertársunk ellen kell a kardot fölemelni, hanem a baj ellen, mely őt fogva tartja. Ha azonosítja magát a rosszal, a támadás együtt éri az illetőt a bűnével, de ha nem azonosítja magát, kímélnem kell a bűnöst és meg kell benne becsülnöm a megjavulás lehetőségét.

A könyörület lefegyverez bennünket, — de nem elkerülhetetlen dolog-e, hogy a tisztessé-

ges embert, a szerelőszívűt becsapják, míg csak önző és sóvárgó emberek vannak a világon? Nem a legjobb-e egyszersmindenkorra belefoglalni számításunkba az erényes életnek ezt az „általános költségét“, ezt az adót, melyet az önző ravaszság valahogyan kicsikar azoktól, akiket kizsákmányol? Vagy talán Krisztust nem zsákmányolták ki csúnya hálátlan módon? Talán magam is próbáltam ilyesfélét vele szemben? Az ő jóságos szelídsége és irgalma elfordult-e tőlünk, akik annyiszor visszaéltünk azzal, hogy olyan könnyen adta bocsánatát?

Minden haldoklóval valahogyan együtt kell haldokolnunk: minden sírás találjon visszhangot lelkünkben.

De a könyörület és szánalom nyíltszemű és okos. Nem osztogatja vaktában a nem odavaló gyöngédséget és a nem megfelelő vigasztalást. Van szükséges szigorúság is. Az acélos akaratot nem puha párnákon kovácsolják. De a szigorúság és keménység nem valami ösztönös kíméletlenségből fakad, mert a bennünk rejlő rossz gyakran azt hiteti el velünk, hogy megjavíthatja a rosszat másban.

Taníts meg, Uram, hogy úgy tekintsem az emberiséget, amint te látod. Ne engedd, hogy a bennem lakó kevélység, műveltségemben való bizakodás vagy akár szent hitemre való önérzeles büszkeség valahogyan megakadá-

lyozza lelkemben az őszinte szeretetet és tevékeny együttérzést minden embertársam iránt. Az emberiség nagy családjának minden tagja a te területeden, a földön él, Istenem. Itt vonultak el kezdet óta, évezredek óta, melyeket meg sem tudunk pontosan számlálni. S te évezredek óta folyton dolgozol lelkünkön, készíted bennünk a te örök hajlékodat: — *gyönyörűségem az emberek fiaival lenni* (Péld. 8, 31.).

Azonban még ma is feléd hangzik az emberiség nagy éjtszakai kiáltása a Ganges partján és a kínai pagodákban, a tűzrakás körül vagy az úszó bárkákból. S akik sóhajtanak nyomorukban, nem tudják, hogy éppen te hiányzol nekik, s akik őszintén imádkoznak, nem tudják, hogy ott vagy egészen közel az ő nyomorúságukhoz. Szeretni akarom veled együtt őket, amint te szereted őket, az ő Uruk, hiszen mint Pásztoruk egyetlen tekintettel öleled fel őket.

És ha magamba merülve és saját érdekeimmel elfoglalva panaszra akarnám nyitni ajkamat vagy elégedetlenkedni próbálnék és mások figyelmét magamra irányítanám, s részvét után áhítoznám, akkor szólaltasd meg lelkemben, Uram, azt a fájdalmasan zokogó panaszt, mely a lelkekből fel-feltör, a lelkekből, melyek téged keresnek öntudatlanul is, és szenvednek, mert még nem juthattak el hozzád. Akkor a —

sírván sírt éjjel (Jer. sir. 1, 2) jusson eszembe, hogy elsöpörje kicsinyes gondjaimat, melyek csak reám vonatkoznak.

Nem akarok semmit megvetni, semmit gyűlölni, csak azt, amit te gyűlölsz Uram, vagyis azt, ami bennünket kisebbít és leront. S ha az embereket nézem, amint szenvedésben születnek és gyötrelemben halnak meg, amint fáradoznak, hogy valamit tanuljanak s azt elfelejtik; hogy valamit építsenek s az rombadől, ha nézem őket, amint a múlt bajait igyekeznek orvosolni és a jövő reményeit előkészíteni, úgy tekintem őket, mint Ádám gyermekeit, testvéreimet, és veled együtt én is mondom: *szánakozom.*

XIX.

*Modicae fidei.
Kicsinyhitű.*

Ha az Úr tanítványaihoz szól, első szava nem valami parancsszó, sem vészkiáltás, sem szemrehányás vagy panaszszó, hanem békés fölbátorítás: — *béke veletek — ne féljetek!*

De ki merné ebből azt következtetni, hogy adjuk át magunkat a kényelmes nyugalomnak és telepedjünk le valami nyugvószékbe, hogy elszunnyadjunk? Az istenfélelemnek talán semmi lényeges szerep sem jutna a mi lelki haladásunk elősegítésében? Meg kell azt talán

vetnünk, mint túlságon durva eszközt? Nem kell-e inkább keresnünk, hogy micsoda lendületet vehet az istenfélelem segítségével a mi szeretetünk és bizalmunk?

Úgy látjuk, hogy gyakran nehéz összhangba hozni a határtalan bizalmat az istenfélelemmel. Nehéz feladatnak látszik, hogy rettegéssel munkáljuk üdvösségünket és mégis megőrizzük azt a gyermekded őszinte bizalmat, mely arra ösztönöz, hogy a Gondviselésben ne kételkedjünk, hanem magunkat gondtalanul átadjuk neki, mint mennyei Atyánknak. A félelem és a bizalom váltakoznak lelkünkben, egyik elűzi a másikat, s mi azt hisszük, hogy e két ellentétes lelkület közül választanunk kell. Majd a büntetésre való gondolat rémít meg, és aggodalmaink arra kísértenek, hogy a bocsánatban kételkedjünk, majd meg a tékozló fiú története jut eszünkbe, és halljuk az isteni irgalom megbocsátó szavait.

Hogyan egyesítsük ezeket az ellentétes lelki gerjedelmeket? Istent úgy kell tekintenünk, mint élő személyt, tehát nem szabad iránta való viselkedésünket derűre-borúra változtatnunk. Mi gyakran a rémületből a bizalomba esünk, majd azt gondoljuk, hogy Isten haragszik ránk, majd meg, hogy megbocsát. Ez nem lehet a helyes viselkedés, ez mesterkéltté teszi lelki életünket s így megakasztja egészséges fejlődé-

sét. Őszinte, egyenes lélekkel szemtől szembe kell állnunk Istenünkkel, Bíránkkal, nincs mit rejtegetnünk előtte.

Az istenfélelem, nem szolgálai félelem. Istent félni nem azt jelenti, hogy remegjünk valami keleti hatalmasság szeszélyeitől, mert haragja ok nélkül kitörhet, és megsérthetjük őt a nélkül, hogy akarnók. Isten nincs távol tőlünk, kegyelme lelkünkben lakozik, és hogy vele lehessünk, nincs szükség arra, hogy előbb megrendítsen bennünket. Istent félni azt jelenti, hogy félünk Isten haragjától; de ez a harag nem határozatlan valami, hanem megvan a maga lárgya. Ez a harag nem tör ki valami szándéktalan törvényszegés miatt... Istent félni azt jelenti, hogy féljünk attól, ami Isten haragját okozza s ez egyedül a bűn, vagyis Isten vétkes elhagyása, a szándékos hűtlenség. Egyedül a bűn az, ami nem tetszik az Igazságosságnak, egyedül a képmutatók hazugsága, kik nem teljesítik kötelelességüket, noha jól tudják, melyik az, egyedül ez a hazugság gyűlöletes az Igazság előtt.

Minthogy félni Istentől azt jelenti, hogy félünk az ő szándékos megbántásától, nem jól magyarázzák az istenfélelmet és nem értik az apostol szavát azok, akik azt mondják, hogy az a kezdőknek való és, hogy van valami kis átlós út, mely a félelmet mellőzve, csak a

szeretet által vezet a tökéletességre. Az istenfélelemnek mindig növekednie kell a hű lelkekben, mert mindig teljesebben értik meg, hogy a bűn az egyetlen rossz, és mert napról-napra mindig mélyebbre látnak a velük született gyarlóságba. Ne ócsároljuk az istenfélelmet, mert lelki életünk egyik leghasznosabb órét rágalmaznók oktanul.

Ha félünk a bűntől, akkor ez a félelem és idegenkedés, minden erejével lendít bennünket a bűn ellenszere és lelkünk biztosítéka felé. S ezt az ellenszert az elmúlt, a jelen vagy jövő bűn ellen nem magunkban találhatjuk meg, éppen úgy nem, mint a tengerből nem meríthetünk édes vizet, bármily mélyre hatolunk is abba. Nem tudjuk magunktól hosszú ideig még a súlyos bűnt sem távoltartani; nem állhatunk meg huzamosan saját erőnkből a természetes erkölcsösség útján sem, tehát föltétlenül szükségünk van, hogy el ne pusztuljunk, Isten láthatatlan kegyelmére.

Minél inkább félünk a bűntől, annál inkább közeledünk az árvák Atyjához, a hatalmas és jószágos Úrhoz, ki meggyógyítja nyomorúságunkat. Isten egyik kezével bünteti a rosszat, a másikkban pedig annak ellenszerét tartja. Mi pedig, minél inkább félünk a bűntől, annál inkább bízunk Istenben.

Hagyjuk tehát a pogányokat, kik csak emberi

gondolatokkal vannak telve és nem ismerik a kegyelem tilkát, hagyjuk, hadd mondják, hogy a félelem mindig eltávolít Istentől — *procul a Jove, procul a fulmine* — és hogy akik félnek, azoknak szívében nincs öröm. Ha szédület fog el bennünket a meredek utakon, a szakadékok szélén, akkor a hegyoldalba kapaszkodunk és belevájjuk még körmünkkel is a szilárd kapaszkodóba, gyöngeségünk egész elemi erejével ragadjuk meg azt. Megtudjuk-e számlálni, hogy hányszor fog el bennünket a szédület a középszerűség és az alantas dolgok felé, hányszor ösztönöz a kísértés, hogy keressük az alacsony megelégedést, a gazdagok rest életét vagy sok egyéb kisebb-nagyobb jellemtelenséget? És mi belekapaszkodunk a sziklába — *a kőszikla pedig Krisztus vala* (Kor. I. 10, 4) — és annál görcsösebben ragaszkodunk hozzá, minél szembeszökőbb a mi gyöngeségünk.

Tehát a félelem és a bizalom összeolvadnak egy imádságban, összefolynak egy lelki állapotban. Nem kell a melegből a hidegbe merülnünk. Nem veszélyeztetjük lelki egészségünket a hirtelen változások által, és a lelki béke fényessége, alázatos önismerettel párosulva otthonos kezd lenni lelkünkben.

Az olyan lelki élet, melynek a félelem nem lényeges alkotó eleme, csak önámítás. És ha egyszer az önámítás szappanbuborékja szét-

pattan, látni lehet, hogy nem volt egyéb, mint felfujt semmi.

Az olyan lelki élet, mely nem jut el a bizalomhoz, eltévesztett élet; az olyan lelki élet pedig, amelyik nem kezdődik a bizalommal, kezdetől fogva hibás, és ennek a kezdetől fogva tartó hibának gyászos következményei lehetnek.

Látni önmagunkat úgy, ahogy vagyunk és tudni, hogy Isten mi akar lenni számunkra, nem egyéb, mint egybekapcsolni teljes önmelondásunkat teljes önátadásunkkal Isten szent kezében. A mi biztonságunk nem mi bennünk van és hajlékunk, otthonunk kulcsa annak kezében van, aki azt kinyitja és becsukja legfölségesebb tetszése szerint a nélkül, hogy valakinek számot adna — *amit bezár, senki meg nem nyitja* (Jel. 3, 7).

XX.

Vos me amastis.

Ti szeretteitek engem.

Minthogy ő maga mondta ezt apostolainak kevésse az elválás előtt, talán nekünk is szabad megállapodnunk e szavaknál minden gyarlóságunk ellenére, és alkalmazhatjuk is azokat magunkra minden tolaodás nélkül.

Az emberi szív olyan, hogy többet érünk el nála, ha nem kételkedünk benne, ha nem gyanakvó megvetést vagy mellőzést tanúsítunk

vele szemben, és nem azzal kezdjük, hogy megmutatjuk és szemébe vágjuk, mily méltatlan és hitvány, hanem bizalmat előlegezünk neki. Hogy a nagylelkűség kivirágozzék valamely lélekben, gyakran az egyetlen eszköz az, hogy bizalmasan feltételezzük és elismerjük, mielőtt még mutatkozott volna. Az ember kész néha még hősi szerepek betöltésére is, csupán azért, mert bizalommal várják azt tőle.

Ti legalább, ti szerettek engem! E csodálatos szavak elfelejtethetnék velem minden fáradságomat, minden komor, csalódott kedvetlenségemet! E szavak új életet önthetnének belém és öröme gerjeszthetnének, ha volna elég hitem, hogy ne kételkedjem bennük. Vagy talán kevélység az, ha azt gondoljuk, hogy e szavak igazak? Hogy igazak reám vonatkozólag is, hogy én nem hazudtolom meg azokat, vagyis hogy én igazán szerettek téged, Uram, ki engem alkottál és megváltottál?

Ez az elmélkedés nem a kevélység gyümölcse, ha megértjük, hogy a szeretet bennünk a kegyelem kifejlődése, és engedelmesség az isteni meghívással szemben. A szeretet, mely bennünket Krisztussal egyesít, ajándék, mely tőle van. Hogyan követnék el tehát vétket, ha csodálom az ajándékot s ha azt mondom róla, hogy értékes?

Csak azok távolodnak el Istentől, ha a

szeretetre gondolnak, akik, mint a régi pelagianus eretnekek s a régi vagy modern stoikusok, önmagukat tartják erényeik forrásának s úgy tekintik erényeiket, mint saját művüket és egyedül saját fáradozásaik gyümölcsét. Mi azonban tudjuk, hogy semmi természetfölötti jó sem származik tőlünk, és erényeink a Szentlélek kegyelmének győzelmei.

Igy alázatosan tanuságot tehetünk szavainak igazságáról és elmondhatjuk neki, hogy nem téved, ha barátainak nevez bennünket.

Ti szerettetek engem (Jn. 16, 27). — Igen, Uram, szerettek téged szenvedélyesen, minden gyászos nyomorúságuk ellenére, azok a keresztény lelkek, kik a papi hivatal viselői voltak Egyházadban a keresztény élet kezdete óta. Igen Uram, egyedül te hordtad csűreidbe annak a hatalmas, tevékeny szeretetnek aratását, mely századok óta virul a te papjaid lelkében, ott a falusi templomok körül vagy az izgalmas városi életben. Mit meg nem teltek azok éreled, micsoda küzdelmes önfeláldozással éltek a te szeretetednek? S mit nem kívántál te tőlük? Elhagyták családjukat, országukat, mint Ábrahám; egyedül érted éltek és panaszszó nélkül haltak meg, mert kívüled mást nem kívántak.

Dicsőítlek, magasztallak, Uram, hogy te voltál a középpontja, lelke, világossága, békéje

annak a sok életnek és a beteljesülése azoknak a mérhetetlen vágyaknak, melyeket örökre kielégítettél. Egyházad sohasem volt méltatlan hozzád, a nagy botrányok ellenére sem melyeket történetében látunk, mert nem volt egy nap sem, mikor nem szállt volna fel hozzád, a lelkek láthatatlan Pásztorához, a hű szívek imája.

Ti szerettek engem! — Igaz az is, Uram, hogy én is szerettek. Büszke voltam, hogy keresztény lehetek, hogy nevedet viselhetem; és szenvedtem, mikor láttam, hogy sokan félreismernek téged. Tied vagyok, tieid vagyunk mindnyájan, akiket a szeretet kegyelme az örök szőlőtőhöz csatol, mint szőlővesszőket. Szerettünk téged hajdan, mikor kis gyermekek voltunk és örömtől repesett szívünk karácsony estéjén, mert leszálltál hozzánk te is mint gyermek a jászolban...

Szerettünk téged az Oltáriszentségben első szent áldozásunktól kezdve s a többi szent áldozásokon keresztül, mikor elpanaszoltuk neked nyomorúságainkat és ígértük, hogy veled közreműködünk.

Szerettünk téged később is, midőn áldott kereszted súlyát éreztük és nem akartuk, hogy a mi életünk különböző legyen a te önfeláldozó életedtől.

Szerettük Jézust húsvéti diadalában, szeret-

tük a Szent Szívet. Szerettük Jézust minden rejtelt művében s azokban a lelkekben, melyeket megszentelt.

Szerettük Szűz Anyádat, tiszteltük, magasztaltuk, mert ő a te Anyád, az Isten Anyja. A vértanúk erekyéit is tiszteltük és megbecsültük, megőriztük drága szekrényekben, mert terólad lettek tanubizonyságot.

Szerettünk és szeretni akarunk mindig. Ne engedd, hogy valami elszakítson bennünket tőled, hogy valami elválassza a nyáját Pásztorától, a tanítványokat Mesterüktől, Krisztust az ő apostolaitól.

Dolgozni akarunk veled együtt mindvégig, mint kiválasztott csapatod a te szavadra támaszkodva és abban a tudatban, hogy ránk számílsz.

Igen, számíts ránk. Mi igyekszünk szentségházad köré gyűjteni a tömegeket, mint hajdan az őskeresztény századokban, midőn a hívek tolongtak a templomokban a közös ima idejében, és az egész nép egy szívvel-lélekkel felelt a liturgia *Sursum corda*-jára.

Dolgozunk uralmad biztosításán otthonunkban és tiszteletet akarunk hozni a keresztény névre; dicsőséggel, nagylelkűséggel és erővel akarjuk azt övezni. Megtanítjuk a kis gyermekeket, hogy van szelid és alázatos szívű Mesterük, hogy később, mikor mi már nem leszünk,

legyenek, akik téged dicsérnek és szeretnek; megmutatjuk nekik, hogyan tegyék össze kis kezüket, hogyan hajtsák meg fejüket a templomban, kincseid otthonában.

Ti szerettetek engem! — Ezeket a szavakat kell hallanom, ha ráúnok mindenre, még magamra is, ha minden törekvésem meddőnek bizonyul és legkedvesebb gondolataimat, szándékaimat rosszindulatúan kigúnyolják; ha elhagyatva állok, s az a kérdés kínoz, hogy nem pazaroltam-e hiába életemet mások javára; ha felhők borítják el életem vezércsillagát és a sötétség környékezi meg s kísérti lelkemet, Uram, hogy akkor elűzhessem az alkonyat kísértőjét és megőrizzem lelkemet a te hited fényében, elég lesz hallanom ajkadról azokat a mennyei szavakat és tőled megtudnom, hogy te nem kételkedel hűségemben. S ha földi életemet bevégezem, jőjj el haláltusámban és tégy rólam bizonyosságot, mondd, hogy: *ti szerettetek engem* és add, hogy őszintén rámondhasam: igen, úgy van.

XXI.

*Qui erat.**Aki volt.*

Azt mondták Krisztusról, hogy úgy jelent meg, mintha új lett volna s mikor jobban megismerték, látták, hogy nagyon régi. — *Aki volt!*

— Rám vonatkoztatva e szavakat, azt mondhatom, hogyha őneki kell eltöltenie egész lelke-
met, ha magához akar engem csatolni lelkem
és életem minden szálával: kell, hogy ő legyen
multamnak is a világossága és éltető valósága,
ne pedig csak jelenemnek vagy jövőmnek új
szövétnéke; kell hogy megtaláljam őt életem
legrégibb, legtávolabbi ösvényein is.

Igaz, hogy a jelenben kell élnem, de nem
pusztíthatom ki lelkemből a multat. Emlékeim
fel-felélednek, főleg nehéz, szomorú napjaim-
ban, és kísértve érzem magamat, hogy azokba
temetkezzem, hogy abba meneküljek, ami
nincs többé, és magamat a régi jó időkkel
vigasztalhassam.

A mult emlékeit, melyeket el nem tüntethe-
tek lelkemből, ő megszentelheti, mert az ő
jelenléte kihat, visszahat azokra is vagyis
inkább áthatja azokat is, ő az — *aki volt*
(Jel. 1, 4).

Ő ott volt a kezdetnél s a kezdet előtt. Ott
volt mindig életem folyásánál. Ott volt ő a
főnséges, a mindenható, ott volt változatlanul
a változó fölött, mint állócsillag a hömpölygő
áradat fölött.

Ha multamba tekintek, ővele találkozok
szemem s vele is kell, hogy találkozzék, ha
hamisan félre nem tekintek.

Krisztus otthonos, megszokott személy életem-

ben, mert ott van a legrégibb emlékeimben is. Ő az a kegyes régi társ, akivel mindent megosztottunk, a félelmet s az örömet, a veszélyt és a sikert.

Ő az egyetlen igazi társunk — *mikor megszületett, társunk lett*, — az egyedüli akit megtalálok titkos gondolataim mélyén, mert azok tanuja volt, legbensőbb vágyaim mélyén, mert azokat bizalmasan közöltem vele, és mert ő sugalmazta azokat. Talán vakmerőség azt gondolnom, hogy szolgálatomra is volt — *nem jött, hogy neki szolgáljanak hanem, hogy ő szolgáljon* — tehát, hogy segítségemre volt? Emlékeimnek át kellene itatva lenniök mély hálaérzettel az ő isteni odaadásáért, melyben éjjel-nappal részesített. Ő volt az én biztonságom, az én gyógyulásom. Semmi jóban sem volt részem, hacsak nem ő általa. Tehát micsoda durva sértés rejlik azokban a panaszokban, hogy szerencsétleneknek mondjuk magunkat, s micsoda önző tudatlanság az, hogy boldog-boldogtalan előtt sopánkodunk a nekünk jutott kemény sors felől. Hagyjuk az ilyen beszédet azoknak, akik sohasem hittek a Megváltóban és akik nem tudják, hogy a szerető gondviselés örködött szüntelen fölöttük.

Már régóta szolgálom neki. Ez nagy kegyelem. S ez a kegyelem beragyogja multamat, s ami jó található multamban, azt neki köszö-

nöm. Ragaszkodni szoktunk azokhoz, akiket szolgálunk, akiknek életünket szenteljük, akiknek mindent odaadunk, mert az ő kezükben látjuk létünket, egész életünket, mert egynek érezzük magunkat velük. Uram, én neked adtam időmet, napjaimat. Időmet, melynek magában talán nem volt nagy értéke, de nem volt egyebem... Olyan az, mint a szegény asszony két fillére. Tied voltak napjaim, mikor az imádság, a szeretet, a munka vagy a betegség elfogadták azokat, s nem rendelkezhettem fölötük. Mindez a tied. Örvendek, ha láthatom az így eltelt éveket. Örvendek mindennek, ami így a tied lett, mert ha azokat elfogadtad, az enyészettől mentetted meg.

Nehezen válunk meg olyan dolgoktól, melyeket a hosszú megszokás olthonossá tett számunkra. Megvan az ilyeneknek a maguk vonzó arculata és kedves vonása, úgy, hogy fáj elszakadni tőlük. Hátha még személyekről, s a legfölségesebből van szó! — *Maradj velünk, mert esteledik* (Lk. 24, 29)! — Maradj velem Uram, az összes keresztények társa, mestere, maradj velem te, ki tanúja voltál őseim bizalmas közléseinek, lelki élményeinek első áldozásuktól fogva, ki megszentelted mindazok halálát, kik reám várakoznak, ki mindazt a hősiességet és erényes életet ápoltad híveidben; maradj velem te, kit nem látunk,

mert mindenütt ott vagy, mint a levegő és a világosság. Add, hogy egész lelkeimmel ragaszkodjam hozzád, és szenteld meg jelenléteddel összes emlékeimet.

Az ember emlékezet és emlékek nélkül szinte jelentéktelen. A nemességet a múlt emlékei szerzik meg. A sebhelyek dicsősége és fénye a múlt küzdelmek emlékéből fakad.

Nem szeretném elfeledni azt, ami a te műved multamban; de nem szeretnék téged pusztán valami letűnt dicső emléknek tartani. Elmult éveim általad megszentelt emléke ösztönözzön a minél teljesebb nagylelkűsége.

Érdeklődteél irántam már gyermekkoromban, és a te óhajaid megelőzték az én öntudatom ébredését.

Féltékenyen kísérted szeszélyes akaratomat és megakadályoztad, nehogy oklálanságaimat mind végrehajtsam és újra kezdjem a tékozló fiúk örök történetét. Megjelentél életem minden válaszütajánál, ott voltál, ha megszállott a habozás és ingadozni kezdtem, hogy utamon tovább menjek. Keresem, melyik pillanat volt az, midőn nem figyeltél volna oda, midőn nem lettél volna ott. De látom, hogy minden pillanatom tele van jelenléteddel, mint a tó vize, mely nem felejt el betölteni semmi alatta levő mélyedést sem. Hálát adok, hogy ott voltál te, aki voltál.

Add, hogy többet lássak multamban, mint a pogányok, s ne úgy tekintsem azt, mint ők. Add, hogy ne keseregjek, ha elsorolom azokat a vetéseket, melyek nem hajlottak ki s azokat a viharokat vagyis igazságtalanságokat, megaláztatásokat és szerencsétlenségeket, melyek rám zúdultak. Ismerek olyanokat, akik búskomorra lettek kora vénségükben és keserűen panaszoznak, mint valami rettenetes igazságtalanságot, az ő boldogságuk és szerencséjük veszteségeit. Ne engedd, hogy én ilyen lázadó és elégedetlen legyek, hanem add, hogy multam, melyet egyedül a te szereteted tölt be, mindig megörvendeztesse, megifjítsa lelkemet.

Álodom neked ezt az én multamat, neked, ki ott voltál, tehát mindent tudsz, és így megszabadulok minden nyomasztó nyugtalanságtól és üdvözöllek téged a századok halhatatlan királyát, minden romlás diadalmas legyőzőjét.

XXII.

Qui est.

Aki van.

Földi életünkben azon fáradozunk, hogy megőrizzük magunknak azt, ami ki akar siklani kezünkbe; kívánjuk azt, ami hiányzik és sajnáljuk azt, ami nincs többé. A multnak élünk, mely nincs többé, vagy a jövőnek, mely még nem létezik. A valótlanban, a képzelt világban

élünk és elfeledjük, hogy a valóságban, a jelenben kell élnünk. Úgy látszik, mintha nem tudnók, hogy ez a jelen, melyre a mi nyugtalan sóvárgásunk ügyet sem vet, egyedül gazdag olyan kincsekben, melyektől életünk függ, és ha azokat másban keressük, mint a jelenben, lidércfény után futunk s áldozatai leszünk szándékos álmításainknak.

Az emberek nagy része folyton halogatásban él, szüntelen a föltételes holnapokra halasztgatja a szükséges életreformot és az elhatározások keresztülvitelét; de azok a holnapok nem akarnak felvirradni. Ha pedig nem a lusta jövőnek élnek, akkor a múlt napjaiba, emlékeibe menekülnek és szidják a jelent, pedig a jó Isten azt akarja, hogy most éljünk a tényleges valóságban, ne pedig csak a múltat sirassuk vagy a jövő álmképeit szövögessük.

A küzködő, születő és meghaló emberek mögött, az események változó színtere mögött, ott van egy valóság, mely változatlanul azonos, a testté lett Ige, aki nem szűnik meg köztünk lakozni. Ebből a valóságból kell élnünk, ez kell megértenünk, mert ez az a változatlan jelen, melyben nincs tegnap és holnap.

Krisztus csupa üdeség, mert a jelen mindig fiatal. Ami mulik, az hervad Krisztus mindig telve van számunkra meglepetéssel, mint a

szó, melyet most ejtenek ki, mint az esemény, mely most történik, mint a most születő reggel.

Tanítványai, ha hűek maradnak hozzá, részesei ennek a változatlanul friss üdeségnek.

Nem szeretjük eléggé a jelent. Nagyon szűknek látjuk, semhogy a mi vágyaink nagy íveit magában foglalhassa. Nem tudjuk, hogy a jelen az örök Krisztus jelképe és ajándéka. Krisztus sohasem jelenik meg előttünk más formában, mint a mindig időszerű *hodie, ma* képében.

Ma van Betlehem, és húsvét sem volt csupán tegnap. Mert Betlehem Krisztus születését jelenti, és ő a kegyelem által minden percben születik a lelkek mélyén. És a dicső föltámadás is ott van ma is mindenütt, ahol Krisztus diadalmasan legyőzi a halált az emberek lelkében.

Ő mindig jelenben beszél. A protestánsok azt mondták, hogy ő valaha föláldozta magát s ez bevégzett tény, hogy valaha megbocsátotta a bűnöket, de ez a megbocsátás most már csak pusztá emlék, hogy valaha a távoli múltban az üdvösség igéi hangzottak el ajkáról. És méregették a századokat és számílgatták a távolságot, mely életünket elválaszja az övétől.

Mintha ő nem volna mindig ugyanaz: mintha az ő tettei is az enyészetbe hanyatlanának, mint a mieink! Nem tegnap, hanem ma vár

reánk az ő bocsánata, ma hallatszik az ő kegyelmének szava, ma irányul a Megváltó két szeme a mienkre — *szempillái vizsgálják az emberek fiait* (Zsolt. 10, 5).

A liturgia is erre oktat, mikor szüntelen ismétli egész oktávákon át, hogy — *ma született Krisztus — ma mézzel folyóvá lett a meny-nyek országa* (Karácsonyi zsoltosza).

Szüntelen az ő színe előtt kell maradnom és hallanom szavát, mint a mai nap parancs-szavát. Ez nem jámbor képzelődés, hanem hitünk tanítása, mely kétségkívül vigasztaló is, de főképen fölvilágosító és erőt adó igazság; ennek fénye fénye elől nem térhetünk ki, nem kételkedhetünk benne; de mégis keveseknek van meg a bátorságuk, hogy két kézzel nyúljanak a jelen után és ne tétovázzanak a halogatásban.

Krisztus folyton sürgető és határozott reánk nézve. A pillanat is melyben élünk, telve van jó alkalommal, mely nem tér vissza többé. Tehát a mi szeretetünknek, melyet az övé készít el bennünk, elevennek és határozottnak kell lennie, minden habozás és sajnálkozás nélkül.

Gyorsan haladnánk előre, hacsak a jelenre támaszkodnánk, mint a korcsolyázók a vékony jégen gyorsan átfutnak, mert a megállás vesztlüket jelenti. — Töltsük ki időnket buzgó munká-

val! Néhány perc, mely telve van őszinte odaadással és önfeláldozással, többet ér, mint a holt emlékek télen vizsgálatában vagy ábrándos vágyak hajszolásában eltöltött hosszú évek.

Aki nem becsüli a jelent, hátat fordít Istennek. Minden percben nagy dolgot művelhetünk. És ha a jelen kemény és éles, mint az átható kard, ha nem türi, hogy vitatkozzunk vele, ha azt akarja, hogy engedelmeskedjünk, az azt jelenti, hogy Krisztus több nekünk valami drága emléknél vagy édes reménynél, Krisztus nekünk kérlelhetetlen szent kötelességet jelent szüntelen.

Achimelech az ő egyszerű szentélyében a fölött űrködött, hogy az áldozati kenyerek mindig meleg legyenek, mindig frissen kerüljenek ki a kemencéből, egyenesen az Isten oltárára. — A jelen pillanat hódolata többet ér, mint a sopánkodás és búsongó kesergés; s Istenhez méltatlan az olyan áldozat, mely hasonló a régi romlott kovászhoz és a kemény kenyérhez. — *Újuljon meg minden!*

A szüntelen jelenlevő Krisztus a leghatásosabb nevelő. Elúzi az ábrándozást, az önmagunkkal való bibelődést, az önzés kicsinyes ravaszkodásait és bálványaink dédelgetését. Odaállít bennünket az egyedüli igaz és való elé és szerencsénkre föltárja lelkünk igazi szükségait is, hogy azokat kielégíthessük.

Istenem, add, hogy szeressem a jelen pillanatot és taníts meg rá, hogy megértsem, mily mérhetetlen kincseket rejt az számomra, ha a hit szemével nézem. Nem akarok kóbor lélek lenni, mely szüntelen elkalandozik a jelenből, nem akarok elégedetlen lenni és az oktan vágyak halmazát hordozni lelkemben.

Ha a *ma*, a jelen valóságában élek, megízlelhetem a te örök jelened előízét. S ha megértem, hogy te mindig ugyanaz a változatlan jelen vagy, felhagyok állhatatlan változásaimmal és ellenmondással teli viselkedésemmel.

XXIII.

Qui venturus est.

Aki eljövendő.

A mi kis korlátott életünkben a jelen elűzi a multat és eltünteti a jövőt azáltal, hogy helyébe lép. Feltűnnek és lehanyatlanak az egymásután folyó pillanatok a nélkül, hogy maradandóan összefoghatnók azokat. Egy dolognak, egy pillanatnak csak úgy élhetünk, ha elszakadunk a többitől.

Krisztus azonban a túláradó teljesség, a mult derült nyugalma, a jelen valóság verőfénye és a jövő titokzatos ígérete; mindez megvan benne, mert ő az idők örökkévaló, egységes kapcsolata, ő mindeneket egyesít önmagában.

Talán még nem gondoltam rá eléggé, mint

olyanra, akinek jönnie kell, mint Reményemre ; és nem engedtem, hogy lelkem mélyéig átjárjon a próféta imádságos vágyakozása : — *bár szakasztanád meg az egeket és leszállanál!* (Is. 64, 1.)

Jönnie kell. Ő a bejelentett vendég, kinek érkezését szüntelen várjuk. Ő a még ki nem ejtett mondat, ő a hajnal, melyet a delelő nap még föl nem derített. Ő az Ígélet ; ő a bimbó, mely még nem bontakozott ki. Még sok mondanivalója van számunkra — *de most el nem viselhetjük* (Jn. 16, 12).

Jönnie kell az emberiség boldogítására, melyet megváltott ugyan, de műve még nincs bevégezve, és sokan vannak még a sötétben, kik nem ismerik az Üdvözítő nevét. Minden híres vagy rejtett és ismeretlen apostol az ő eljöveteletét készíti elő. Xavéri Szent Ferencet is a jövődő Krisztus felé hajtotta lángbuzgalma. Hol vannak azok, akik szenvedélyesen fáradoznak a holnapokért, melyeket ugyan ők nem látnak meg, de az ő tevékeny és küzdelmes várakozásuk az egyetlen Mester és Úr eljöveteletét, készíti elő.

Ha ilyen távlatban nézzük az ő jövődő uralmát, vajjon marad-e még sok hely szívünkben a mi kis panaszaink és kicsinyes sopánkodásunk számára ? Tétlenségünk nem látszik-e vétkesnek, mint az olyanok nemtörődömsége.

akik megállítják kocsijukat a szűk és zsúfolt úton, vagy akik elalusznak azok kárára, kik fáradoznak és előre akarnak jutni. A semmittevők és restek késleltetik a győzelem elérkezését, s amelyik munkát mi nem végeztünk el, az hátráltatja a többieket. Ha az egyik nem készítette el a vakolatot, a másik, az építő, a vakoló hiába áll ott: a munkanap veszve van.

Jönnie kell. S eljövételét szeretnünk kell, mert még nem tárta föl összes titkait, s ezt akkor tesszi meg, ha eljön és megmutatja, mit készített ő tanítványainak. Hitünk oktat erre, s abból tudjuk, hogy ő szüntelen munkálkodik, de mi nem ismerjük titokzatos művét: *sem az ember szívébe föl nem hatott* (Kor. 1. 2, 9).

Kezdetnek is nevezzük őt, de ő csak reánk nézve kezdet, mert belőle semmi tökéletesség sem hiányzik. Kezdet, mert igényei velünk szemben mindig újak, és mi nem állhatjuk meg helyünket saját erőnkéből vagy valami már tökéletes és befejezett jó szokásunk erejéből.

Nincs elég tág látókörünk, hogy az eljövendő Krisztus tevékenységét megértsük, s Egyházát gyakran úgy tekintjük, amint azt a mi kicsinyes, korlátolt gondolataink elénk állítják, talán mint valami jótékonyági egyesületet, mely segít rajtunk ott, ahol tud s azonfelül nem kíván tőlünk egyebet, mint hogyan maradjunk nyugton és csendben, s kerüljünk minden

zajos feltűnést. S azt hisszük, hogy az Egyház többi tagjának is csupán ilyen gondolkodású bár kifogástalan és tisztességes embernek kell lennie?

Mintha bizony a tészta legkisebb része is közömbös maradhatna a kovász hatásával szemben! S mintha az Egyház nem volna egész mivoltával a jövő felé irányítva, az ígért felé, a jövő élet felé; s mintha az Egyház lényege nem az volna, hogy Krisztus művét folytassa és az egész világot végső célja, életértelme felé terelje!

Aki eljövendő! (Jel. 1, 4.) — Az egyszerű lelkek talán jobban megértik ezt mint a tudósok, mert látják, hogy a jelen élet nem sok értéket rejt magában, hanem csak azért értékes, mert magánál sokkal becsesebbet készít elő. A remény nem volna isteni erény, hanem eretnekség, ha Krisztus nem állna olt a jövődő dolgok láthatárán. Mert általa várjuk a mi életünk teljességét és ő mondja majd a dicső *consummatus est*-et (beteljesedett), ha mindazok együtt lesznek az Atya házában, akiket az Atya adott neki.

Istenem, taníts meg rá, hogy úgy tekintsem magamat, ahogyan te tekintesz engem, mint láncszemet, add, hogy ne feledjem soha, hogy útban vagyok a te jövődő napod felé s hogy teljes nyugalomra nem számíthatok útközben.

Ne engedd, hogy bezárkózzam szűk kis gondolataimba vagy hogy megrövidítsem művedet az én gyatra eszközeim mértéke szerint.

Imádságomban mélységes tisztelettel akarok eltelni jelenléted iránt, mert magadban hordozod a jövő minden kincsét és mert titkodat még nem tártad föl előttem.

Igyekezni fogok téged megtalálni, észrevenni, mert a múlt minden utainak kezdetén ott vagy és a jövő utak célja is te vagy. Örvideni akarok, hogy foglyod vagyok, hogy egy irányban sem tudok előled elosonni, mert csak őszintén gondolkoznom kell, hogy veled találkozzam.

Légy az én vágyam! — Lehetetlen, hogy magam elé ne tekintsek és ne lássam, amint elkerülhetetlenül közeleg felém a láthatár felől valami. Mi az? Az én halálom. Közelebb hozzám itt is, ott is fenyegető csapás, gyász, növekvő veszély és megpróbáltatások számtalan változata! De mindebből semmi sem végleges! Aminek véglegesen jönnie kell, az nem a halál, nem a gyász, nem a szenvedés, hanem aminek véglegesen jönnie kell, annak maradnia is kell, s az egyedül te vagy. A többi mind csak eszköz és átmenet.

Az ember Fiának ösvényei, melyeket keresztelő szent János utódai és testvérei igyekeznek előkészíteni és szeretnének egyengetni

ezek az ösvények messzebb vezetnek, mint a jelen pillanat és a mulandó nap, mert a teljesség felé vezetnek.

Kerestem néha, milyen néven nevezzelek, Uram. Sok neved van, jut belőle sokféle tulajdonságodra, sokféle lelkiállapotunkra és lelkiszükségünkre. Ez, amiről most elmélkedtem, nem nagyhangzású, nem tündöklő, sőt fátyolozott és igen egyszerű, de nagyon mély jelentésű név. Én, aki mulandó vagyok könyörögök hozzád *aki eljövendő vagy*.

XXIV.

Ite in vineam meam!
Menjetek szőlőmbel!

Amitől leginkább irtózunk, az nem a szenvedés, nem a megvetés, nem a halál. Kibékülünk a fájdalommal, elfogadjuk a megvetést, nem térünk ki a halál elől, sőt kívánjuk is néha; de amitől mindennél jobban irtózunk, az az, ha magunkat haszontalannak gondoljuk vagy tudjuk.

Azt kívánják nem ritkán a katonák ezreitől, hogy életüket adják oda a háborúban, melynek sem értelmét, sem jelentőségét, sem vezetését nem ismerik. És ők ráállnak, készek így eltűnni az életből, mintegy bekötött szemmel s csak egyet kívánnak biztosíték gyanánt, azt, hogy véres haláluknak valami haszna legyen.

A katona meghal, hogy társai visszavonulását fődözze, hogy a szomszédokról a veszélyt elhárítsa, hogy az ellenség előhaladását hátráltassa, hogy sebesültet vigyen a kötözőhelyre, sőt még azért is, hogy társának holttestét eltakarítsa. De egyet nem bocsátana meg az a katona, egyet nem engedne meg, sőt elviselhetetlennek vagy gyalázatnak tartaná, s ez az, hogy ok nélkül, gondatlanságból, vezetői tudatlanságából haljon meg, vagy mint haszontalant élni hagyják.

Amitől az ember leginkább irtózik, az a haszontalanokra nehezedő átok. Az evangélium egyik legvígasztalanabb mondata az, melyet a tizenegyedik óra munkásai feleltek a szőlő urának: — *senki sem fogadott meg minket* (Mt. 20. 7).

Amit hiába, haszontalanba adunk és ajánlunk föl, kegyetlen keserűséggé változik számunkra, bármi legyen is az: munkánk vagy szeretetünk, bátor erős karunk vagy jó szemünk, szerény elismerésünk vagy férfias ígéretünk. Az ember mindig csalódottnak érzi magát, ha jelentéktelen számba megy, mert ez olyan, mintha a semmibe zuhanna.

Valami foglalkozásra szükségem van, mint a mindennapi kenyérre. Ha napjaim üresek, semmit sem érnek, ha életem meddő, minek

vagyok a földön: — *minek foglalja földet?* (Lk. 13, 7).

E szavakat nagyon keménynek találom, Uram. Ha körülnézek, nagyon sokat látok, nemcsak tehetetlent, aki senkinek sem segíthet, hanem gyöngéket, betegeket, akiket támogatni kell. A kor, a betegség, a rossz szokás vagy a tudatlanság képtelenné tette őket, hogy embertársuk számára hasznót hajtsanak. Ha ezeket mind ahhoz a meddő fügefához kellene hasonlítani, akkor a kíméletlen gazdának ki kellene vágnia a gyöngéket, gyámoltalanokat, élősködőket, akik a többiek erejéből és javaiból tengetik életüket.

Taníts meg, Uram, az evangélium értelmére. Mondd, hogyan lehetnek hasznosak azok a betegek ott a gyógyíthatatlanok kórházában, azok, akiket a rákfene emészt vagy egyéb baj sorvaszt? Mond, hogyan lehet megbecsülhetetlen értéke és szent szerepe annak az aggastyán életének, amelyik ott a kályha mellett éleszlgeti fagyos, vértelen tagjait? Mit segíthet neked, micsoda hasznod van annak a parányi gyermeknek életéből, aki még föl sem nyitotta szemét és nem látott senkit a világon, mert már születésénél ott várt rá, mint zsákmányára a halál? . . .

Annyi sűrű nyomasztó köd, tudatlanság és bizonytalanság van a mi földi életünkön! Feléd

igyekszünk tapogatózva, s utunk kanyargós, s ha végre eljutunk hozzád s visszatekintünk utunkra, a mi bolyongásunk sok tekervénye haszontalannak látszik, olyformán, mintha órákig kellett volna mozdulatlanul egy helyben állnunk... Vajjon az evangélium jó híre elég ragyogó-e, hogy bevilágítson a mi sötét homályunkba? Vajjon vidáman járhatunk-e világosságod fényében — *a te világosságoddal* (Zsolt 35, 10) — s biztosak lehetünk-e, hogy életünknek megvan a maga értéke, s hogy kegyelmed folytán nem nehezedik ránk szükségképen és végzetszerűen a haszontalanokat sújtó átok? Mire leszek jó, ha már csupán csak roncs leszek? És ha valahogyan kiszakadnék az emberek közül, ha egy hajótörésnél megmenekülnék valami kis kiálló kősziklán, mindenkitől elhagyatva, a tenger hullámai közt, vajjon hasznos lehetek-e akkor és segíthetek-e másoknak, akik azt sem tudják, élek-e vagy halok? Nem volnék-e így elszakadva az egész emberi családtól?

Nincs egyedüllét, ha vele vagyunk, és nincs semmi haszontalan sem az ő művében, a közös, örök és eleven műben, melyen mindenki dolgozhatik! Csak akkor van valaki egyedül, ha elhagyja az isteni Igét és száműzi magát az éjtszakába. Csak akkor lesz valaki haszontalan, ha elválasztja magát a fejlől, ha magára

marad: — *semmire sem való többé* (Mt. 5. 13). — Mióta a földre jött (és még eljövele előtt is) azóta, akik hozzá kapcsolódtak, részesek minden javaiban s vele együtt és általa együttműködnek a többi testvérek megváltásában.

Mindig a láthatatlan az, mely a hit világában a látható és nyilvánvaló dolgok értelme és jelentése. Az a szegény beteg, kinek ujját félig megemésztette a poklosság, az ő undorító ujjával alátámasztja a mi gyarló erényeinket. Ne azt tarlsuk fontosnak, az igazság és valóság hű képének, ami a szemünkbe ötlük; ne a mi nézőpontunkból ítéljük meg viszonyunkat a többiekhez. Az a fontos, az az igazság és valóság, hogy mik vagyunk mi az emberiségre nézve és pedig abban a teljes emberiségben, melynek Krisztus a feje, melyet Krisztus magához csatol, vagyis, hogy mik vagyunk Krisztusban, akiből életünk fakad és akiben életünk minden értelme van.

Aki szereti Krisztust, az is egy azok közül, akik a világ életének értelmet adnak, akikért a csillagok ragyognak és az évszakok váltakoznak: — *minden a választottakért van!*

Féltucat igaz megmentette volna Szodomát és Gomorrhát a pusztulástól, és nem is sejtették volna azt, hogy ők mentették meg; egészen természetesnek találták volna, hogy meg minden a maga útján. De a valóságban az ellen-

kezője volt a természetes ; és a vélkes városok fönnállása csak a névtelen igazak titokzatos hatásában nyerte volna magyarázatát.

Ti, kiket haszontalanoknak tartanak, kik a legigénytelenebb munkában töltitek napjaitokat, ti kis gyermekek, kik meghaltatok mielőtt mosolyoghattatok volna, ti aggastyánok, kik féllábbal már a sírban álltok, ti betegek, szenvedők, szegények, vigasztalanok, ti vagytok a láthatatlan valóságban a legtevékenyebb eszközei az Úr megváltó munkájának, általatok éppen úgy, mint a többi által, sőt általatok még inkább folytatja és tökéletesíti művét Krisztus.

XXV.

Omnia traham ad meipsum.
Mindent magamhoz vonzok.

Egyik igen fontos tennivalónk a lelki életben, hogy hibáinkat kiirtsuk. Erre nézve századok óta a legkiválóbb tanácsokkal látták el a híveket a lelki élet mesterei. Renkívüli gondossággal fogalmazták meg a hadi tervet e küzdelem számára és értékes írásokkal oktatták a lelkeket, hogyan űzhetik ki magukból rossz szellemeiket, hogyan tehetik ártalmatlanokká gonosz hajlamaikat és rendellen szenvedélyeiket.

Oktalanság volna azt gondolni, hogy a kíméletlen tisztulási munka nem föltétlenül szükséges minden haladni akaró léleknek. Veszélyes volna azt hinni, hogy ez az aszkétikus munka bármikor is mellőzhető, a nélkül, hogy a lelki életet romlás fenyegetné. Az a sok gyom és bozót lelkünkben, még ha leperzseljük és tövig levágjuk is, hamar újra nő, ha nem gondolunk rájuk és nem küzdünk ellenük. Ha nem vigyázunk, könnyen uralomra jut lelkünkben a sok rossz hajlam s a mi középszerűségünk s hűtlenségünk ismét oltihonos életünkben.

De azért lehetséges még egy fejezettel kibővíteni a lelki élet szabályait és pedig a legnihilitelesebb keresztény hagyomány szellemében a lelki élet mestereivel egybehangzóan.

Sok lélek kereste hosszas fáradsággal, hogy mi az ő főhibája, de azzal nem törődött, hogy mi az ő fővonzalma. Pedig a lelki vonzalmak és hajlamok nevelése, művelése éppen oly hasznos és szükséges, mint az élősködő hibák kiirtása, sőt segítségünkre lehet a rossz hajlamok ellen való harcban is, megakadályozhatja a hibák gyors újránövését, amint a sűrűn sarjadó gabona akadályozza a gyom növét. Hibáink és erényeink egy talajon nőnek mi bennünk, egy terület birtoklásáért küzdenek azok is, ezek is, vagyis akaratunkért. Tehát

ha az erény több helyet foglal el, kiszorítja a hibát.

Művelnünk kell a lelki vonzalmakat, Vannak rossz, de vannak jó, magasba irányuló, nemes hajlamaink is. Vannak lejtős és vannak emelkedő ösvények. Az eretnekeket, kik azt hirdették, hogy természetünk egészen megromlott, az Egyház kárhoztatja.

Isten ismeri gyöngeségeinket és hajlamainkat is, ő fölhasználja azokat, hogy hozzánk közeledjék. Vannak sebezhető pontok a mi önzésünkben, s nem tudjuk magunkat úgy elsáncolni, hogy az isteni kegyelem ne találjon valahol helyet, ahol behatolhat az erődítménybe. A kegyelem és a természet nem ellenségei egymásnak. Isten talál bennünk kedvező hajlamokat is az ő terveinek megvalósítására. A Teremtő munkája összhangban van a Megváltóéval, s természetünk megkönnyítheti a Szentlélek munkáját bennünk.

A természetfölötti vonzalom az, melyben találkozhatik és egyesülhet lelkünk s egész lényünk vágyódása és Isten óhaja. S az a vonzalom ösztönözhet engem a hódoló imádásra, a hála dicsőítő énekére, ösztönözhet a szegénységre, alázatos, elvonult, rejtett életre... Minden léleknek megvan a maga saját lelki lendülete, jó hajlama, melyet meg kell keresnie, s ezzel a vonzalommal teljesebben lehet a

lélek jellegzetes eredetiségét meghatározni, mint hibájával.

Ha valaki azt mondja: kevély vagyok, ezzel még nem sok fényt derített belsejének jellegzetes életére. A kevélységnek nagyon sok formája van, kezdve a páváskodó hiúságtól a mindenhez értő önteltségig, vagy a magába zárkozó kételkedéstől, mely kerüli s megveti az embereket — az önhizelgő és önlealázó dicsérelkoldulásig. A kevélység nagyon általános szó. Úton-útfélen találkozhatunk a legkülönbélebb kevélyekkel, fecsegő vagy néma, búskomor vagy fennhéjázó, rajongó, vakmerő vagy kiábrándult kevélyekkel. A kevélység belegség, s hogy beteg valaki, arra könnyen rájöhet, még orvosát sem kell kérdeznie, hogy azt megállapítsa; de ami fontos, az a baj és betegség természetének ismerete, hogy eredményesen küzdhessünk ellene.

Keressük s igyekezzünk világosan megismerni lelkivonzalmainkat is! Ha valami nagy-lelkű elhatározást tettél, mi indított arra? — Vannak, akik örökös hálaadásban töltik életüket és Isten iránt való hálájuk oly nagy, hogy sohasem fáradnak bele az adásba. Vannak, akiket ez a szó: adni annyi örömmel tölt el, hogy életüket nem is tudják másként elgondolni, mint a határtalan önátadás formájában. Vannak, akik nem boldogok, ha ki nem üresíthetik

kezüket minden javuktól, ezek az első boldogság előízét érzik. Vannak, akik arra gondolnak, hogy Istennek semmi sem hiányzik és az ő teljességében igyekeznek megnyugodni s minden zaklatás ellenére boldogok és békeszeretők, mert erősségük Isten — *te egyedül vagy a legfölségesebb.* (Sz. mise.)

Vannak, akik csak akkor könnyebbülnek meg, ha mindenük oda van és lelkükben akkor harsan fel a legdiadalmasabban az aláza-
tos Magnificat s a *Te Deum*, ha minden földi reményünk romba dőlt. Vannak mások, kik engesztelni akarnak és minden kérdésre azt felelik: szeretnünk kell Istent azok helyett, akik megfélemeznek róla, akik megbántják vagy nem ismerik őt. S vannak még számosan mások is . . . hiszen a lelki hajlamok, a természetfölötti vonzalmak annyifélek, mint a jelleme . . . A lelki vonzalom adja meg az egyéni arculatot lelki életemnek s viselkedésemnek és az különböztet meg másoktól.

Íme, előtted vagyok, Uram és kérlek, világosítsd meg homályos lelkemet és juttasd eszembe, hogy mibe került az én lelkem neked. Bár sohasem felejteném ezt el! Néha, nehéz percekben rágondolok erre szinte önkéntelenül, amint virradatkor kelet felé tekintünk, ahonnan a fényesség várható. Mint a fáradt szarvas, én is szimatolom az égető hőségben a távoli

üde forrásokat; tudom hogy ez vagy az a gondolat határozottan segítene, hogy leküzdjem esztelen lázongásomat, tudom, hogy ha ennek vagy annak az igazságnak verőfényébe állítanám lelkemet, ellenállásaim megpuhulnának, mint a viasz a napsugárban és hajlékony lennék gondviselő isteni kezed szolgálatára. Tudom, hogy aki hálás lelkületedre hivatkozik, mindent megkaphat tőlem. Tudom, hogy ha térdre borulok és imádlak, megszűnik minden habozásom és szélfoszlik minden nehézségem. Tudom, hogy az őszinte emelkedésben találkozom veled, a kikerülhetetlen, fölséges Istennel. Ha pedig álnokul megátalkodom bajomban, van gondom rá, hogy arra az útra ne térjek, ahol veled találkozom s elzárom magam elől az üdvösség belső utait. De te mindenható vagy s mindig vonzod magadhoz jobbik énemet. Nem is találhatom magamat egységesnek a lanyhaságban a közepszerűségben, mert általad vagyok az, aminek lennem kell, és az én életem egysége az, ha veled vagyok s hűen melletted maradok.

XXVI.

*Relicto eo.**Ottthagyják őt.*

Ha abbahagyjuk az imádkozást, hűtlenek vagyunk az Úrhoz.

Tehát az imának folytonosnak kell lennie. De ez a kötelesség terhes ránk nézve; nem tudunk nyugodtan meghódolni Isten e kívánsága előtt. Mentségeket keresünk. Ürügyeket találunk és teremtünk a semmiből, csak hogy ne kelljen megvalósítani azt, amit Isten tőlünk kíván.

Némelyek azt mondják: nem imádkozhatom mindig, nagyon sok a teendőm. Még azt is hozzáteszik néha: nem tudok imádkozni mindig, mert nincs mit mondanom. Nincs mit mondanom, sok a tennivalóm, rendesen ez az a két mentegetőzés, melybe a szorgos emberek vagy a lusták, a sietősek vagy a vánszorgók kapaszkodnak.

Pedig nem lehet helytálló okunk, hogy Isten rendelete alól felmentsük magunkat. S ha az imádság életünk lelke, oktalanság azt mondani, élnem kell, tehát nem imádkozhatom. Ez olyan okoskodás volna, mintha valaki a ráháramló bokros teendőkkel akarná mentegetni tétlen életmódját . . .

Nem tudok mindig imádkozni, sok a tennivalóm. Mintha az imádság is sürgés-forgás és erőlködés volna!

Az imádság mindenekelőtt följánlás és elfogadás. Akinek sok a tennivalója, annak sok a följánlanivalója, s elsősorban azt kell följánlania, amit tesz. Akinek sok a tennivalója,

sokat kell készséggel elfogadnia, sokba kell belenyugodnia, mert minden tevékenység zökkenéssel és ütődéssel is jár, minden mozgásban megsebezhetjük magunkat, minden munkának szenvednie is kell.

Az önfelajánlás imájára szükségünk van, s az mindig lehetséges, mert hogy tevékenységet vagy nyugalmat följánljam, nem kell otthagynom azt, amit teszek, hogy mintegy rejtekben imákat rebegjek, hanem meg kell őriznem a biztos lekintet határozottságát, a jó szándék zavartalan tisztaságát; tevékenynek kell lennem vagy pihennem, sőt szórakoznom is egyedül Istenért, mert az így van jól. Amit följánlunk, az megszentelődik. Föl kell ajánlalom Istennek minden munkaeszközümet, hiszen azok csak azért vannak, mert ő adta azokat nekem, hogy általuk hozzá jussak, feléje igyekezzem.

A katolikus szentképek a szenteket minden képromboló ízlés ellenére, munkaeszközeikkel együtt ábrázolják, amint azokat Istennek följánlják. Kezükben tartják szerszámaikat vagy szenvedésük kínzó eszközét. Ott látjuk Szent József kezében a hagyományos gyalut, az egyháztudósok kezében a tollat, szóval azt, amivel dolgoztak, vagy ami által szenvedtek s ami őket jelképezi.

Uram, följánlom magamat; nem véretem,

melyet ma senki sem kíván tőlem, s talán még verejtékemet is csak ritkán; hanem följánlom ma ezt a tintát, melyet a papíron szavakat formálva szétosztogatok, följánlom az én hivatalos munkám írásait vagy diák-, iskolás-jegyzeteimet, számadásaimat, kézírataimat, följánlom hímző- vagy horgolótűmet vagy följánlom katonafegyveremet. Följánlom ezt vagy azt, amiben foglalatostokod, mert a munka följánlása nem méltatlan hozzád, legyen az a tudós tanár oktatása vagy a villanyszerelő munkája, lörvényhozó vagy rendőri munka, mindannyival meglehet téged tisztelni, csak tisztességes munka legyen, bármily igénytelen is az, mert az ilyenek ott vagy a kezdeténél és megszenteled azt, s ott maradsz a végzésnél is, ha imádságos lelkülettel veled maradunk. Imádságunknak tehát annyi ideig kell tartania, mint munkánknak, sőt át kell terjednie pihenésünkre, nyugalmunkra is. Mint mennyei jó illatnak át kell hatnia egész életünket. Így életünk szüntelen följánlás és lankadatlan hódolat.

Nem imádkozhatom mindig, mert nincs mit mondanom. Gyámoltalan mentegelőzés, téves gondolkozás! Nincs mit mondanod? Hiszen az imádság lényege nem a beszéd, nem az ekesszólás. Nem a mondatok tisztelik Istent, sem a ritka gondolatok, sem a találó szavak,

sem pedig a száraz nyelvtani szabatlóság. Az imádság irányító lelke nem a mondattan; s nincs szükségük a szótárra azoknak a talán írni s olvasni is alig tudó egyszerű lelkeknek, akik a szent szemlélődésbe merülnek.

Az ima nem beszéd elsősorban, hanem várakozás és hódolatos fogadás. Várakozás Istenre, hogy minél teljesebben a világba és lelkünkbe jöjjön kegyelme, megváltó ereje, várakozás az ő országára, mely közeleg. Ha nincs mit mondanom, van mit várnom; nagyon sok és minden az, amit várnom kell, nekem, ki oly szegény vagyok igazi javakban.

A beszédbe belefáradtam, ráuntam. Nincs kedvem zengzetes szavakhoz, midőn hozzád szólok; úgy érzem néha, mintha valami képmutatás volna abban a mesterkéltszavalásban. Nem ízlenek azok a szónoki fordulatok s az a tragikus hang, ha hozzád akarok szólni, Uram! Hogy bánatomat kifejezzem, jobban esik az a hagyományos egyszerű bánatformula, mint a lírai érzelmektől túláradó, szépen csiszolt költői imaszöveg. Inkább elmondom gyermekded egyszerűséggel, hogy teljes szivemből fájlalom, hogy megbántottalak bűneimmel és utálok vétkeimet irántad való szeretetből . . . Ha az imádság szép beszéd volna, megvolna az okom, hogy azt elhanyagoljam.

De ha téged várunk és téged fogadunk

lelkünkbe, jól imádkozunk. Várhatom és várnom keil minden pillanatban a működő kegyelem jövetelét lelkemben és a te szabadító hódításod előnyomulását: — *őneki növekednie kell* (Jn. 3, 30).

Várnom kell téged, mint gyógyulásomat, tökéletességemet, mint bűneim bocsánatát, mint megdicsőülésemet, mert semmi jó sem jön létre, semmi sem készül, hacsak nem állalad. Akik pedig vonakodnak téged befogadni, sötétségben maradnak s akik nem akarnak reád várni, azokat haszontalan szolgálknak nevezted.

Szüntelen az imádság tüze égjen lelkünkben. A tükör sohasem fárad bele, hogy a tárgyakat tükrözze. A visszhang soha meg nem unja visszaverni a hangot: — *az örvény az örvénynek kiált* (Zsolt. 41, 8).

Ha a tükör az egész világot visszatükrözte, kész újrakezdeni, frissen és lankadatlanul. S a visszhang, ha századokon keresztül ismételte is a vizesések zúgó hangját, nem fáradt bele, hanem éles és hatalmas. mint mikor, először szólalt meg, mikor a víztömeg áttörte a hegyet és sziklákat hengerített maga előtt. Az a tükör lényege, hogy visszaverje a fényt; s az a visszhang mivolta, hogy visszaadja a hangot; s a dolgok mivolta nem változik. Az én teremtmény voltom lényege pedig azt követeli, hogy

szüntelen szálljon föl lelkemből a Teremtő imádságos dicsőítése, mert mindenem tőle van és életem minden csöppje az ő teremő kezéből folyik.

Imádságomnak oly bensőséges élelműködésnek és oly folytonosnak kellene lennie, hogy egész akaratom és összes vágyam ne legyen egyéb mint öntudatos egyesülés a te szent akaratoddal, Istenem! Akkor az ima nem fárasztana, s nem kellene kimerültségemre s elfoglaltságomra hivatkoznom, hogy attól fölmentsem magamat. Mert az az én életem törvénye, hogy a te visszfényed és visszhangod legyenek; ezt kívánja tőlem kegyelmed.

XXVII.

Tene quod habes!

Tartsd meg, amid vagyoni!

Föl kell magamat fegyvereznem a sok bennem levő zűrzavar ellen, mely lelkemet emészt, a szétszóródás ellen, mely javaimat pusztítja, a lehetetlen vágyak ellen, melyek bensőmet meg hasonlításba viszik, föl kell magamat fegyvereznem az Úr határozott kívánsága szerint, hogy megőrizsem lelkem kincseit.

Oktalanságot beszélnek, akik azt mondják, hogy ha az imában *gyakorlati* törekvésekkel s elhatározásokkal foglalkozunk, ezáltal elveszti

az ima magaszlosságát és fönségét, Hasonlóképen nagyon tévednek, akik azt hiszik, hogy az önvizsgálat fölösleges az imában.

Mintha bizony lelki életünk elcsenevésznék, ha a magasztos hittitkokról a mindennapi életre igyekszik leszálni, ha gyakorlati akar lenni és maradni; mintha baj vagy hiba volna az, ha az eleven valósággal érintkezünk! Az olyan imádság, mely sehogysem irányul a gyakorlati életre, üres esztétikus időtöltés, hiú ábrándozás, értéktelen semmiség. Imánknek a való életbe kell kapcsolódnia, tevékenységünket kell irányítania és lelkünk, életünk természetes kilengéseit kell szabályoznia, lelki egészségünket kell biztosítania és erősítenie, hogy gyöngeségünket ellüntesse és hatásosan megvédhessen minden veszélytől. Az imádságnak tehát jó elhatározásokat kell termelnie.

De jól meg kell értenünk, mi az elhatározás és milyen viszonyban van az az imádsággal. Sokan azt hiszik, hogy az elhatározás az egyellen igazi gyümölcse a lelkigyakorlatoknak, az elmélkedések fáradságos munkájának. Némelyek az imádságot a fához s az elhatározásokat a fa gyümölcseihez hasonlítják. Pedig ez nem találó hasonlat. Akik így gondolkoznak azok félrevezetik magukat. Így azután megesik, hogy sokan nem mernek alázatos, közönséges, gyakorlati elhatározásokat formu-

lázni. Nem merik bevallani, hogy nyolcnapos lelkigyakorlat után, harminckét órai elmélkedés és sok magasztos lelki olvasás után elhatározták, hogy reggel pontosan fölkelnek, hogy nem untatják a többiek azzal, hogy az esőről vagy a hidegről sopánkodnak, hogy vidáman fogadják az alkalmatlan vagy boszszantó látogatást. Nem merik egyenletbe foglalni az óriási munkát a gyatra eredménnyel, s a régi mese jut eszünkbe a hegyről és az egérről; azt hiszik, hogy nevetségessé teszik magukat, ha ily közönséges, gyakorlati, szürke kis elhatározást tettek, ha ezt állítják oda, mint annak az összes lelki erők általános mozgósításának eredményét? Hogyan? Hát azért zárkóztál napokon át a lelki összeszedettség csendes magányába és nyolc napig sem látni, sem hallani nem akartál senkit? Azért elmélkedtél órákon át lelked üdvösségéről, az Úr Jézusról, a vértanúk és szentek példáiról, azért fontoltad meg életed gyökeres megjavítását, hogy elhatározhassad magadat a reggeli pontos fölkelésre?

S hogy nevetség tárgyává ne tegye magát a szegény lélek, elkezd mesterkedni, pedig így is nevetséges lesz; csöbörből-vödörbe kerül; kitalál magasztos, elragadó szép elhatározásokat és nagy erőfeszítéssel kalapálja, csiszolja őket, hogy ragyogó fegyverzetet adja-

nak, de ez a fegyverzet csak parádénak jó. Az ilyen elhatározásokat a gyakorlati élet hamar félretolja és jelentéktelenné teszi. Elpusztulnak, mint mindaz, ami mesterkelt és nincs az eleven életbe kapcsolva. Olyanok ezek az elhatározások, mint a sziklára ültetett mag, nics talajuk, nem életrevalók. Olyanok ezek, mint a szálka a halban, nem táplálnak, csak akadékoskodnak; olyanok az így készült jó feltételek, mintha a diót töretlenül akarnók lenyelni, pedig a gyomor nem törheti föl, tehát nem használhatja.

Mit tegyünk tehát? Hanyagoljunk el minden jó elhatározást, ne fáradozzunk azok készítésén? Ne törődjünk semmivel, dobjunk félre iránytűt, kormánylapátot és evezőt s úgy szálljunk csónakba, mintha kóbor, kalandos útról, nem pedig határozott, célirányos utazásról volna szó?

A jó elhatározás elengedhetetlenül szükséges, de ne hasonlítsuk azt a fa gyümölcséhez. Egy igénytelen, közönséges hasonlat közelebb hoz az igazsághoz; a jó elhatározás olyan, mint a dugasz az üvegben, mint a földő az edényen vagy mint a vaskapocs, vaskorlát a sziklafalon. Az elhatározások nem az elmélkedés eredményei, gyümölcsei, hanem gyümölcseinek *alkalmas, hűséges őrzői*.

Nem azért fujták az üvegeit, hogy dugót

tehessenek bele. Nem ez a célja az üveges munkájának. De mégis föltétlenül szükséges a dugó, ha bort akarunk őrizni az üvegben. Nem azért készítik a tömlőt, hogy nyakát kötözéssel elfolythassák; de hiába töltik meg a tömlőt a forrásvízzel, ha utána nem kötözik be a tömlő száját.

Ha az elhatározás volna az ima összes eredménye, akkor annak arányában kellene lennie az imára szentelt munkával, erőfeszítéssel: de minthogy az elhatározás, a jó feltétel csak őrzője az ima eredményének és sikerének, látszatra nagyon igénytelen is lehet és mégis kitűnően betöltheli szerepét. Ki törődik, vesződik azzal, hogy az üveg dugóját fáradtságosan, művésziesen kicifrázza? Nem azt kívánják, hogy szép legyen, hanem, hogy jó és erős, hogy semmit át ne engedjen, és ha úgy van, akkor a folyadék biztonságban van.

Igen nehéz gyakorlati elhatározásokba foglalni a három isteni erényt, a hitet, reményt és szeretetet vagy a sarkalatos erényeket, pedig ezek életszükségleteink, nélkülük nem élhetünk. De könnyen lehet ellenőrizni a szeretet erényének életerejét valami egyszerű, alázatos, gyakorlati elhatározással, amint meg lehet őrizni egész csoport szarvasjószágot egy ügyes kis gyermek vagy lányka által, aki nyugodtan kölöget vagy vidáman énekel.

Aki elhatározta, hogy reggel pontosan fölkel, ezzel az elhatározással nem rendítette meg a mindenséget s elhatározása olyan, mint az igénytelen vaskapocs a falon; de bármily közönséges, ha szilárd, ha nem lörik el, nem enged, megőrzi mindazt, amit rátesznek. Ha idejében fölkel, határozott rend, jóleső igazságszeretet uralkodik a nap kezdetén és ez adja meg az egész napnak irányát.

A legjobb elhatározások soha sincsenek sokan. Ha sokat akarunk egymásmellé lenni, nem növeljük nem erősítjük azokat. Aki alvásához folyton csak hozzáad órákat, azzal nem lesz erősebb, frissebb és elevenebb. Aki mindennap növelni akarná élkezését egy porcióval, az nem az egészség, hanem a betegség, a halál felé igyekeznék.

Egyszerre sok elhatározás egymás akadályá és veszie, amint a sok korcsolyázó is egymást gátolja a szűk pályán. Egy elhatározás jobb, mint kellő, kellő jobb, mint három, de háromnál több már alig élhet meg; mintha egy városban azt kérdeznők, vannak-e sokan a lakosok közül száz évnél idősebbek; erre is azt felelik: van itt vagy ott egy, de több aligha, vagy már azok is halófélben vannak.

Uram, taníts meg ebben is a te józan, nyugodt bölcseségedre. Állítsd és illeszd bele életemet a valóságba s űzd el lelkemből a képzelődés

vagy ábrándozás gyermekes próbálkozásait, még ha talán hősi vagy lovaghoz illő eljárásnak is gondolom azokat, ha egyszer azok nem az életet szolgálják s nem az isteni életnek igazi elősegítői lelkemben. Erényeim nem a felhőkben lakoznak, kötelességemet nem a csillagokban kell keresnem, hanem igaznak, őszintének kell lennem. Úgy kell gondolkodnom és cselekednem, hogy veled a valóságban együttműködjem és hogy téged kövesselek.

XXVIII.

Redimentes tempus.

Megváltván az időt.

Napjaim néha úgy következnek egymásra, mintha szakadallan könyörgések volnának vagy mint a beteg fel-feltörő, szűnni nem akaró panasza, máskor meg mint a csendes, nyugodt lélekzés ritmusa. Ha közelebbről nézem napjaimat, úgy látom, hogy egyik vagy másik egészen üres, mint a nyomtatott lapon hirtelen megszakadt szöveg, mint az üres sorok. Mit mondasz üres napjaimhoz, Uram, ki a haszon-talan szót is elítéled? Mit gondolsz azokról a kényelemben tespedő semmittevőkről, kik még hozzá azzal mentegetik életüket, hogy semmit, tehát rosszat sem tesznek?

Nem szeretném elpazarolni napjaimat, föl akarom használni az utolsó percet is, nem kicsinyeskedő fukarsággal, mint valami zsugori, aki a sajátját tartogatja és a legkisebb morzsát is sóvárgó szemmel őrzi, hanem mélységes tisztelettel ajándékoz iránt, hogy megháláljam jószágodat és ne engedjem veszendőbe menni az időt, amelyet életemnek ajándékozol. Föl akarom használni a legkisebb időt is, de nem észnélküli, ideges aggályossággal, mert tudom, hogy mennyi bajt okozhat a hirtelenkedő kapkodás, s tudom, hogy meg kell néha pihentetni a képzeletet és nyugodt időt kell hagyni a megfontolásra.

De betölthetem azt az időt, mely az enyém, hogy tartalmas, értékes legyen, s nem kell kímélnem magamat a fáradságtól, hanem törekvő munkával el kell mélyítenem napjaimat. Vannak percek, melyek nagyobbak, mint a többi, de nem azért, hogy hosszabbak volnának, hanem mert jobban telve vannak, a lélek jobban betöltötte azokat. Ha így élek, ha legkisebb teendőmet is egész lelkiismeretemmel töltöm be, ha keményen dolgozom, ha igazán odaadó vagyok, akkor sokat segíthetnék a világ üdvösségén és akkor azoknak az értékes perceknek lepergése olyan volna, mintha gyöngyszemeket ejtegetnének, a lelkek világában pedig meghallanák és visszhangza-

nék azoknak a pillanatoknak a pergése — a földkerekség határait (Róm. 10, 18).

Számot kell adnom egész életemről, tartozom életemmel annak a környezetnek, melybe helyeztél; meg kell valósítanom szociális kötelességeim összességét s annak minden egyes gyakorlati következményét. Azokkal kell törődnöm, akik szenvednek, akik bukácsolnak, nem pedig hiú igyekezettel saját hazug önállóságomat biztosítgatnom. Napjaim nem az enyéme. Nem azt kell kérdezni, hogy mit kapok ezért vagy azért a napomért, hanem hogy mivel fizetem meg én az ingyen kapott napot, milyen munkát ajánlok fel én, hogy az örökkévalóság mérlegén kiegyenlítsem azt a huszonnégy órát, melyet nekem előlegeztek.

Egymást űzik, hajtják napjaim, egymásután peregnek le, mint a vízcseppek a tóba, ahol azután eltűnnek. Multam magához ragadja jelenemet az idő folyásában, és életem telik és fogy.

Istenem, Megváltóm, ne engedd, hogy a búskomorság szállja meg lelkemet, ha látom, hogy földi életem mécsé már alvófélben van, s életem hátralevő része következetesen, feltartóztatlanul fogy. Ne engedd hogy ez a tudat kiölje lelkemből a derült vidámságot s megdermessze kedvemet. Taníts meg reá.

hogyan öregedjem meg szent tetszésed szerint, nem panaszkodásba, zsörtölődésbe és semmittevésbe temelkedve, nem hogy elkülönítsem a többiektől életemet, hanem, hogy lelkileg szüntelen növekedjem. Nem akarok valaha véghezvitt tetteimre hivatkozni, mint mentségre, hogy kivonjam magamat a fáradság alól, melyet minden nap megkíván tőlünk.

Elmult napjaim talán semmit sem érleltek meg bennem, elteltek, elsuhanak fölöttem anélkül, hogy életet fakasztottak, növesztettek volna bennem az örökkévalóság számára, vagy a nélkül, hogy mind jobban belekapcsoltak volna a tevékeny, való életbe; s most itt állok üresen, gyümölcs nélkül s értelmetlenül nézem a sürgő-forgó életet, s megmerevedve állok egy helyben. Az én napjaim az én egyetlen anyagom, amelyet értékessé tehetek fáradásaimmal, lörekvéseimmel; azokat kell megmentenem a rossztól, mely arra leselkedik; az én napjaim arra valók, hogy vagyonommá tegyem azokat; mindegyiken rajta kell hogy legyen Isten képe, mint a császár képe az evangéliumi adógarason.

A semmittevők önmaguk gyilkosai, önmaguk és szomszédaik rejtett, lassú gyilkolói, mint azok a munkások, kik fegyvergyárban elhanyagolják kötelességüket, és nem készítenek védőfegyvereket, melyekre a küzdelem idején szük-

ség van. Azok csak útban vannak és akadályozzák a többit, akik ímmel-ámmal tesznek-vesznek s még hozzá azt hiszik, hogy ez gáncstalan élet, azt hiszik, hogy félig alvó akaratlan is lehetnek jellemes emberek, hogy lézenghetnek egész életükön keresztül, mint unatkozó vagy jókedvű világfiak a nélkül, hogy szorgalmasan meg kellene fogniok a kemény munka végét.

Legtöbbször a legmunkásabb emberek azok, akik készek még jobban megterhelni magukat. Templomainkban a reggeli misékre leginkább a legtevékenyebbek jönnek. Akiknek semmi dolguk sincs, azok mégis a legkényelmesebb időt választják és soha sincs idejük, hogy másnak szívességet tegyenek.

Istenem, ha megjelennél köztünk, hogyan ítélnéd meg életünket? Ha hirtelen köztünk teremnél, nem tennénk-e talán mi is úgy, mint a hanyag diákok, mikor tetten érik őket: sebtiben úgy tesznek, mintha szorgalmasan tanulnának, ha tanítójuk váratlanul megjelenik előttük.

Azt hiszem azonban, hogy jóságos szavad is volna azokhoz az önfeláldozó lelkekhez, akik nem sopánkodnak, hanem szép csendben élik vértanu-életüket a teljes odaadás útján, szolgálják a többieket s nyugodt lélekkel álomra sem tudják hajtani fejüket, ha jól ki nem fárasz-

tották magukat. Az ilyenek erénye talán nem mindig a legfinomabban csiszolt, és sarujukat por lepi a sok fárasztó útiól; annyira csak felebarátjuknak élnek, hogy elfelejtik magukat megnézni a tükörben s külsejüket, életüket nem tudják kicsinosítani; de minden igyekeztük arra irányul, hogy az időt istenesen felhasználják — *megváltván az időt* (Ef. 5, 16.) — az ilyenek életének percei többet érnek, mint a látszatot hajhászó farizeusok számílgató és kimért erőlködéseinek hosszú napjai. A buzgó lelkek nem zúgolódnak, ha szolgálatukat kéri vagy ha ismeretlen, idegen környezetben kell fáradozniok: oly természetes könnyedséggel végzik odaadó munkájukat, hogy akik abból hasznot húztak, azt hiszik, hogy fölösleges is nekik azt megköszönni. Vagy negköszönik-e a fának, hogy árnyékot ad, a gépésznek, hogy a vonatot vezeti? Mily jó volna néhány önzetlenül odaadó munkás az Úr aratásához!

Mi azonban gyakran csak magunkra gondolkunk és hideg, józan s pontos számítók vagyunk, ha önfeláldozásról van szó! A percek sohasem oly sürgősek, mint mikor szívességet, szolgálatot várunk, mikor kölcsöneinket visszafizettetjük, s midőn pihenni akarunk. Jól megjegyeztük az evangélium *pihenjete meg* szavát, de elfelejtettük azt a szócskát, amelyik mellette van — *egy kevésé* (Mk. 6, 31).

XXIX.

*Oleum secum.**Olajt magukkal.*

Nem elég ha csupán csak a mécses lángjára vigyázunk, hogy ki ne aludjék. Olajról is kell gondoskodnunk, hogy a láng mindig égessen. A helyett, hogy a buzgóságot, a lángot hagynók elfogyni, növelnünk kell a készletet, hogy megőrizzük lelki világosságunk egész fényét. Sajnos, sokan bátorságukhoz mérik buzgóságukat és tevékenységüket s a szerint csökkentik buzgóságukat, amint fogy bátorságuk, a helyett, erejüket, bátorságukat, készségüket igazítanák és növelnék nagy feladatuk szerint. Nem akarják, hogy készletük kimerüljön. De a kimerülést kétféleképen lehet elkerülni: azáltal, hogy csökkentjük kiadásainkat vagy növeljük szerzeményünket. S azok voltak az okos szűzek, akik új, bőséges olajjal látták el magukat, vagyis, akik nem akartak előre is megfedkezni arról, amire később szükség lehet.

Olajt magukkal! (Mt. 25, 3.) — Készletet vinni magunkkal terhes és alkalmatlan. Sokan nem veszik magukra ezt a terhet, noha ez volna növekedésük és fejlődésük biztosítéka. Kicsinyesen, bizonytalanul vánszorognak, nincs úti készletük, melyre pedig szükségük volna . . .

Hogy a lelki ínség ellen biztosítva legyünk,

jókora készlet kell az imából; kell nagy szeretet és egyéb erény is.

Ha életerőnk lángja lohadni kezd, sok nemes vágyra van szükség, hogy azt újra fellobbantassuk s az ilyen vágyaknak, ha nem is mutatkoznak kifelé, ott kell lenniök a lélek mélyén, a tartalékban. Néha meglepődünk a látszatra gyöngé, törékeny lelkek szívósságán: ebben vagy abban nem engednek s lankadás nélkül legyőznek minden akadályt, érvényre jutattják tervüket, akarataikat, utat törnek maguknak, mint a föléledő láng. — *Olajt magukkal.* Van bőséges készletük az akaratereiből.

Hogy valamely élet eleven és világító legyen. kell hozzá egy kissé nagyobb feladat, több munka, mint amennyit el tudunk végezni, hogy tevékenységünk minden erejét működésbe hozzassuk. Tartalék-munka végzésére pedig mindig készen kell lennünk. Ha táplálék hiányában lohad a láng s pislogni kezd a mécses, nem mástól kell várunk, hogy arra figyelmeztessen, hanem magunk öntsünk új készletet, adjunk életünknek új tennivalót, mert így napjaink nem hanyatlanak sötét semmittevésbe s nem árad szét rajtuk a tétlenség kellemetlen szaga.

Válságos pillanatban lehet észrevenni különben egymáshoz hasonló keresztények csoportjában azokat, akiknek van készletben olajuk,

akiket nem lep meg, nem fenyeget kimerülés, akik nehéz időkben is tudnak tovább ragyogni, világosodni, mert lelki erejük tud miből felújulni, felfrissülni. Minden fogyasztja, emésztí éle-tünket, s ha nem gondoskodtunk új életerőfor-rásról, szétmállunk, szélporladunk, min a kő-
emlékek az idő viszontagságaiban. Minden emészt bennünket, még a jónak gyakorlása is, belefáradunk néha abba is, hogy hűek, helyt-állók legyünk, s hogy csak egy szűk út áll előttünk, s még vissza sem tekintgelhetünk a könnyű, olcsó örömek felé. Minden emészt, de szüntelen minden meg is újulhat s meg-fiatalodhatik bennünk, mint a láng sem al-szik el magától vagy azért, mert belefáradt volna a világításba, hanem csak azért, mert nincs meg a tápláléka, nincs miből világítania. A fák nem nőnek az égis s ha megállnak, maguktól állnak meg, mert nem tudnak többé nőni. A kertészet minden igyekezete sem bírja rá többé azokat, hogy nőjjenek, nem lehet sem-mivel készletet teremteni számukra, hogy to-vább fejlődjenek. De a láng nem áll meg így, hanem tovább ég, ha új és új olaj táplálja. A mi mécsesünk olaja az Isten kegyelme s ha közreműködünk vele, akaratunk bármily gyatra és gyöngé is magában, ragyogni fog szüntele-lenül — *tündökleni fognak mint a csillagok örökön örökké.* (Dán 12, 3).

A mi olajunk: a békés megadás, a csendes elszántság, az állhatatos ima, lelkünk művelése s a jóakaró tanács. A pillanatok élő hasznosítás oktalanság; akinek csak anr-ija van hogy egy percig élhet, az haldoklik s utolsó percét éli.

Istenem, nagyon nehezen akarjuk megérteni a te bölcseségedet s nehezen hisszük, hogy ez a megfontolás hasznos és életünk lángját, fényét élesítheti. Megveteltem valamikor a hosszantartó, száraz, elvont tanulmányokat, a pontos és fáradságos számítást, a módszeres, lassú megfigyelést, az örökös aszkézist szüntelen ismétléseivel és sürgetéseivel együtt. Azt hittem, mint többen körülöttem, hogy a gyakorlatnak kell élnem — ez igaz — és hogy gyakorlat ellentétben van az elmélettel, a tanulmányokkal — ez pedig oktalanság; azt hittem, hogy legjobb, ha úgy élek mint apostol — ez helyes — és hogy az apostolnak nincs szüksége sem hosszas elmélyedésre, legalább is nem többre, mint másoknak, sem állhatatos türelemre és nyugodtságra — s ez ismét oktalanság; úgy akartam élni gondtalanul, ráhagyva mindent az égő lángra, hogy annak táplálásáról is gondoskodni kell, meg kell őriznem magamban az isteni kegyelem nagy készletét, különben — *a mi lámpáink elalszanak* (Mt. 25, 8).

Ha az okos és balga szűzeket nézem, hiába

szemlélem égő mécsüket, mindegyik egyforma mécs, egyforma lángot ad, nem tudom őket megkülönböztetni. De később, a válságos pillanatban, mikor beáll a kimerülés, szétválnak a szűzek és akik nem gondoskodtak olajról, azok menthetetlenek.

Menj meg attól, Uram, hogy oktanul pazaroljam erőmet, de attól is, hogy zsugori módon tartogassam azokat s erényeim odaadó önfeláldozását szűken mérjem. S hogy mindig a legtöbbet tudjak adni a nélkül, hogy a kimerülés veszélye fenyegetne. Légy az én gazdagságom, pótolj hiányosságomat és áradjon lelkemben szüntelen a te erő, hatalmad s a te sugalmazásod.

Hajnalig, az örök élet hajnaláig ki kell tartanom, tehát az egész éjen át örködve kell világoskodnom. Nem engeded, hogy ma kevésbbé nagylelkű legyek, mint tegnap, vagy hogy az éjtszaka utolsó részében bágyadtabb fénnel égjen mécsesem, mint kezdetben, esti alkonyatkor.

Kívánságaid, igényeid mindig ugyanazok. Nem csökkenthetem buzgóságomat; nem próbálhatom meg, hogy ma nem szeretlek úgy, mint azelőtt, vagy hogy testvéreimet nem szolgálom úgy, mint valaha. Mostani hiányosságomat nem pótolhatom azzal, hogy hajdan buzgóbban szerettelek, nagylelkűbben szolgáltalak.

Szeretlek, hogy szigorú Mesterem vagy, hogy nem tűröd buzgóságom csökkenését s azt kívánod, hogy lelki életem ne ismerjen lankadást.

XXX.

Gaudium plenum.

Teljes öröm.

Azt mondta, hogy ez az ő kinyilatkoztatásának végső szava, akkordja, s hogy mindennek, amit ő mondott, örvidenünk kell, mindennek, még parancsainak is, még eltávozásának is, — örülnétek azon is (Jn. 14. 28.) — midőn visszatér az Atyához a dicsőségbe. A keresztény öröm valami az örökkévalóságból. Van módunkban azt úgy lelkünkbe ültetni, hogy sem a szenvedés, sem a halál ki nem tépheti. A kereszténynek mindig van valami ünnepe s örömeinek okát isteni néven nevezi: *Isten Anyjának* hívja. Az evangélium örvidetes jó hír, s Szent Lukácsnál örömmel teli imával végződik — *nagy örömmel*. Az erény, mely nem jut el a derült tökéletességig, melyben nincs belső lelki öröm s nincs vidám lendület, az az erény még nincs teljesen kialakulva. Még merev és kemény; igaz, hogy érdemszerző, de még nem érett, nem teljes.

Nem különös-e mégis, hogy rendszerint oly mostohán fogadjuk a szent örömet? Szinte

könnyelmű kérkedést vagy veszélyt látunk benne, s azt hisszük, hogy a vidámság a hiúságnak egyik formája s talán az önteltség egyik faja. Aki vidáman azt mondja: boldog vagyok, nem azt akarja-e bizonyítani, hogy semmije sem hiányzik s így nem felejtí-e el jelen hibáit és vétkes multját?

A régi görögök azt hitték, hogy az emberek nevetése irigyekké teszi az isteneket, és hogy bosszujok üldözi a földön azokat a halandókat, akik nem sírtak eleget. Talán mi is ezekből a pogány rémképekből örököltünk valamit s nem merjük lelkünket, bátran kitárni hogy az öröm beleáradjon, és mi a békében megnyugodjunk. Lopva őrizgetjük örömünket gyakran a rejtekben s talán el is titkoljuk, attól tartva, hogy elveszíthetjük. Csak úgy sebtében. titokban ízlelgetjük meg, mint a nyalánk gyermekek az édességet, melyet a rosszul zárt szekrényből loptak. S még ezekből a pillanatnyi örömökből is mintha valami határozatlan lelkiismeretfurdalás maradna lelkünkben! Mint-hogy lelki magatartásunk nem volt határozott s nem láttunk tisztán, valami kétszínűségfélét, valami gyöngeséget érzünk magunkban, s az a meggyőződés érlelődik meg bennünk, hogy a mi örömeink szolgaságunkat árulják el, s ha megizleljük örömünket, hűtlenek vagyunk Istenhez.

De így szokás-e fogadni a Szentlélek ajándékát? Ilyen méltatlan magatartással hódolunk Krisztus evangéliumi üzenete előtt? Nem nagy bizalmatlanság, kislelkűség-e, ha nem merjük nyíltan és határozottan elismerni, hogy minden jól van és semmink se hiányzik? Gondoljuk csak meg: aki azt mondja, hogy boldog, lemond arról, ami után az emberek nagy része epekedik, lemond arról, hogy sirassák és vigasztalgassák, lemond a koldusok hasznos foglalkozásáról, lemond arról, hogy mások erejét kihasználja, eméssze, sőt nemcsak hogy lemond, hanem ad is: támogatja a gyöngéket, táplálja az éhezőket... Mi mindig határozatlanok, kétértelműek vagyunk: szeretnők litokban megőrizni azt, amink van, élvezni helyzetünk előnyeit, szóval szeretnénk gazdagok maradni s a mellett még a szegények kiváltságait is megszerezni és kivonni magunkat a közös terhek alól. Meg akarjuk őrizni egészségünket, merl ragaszkodunk hozzá, de azonfelül még azt is kívánjuk, hogy dédelgessenek, becézzenek minket, mint betegeket szokás, mert az is jól esik. Szeretnők megőrizni teljes mozgás-szabadságunkat s két lábunk használatát, s azt is kívánjuk, hogy tolókocsiban vigyenek. Már most, ha azt mondjuk, hogy az öröm nem számunkra van, hazudunk és Krisztus szavát káromoljuk.

Az öröm, az igazi keresztény öröm mélyebb, mint a fájdalom. Van bennünk, — jól tudjuk — lelkünk mélyén mindig hely, ahol találkozhatunk az isteni kegyelemmel, melyben megnyugodhatunk. De hogy oda lejussunk és leszálljunk, gyakran bátorságra van szükség s hogy ott megállapodjunk, hőslélkűeknek kell lennünk. Az öröm nem a lusták öröksége, nem csupán valami kellemes érzés. Az öröm a hitből fakad s kemény küzdelem árán szerezhető meg, mint Jeruzsálem a vitéz keresztések által. Sok vér borítja az utat, mely a föltámasztás dicsőségébe, az állandó örömhöz vezet.

Azok a pásztordalok, melyek küzködés és fáradság nélküli örömet ígérnek, pogány vagy naiv lélekből fakadtak. Az ilyenek nem tudják, mik vagyunk, nem tudják, mily erőre vall, az, ha a viharban és a harc hevében is megőrizzük vidám, derült lelkünket. Nem tudják, mily hősiesség az, ha valaki mosolyogva fogadja a halált, ha valaki nem roskad össze kedveseinek gyász hírére; nem tudják, mily acélos jellem és gerinc kell ahhoz, hogy tudatosan és teljesen megnyugodjunk a Gondviselés rendelkezésében.

A keresztény öröm abból fakad, hogy tudjuk, mennyire velünk van Isten s működik általunk, hogy semmi sem vész el abból, amit vele együtt véghez viszünk; a keresztény öröm

abból a tudatból fakad, hogy a nyolc boldogság örökértékű, hogy mi egyek vagyunk Krisztussal, mint a szőlővesszők a szőlőtővel. Micsoda nemes öröm töltheti el annak szívét, aki kötelességeibe helyezi boldogságát? És ki merné állítani, hogy nincs kötelessége? Tehát mindig van egy csodálatos, biztos szekrényünk, ahová örömünket helyezhetjük, mert Isten szent akarata mindig, mindvégig jelöl ki kötelességet számunkra s így kötelességeink mindenkor megőrizhetik szent örömünket.

Mi rendszerint követelésekkel kezdjük; azután kijelentjük, hogy a mi boldogságunk e követelések teljesülésében van; azután panaszkodunk, hogy az emberek és a dolgok összeütközésbe kerülnek velünk, mert egyáltalában nem szolgálnak arra, hogy óhajainkat teljesítsék; erre még Istent is megtámadjuk s azmerészeljük mondani, hogy *ő hagyott el bennünket*; végre kijelentjük, hogy a boldogság és öröm üres szavak s talán gúnyoljuk, lemosolyogjuk s a mi élettapasztalatunkkal úntatjuk azokat, kik arról beszélnek vagy azt mondják, hogy az örömet megtalálják az evangéliumban.

Ez a lelki élmény egészen logikusan fejlődött bennünk, csak a kiindulópont volt nagy logikátlanság, vagyis oktalanság s ez: a mi követeléseink. Nem Isten hagyott el bennünket,

hanem mi nem hódoltunk meg előtte s nem tekintettük őt az Elsőnek, a Főlségesnek, az Úrnak. Vele nem úgy kell bánni, mint talán egyik-másik földi királylyal szoktak, hogy szentesítés végett elébe terjesztenek teljesen kész és végleges törvénytervezetet, melyet már nem lehet átdolgozni, és csak az aláírást kérik és sürgetik. Mi is ilyenformán tettünk Istennel, mikor mi akartuk meghatározni, miben legyen a mi boldogságunk, mikor a mi kívánságaink, terveink teljesítését kértük a nélkül, hogy rendet teremttünk volna óhajainkban és tervezgetéseinkben. Mi követlünk el azt a kettős hibát, mely a lelki életet alapjában rendíti meg, hogy a teremtményt Isten gyanánt becsültük s Istent teremtmény számba vettük. Nem akartuk látni, hogy a mi boldogságunk abban van, hogy igazán azok legyünk, amiknek lennünk kell s hogy nem szabad más után áhítoznunk, s boldogságunkhoz nem szükséges egyébre vágyódnunk, mint hogy Istennek szolgáljunk.

XXXI.

Omnia in ipso constant.

Minden őbenne áll fenn.

Körültekintek és szemlélem a teremtményeket. Mérhetetlen sokaságuk zavarba ejt és mi-voltuk titka meglep. Mi vagyok én a sokféle

titokzatos lény között, mily viszonyban lehetek a százados őserdők fáival, vagy az őskori földrétegek rejtett maradványaival? Különösnek, furcsának, sőt néha nyugtalanítónak tartom, hogy olyan teremtet világban éljek, melyet alig értek meg, mely nem törődik velem s melyben úgy vagyok, mintha véletlenül csepentem volna bele, mintha belolakodtam volna idegenek közé. Úgy látszik, mintha sem a szél, sem a hideg, sem a lenger, sem a nehézkedés törvénye tudomást sem venne róla, hogy szenvedek vagy hogy gondolkozom, és pedig régóta. A közelfekvő s mégis oly távollevő természet látszólagos közömbössége indította elegikus, bánatos hangulatra a költőket.

Azt mondták nekem, hogy a teremtmények arra szolgálnak az embernek, hogy tudománya tárgyai legyenek, akarata s élete számára eszközül használhassa azokat. Ez bizonyára nagyon igaz és szembeszökő, de azt szeretném tudni, hogy mi a tudás értelme és hova irányul a tevékenység, s ez a kettő, a tudás és tevékenység hogyan irányítható egy középpontba a helyett, hogy szélágazzanak s szélverődjenek hiába. Amit nem vezethetek öntudatos életem középpontjába, az azzal való foglalkozás olyan, mint a holdkóros kapkodás s zűrzavaros szórakozottság; az olyannal veszőhelem, még sem értem s nem hiszek benne;

foglalkozhatom vele, de nem érdeklődhetem iránta azzal a szenvedélyes, eleven lendülettel, mely lelkemben fölébred, ha rólam, ha életkérdésemről van szó. Megérteni valamit, azt jelenti, hogy lelkileg egyesülünk azzal. De hogyan legyek egy ezzel a kifürkészhetetlen, hideg világgal? Hol keressük az érintkező pontot, hogyan lebbentsem föl titkainak fátylát, hogy meglássam arculatát s olyat lássak benne, ami ismerős nekem, hogy lássak benne valami közös családi vonást? Mert biztosnak kell lennem, hogy a világ és én végelemzésben nem lehetünk idegenek; és ha első pillanatra nagy-nak is látszik az eltérés köztünk, valami hatalmas összefüggésnek alkotó részei vagyunk s valami magasabb összhang föltételei, mint a két egyenes vonal is ellentétben lehet egymással, úgy, hogy egymást élesen átszelik, de ellentétes irányuk által szöget formálnak, vagyis új lélformát alkotnak.

Vajjon az az egyetlen viszonyom a nagy világhoz, hogy mulandó szemlélője vagyok? Vajjon benne folyó életem csak olyan fölszínes jelenség, mint az író toll iramlása a fehér papíron vagy a rovar futkározása az elvó, csendes víz tükrén?

Eszembe jut, a szentírás mondja, hogy az ártatlan ember a bűnbeesés előtt minden dolognak nevet adott, hogy a teremtés őreá

irányult. Tehát a teremtet világnak reá nézve jó és rokon értelme volt s ez az értelem maga az ember volt, akire a teremtés irányult.

De ez a korszak letűnt az áteredő bűn óta, mert az ember megszenteltségtelenítette a világot, mert rosszá akarta azt tenni. A teremtés értelme elváltozott, a mindenség hátat fordított az embernek s a természet kisiklott a bűnös ember erőszakos kezéből. Azután már hiába kereste az ember a teremtmények hódolatát, csak lázadást és ellenállást talált náluk, csak ellenkezéssel és csapásokkal gyötörték.

De amit az első Ádám lerontott, azt a második helyreállította, s az emberiség most újból megtalálja önmagát és saját teljességét az ember Fiában. Azok a nevek, melyeket az első ember adott a teremtményeknek, elhomályosultak, de a megtestesült Ige, ki mindent fönntart hatalmával s aki mindent örökölt — *kit mindenek örökösévé rendelt* (Zsid. 1, 2) — a megtestesült Ige neve foglalt most össze újból mindent a világon és az adja meg a teremtés értelmét. Nem lehetünk többé igazak, vagyis nem lehetünk azok, amiknek lennünk kell, hacsak nem általa, és ha valaki azt választja osztályrészül, hogy tőle elszakad, az a második halálba zuhan. Kívüle nincsen szilárd támaszték, sem egyensúly — *ő az, aki miatt s aki által minden van.*

Tehát a világmindenség is a megváltásról beszél. Krisztus műve nem volt az erkölcsi világra korlátozva, mint azt újkori protestánsok gondolták, kik elválasztották az Igét Krisztustól. Krisztus szerepe nem csupán az, hogy nekünk erkölcsi életszabályokat adjon s a keresztény életszentség iskoláját fönntartsa; az ő feladata nemcsak az, hogy tanácsokat osztogasson, törvényt szentesítsen és végrehajtsa s minket a buzgó életre serkentessen, hanem az ő erejének mindent át kell halnia, hogy mindennek megadja az értelmét és értékét, s hogy mindent visszavezessen arra a forrásra, ahonnan minden származott.

Mindig az utolsó szó az, mely megadja a végleges értelmét a többinek, amint a földi élet utolsó aktusa az, mely szerint az életet megítélhetjük, amint az utolsó csata az, melytől függ, hogy a háború győzelemmel vagy vereséggel fejeződik-e be. A befejezés nyomja rá a műre a végleges jelentést, a jelleget.

Tehát a tudomány is szent dolog, amint az ipari és kereskedelmi tevékenység s az emberek tagozódása társadalmi osztályokra. Krisztus megváltói missziója végtelen nagy, felölel mindent, ő, aki a mi testünk-lelkünk Megváltója, ő ugyancsak a *Salvator mundi*, a világ s a világmindenség Megváltója, ő ragad

ki mindent a világon a bűn oktalan szolgaságából.

Jó volna, ha egyszer újraolvasnók, de nemcsak hogy kimondjuk, hanem hogy be is hatoljunk azoknak a szavaknak mélységes értelmébe, melyeket a Szentlélek mondott Szent Pál ajkával: *a teremtménynek várakozása az Isten fiainak kijelentését várja. Mivel minden teremtmény mulandóságnak van alávetve nem önként, hanem a miatt, ki őtremény fejében alávetette; mert maga a teremtmény is fel fog szabadíttatni a romlás szolgaságából... tudjuk ugyanis, hogy minden teremtmény fohászkodik és vajúdik mindediglen (Róm. 8. 19—22).*

Úgy kellene, hogy keresztény öntudatunk, önérzetünk és értelmünk fölemelkedjék Isten korlátlan nézőpontjaira. Ami bennünk és körülöttünk végbemegy, az a világmindenség megváltása; minden összetartozik — *minden őbenne áll fenn* (Kol. 1, 17), — amint az egész háló együttműködik, összetartozik, és a háló egy szemét is meg kell javítani, hogy meg ne rontsa a löbbi szem szolgálatát.

Istenem, add hogy igaz, őszinte szemmel nézzek a világra, hogy ne kelljen elfordítani tekintetemet a mindenség mérhetellen művétől, ha téged kereslek egy kis szentélyben, mintha te csupán velem törődnél és magára hagynád

az egész világot. Add, hogy az igazságban éljek, hogy tekintetemmel álfogjam a te megváltó művednek mérhetetlenségét; add, hogy mint a régi próféták és nagy pátriárkák szemlélhessem mindent betöltő dicsőségedet és imádhassalak a magasságokon.

XXXII.

Omnibus omnia.

Mndenkinek mindene

Kétféleképen lehet érteni a lemondást. Úgy, hogy önmegsemmisülésnek tekintjük s tehetéseinket elsorvasztjuk és úgy, hogy a nagy lelki fejlődés eszközének tartjuk, mely a helyett, hogy mindinkább jelentéktelenné tenné életünket, folyton gazdagabbá, elevenebbé teszi azt.

Hogyan lehet fejlődni és növekedni a lemondás által? Az egész evangélium úgyszólván egy felelet erre a kérdésre; s akik nem tudnak olvasni, azok számára az Egyház élete és gyakorlata elég oktatás, annyira elég, hogy még a szent szöveg szavait is magyarázza s nem engedi, hogy tévútra jussunk.

Lemondani önmagáról, annyi, mint eltűnni, mint semmivel sem törődni, mint megsemmisülni — így gondolkoztak a quietisták, kiket az Egyház irgalmatlanul elítélt, bármily ragyogó erénnyel tündököltek is. Lemondani azért,

hogy elcsenevészedjünk: nagyon furcsa értelmezése volna Krisztus tökéletességét hirdető evangéliumának. Az angyalok biztosan nem ezt hirdették karácsony éjszakájában. Ahhoz, hogy az ember magát megkisebbitse, lerombolja s az oktalanság és bűn örvényébe süllyedve megsemmisítse, ahhoz igazán nem volt szükség új evangéliumra. Az áteredő bűn óta minden ember örökölte az ősatyától ezt a szerencsétlen képességet, s ösztönszerűen tudta, hogy mivel lehet önmagát lerontania. A nemtörődömséget nem szabad a végletekig hajtani, mert vétek lesz belőle . . . Nem lehetek közömbös az iránt, vajjon az igazságban vagy tévedésben vagyok-e, s az igazságot vagy a jogtalan erőszakot gyakorlom-e. Nem mondhatok le s nem hagyhatom úton-útfélen, mint valami elnyűtt ruhát erényemet vagy őszinteségemet. Nem lehetek közömbös lelkem tisztasága iránt s nem engedhetem meg, hogy bárki az én küszöbömön tisztítsa le sáros lábát. Nem mondhatok le magamról korlátlanul s nem adhatom át testemet mások élvezetére. Meg kell őriznem magamat, mint mérhetetlen értéket. Az örök közömbössége és nemtörődömsége árlás.

Nem lehetek közömbös a többiek iránt sem; szenvednem kell a miatt, amit ők szenvednek és kárhoznom kell azt, ami bajt okoz nekik.

Nincs oly távoleső nép, melynek ne volna joga, hogy érdeklődési körömbe be ne hatoljon; az igazság után való éhség és szomjúság kell hogy felébresszen kényelmes álmomból. Aki azért vonul vissza s azért mond le, hogy kevesebbet szenvedjen s aki mint a csiga behúzza ragadós szarvacskáit, nehogy talán érzékenyen beleüldödjék valamibe, az nagyon távol van az igazi lemondástól és éppen önmagát keresi, s amit jámborságnak nevez, az talán nem egyéb, mint hitvány érzelgősség.

Hagyjuk a pogányokra, hadd gyűlöljék a tömeget s hadd térjenek ki a népes utcákról — *Odi profanum vulgus et arceo* —. Az emberekről való ilyen lemondás a legcsúnyább önzés vagy képmutatás. Mert aki nem gondol csak önmagára, saját nyugalma és élvezetére vagy aki csak saját erényére gondol, az járatlan a katolikus lelkületben. Az iskolásifjú, aki lemond a tudásról s nem törődik a tanulás eredményével, az lusta és büntetést érdemel. A katona, aki lemond a küzdelemről s nem törődik a harc sikerével, az gyáva, kit agyonlőnek. A családanya, ki lemond hitveséről és nem törődik vele s családi tűzhelyével, az házasságtörő.

De van módja a helyes lemondásnak is, és ezt is gyakorolnunk kell azáltal, hogy letörjük önző érdekeink szűk korlátait, hogy egybe-

folyják életünk Krisztus egy nagy és teljes művével. Aki a szerzetesi engedelmisségben lemond saját ítéletéről, az nem mond le ítélőképességének gyakorlásáról s neki is meg lesz mindig a maga véleménye. Csak azt kívánják tőle, hogy annak ítéletét fogadja el, aki parancsol, és helyeselje a parancsot, melyet kapott — s ezt nem is tehetné meg, ha ítélőképességétől megfosztotta volna magát. Neki is van véleménye, és joga van rá; de az engedelmséghez szükséges lemondás abban van, hogy a dolgok megítélésében az általánosabb s magasabb nézőpontot foglalja el s ez a parancs szempontja. Az előjáró a közjó érdekében cselekszik és intézkedik, ebben kell nekem is az engedelmség által közreműködnöm. Ha magamévá teszem a kapott parancs indítóokait engedelmségem vak, de nem azért, mintha semmit sem látnék, hanem mert csak egyet akarok látni, amint az igazságosságnak is be van kötve a szeme, hogy mást ne lásson. Így mindenki, a parancsoló s az engedelmeskedő egyaránt egy célt szolgál. Az engedelmség nem tesz szolgálékúvé. Ellenkezőleg, az engedelmség iskolájából kerülnek ki a legnagyobb vezető jellemek.

A szerzetes, midőn a szűzesség fogadalma által megtiltja magának, hogy nőt vegyen, s azt mint sajátját szeresse és arra az egyre

irányítsa minden érdeklődését és odaadását, az a szerzetes nem azért mond le erről, hogy a családi gondoktól szabaduljon, mint azt némely fölületes ember fontoskodva állítja. Nem azért él tisztább életet, hogy kevésbbé legyen ember, hanem minthogy nem kötötte le szeretetét senkinek, szabad lélekkel állíthatja magát minden ember szolgálatára. Tiszta, lelkies szeretettel lehet mindenki iránt, lemondott minden érzéki, testi szeretetről. Magában hordhatja mindenkinek bizalmát és lelki küzdelmeit, s mindenki atyjának hívhatja őt valami magasztos és általános lelki értelemben. Fogadalma által tehát megnövekszik a szerzetes lelkileg, mintha egy kis mécseslángot, mely addig igénytelen lámpában pislogott s csak szűk kis családi kört világított meg, egyszerre föllobbantának s oly tündöklővé tennének, hogy a csillagok sorába kerülne s így mindenkinek világítana.

Taníts meg, Istenem, a te nagy, igen nagy bölcseségedre, arra a magasztos ismeretre, melyről Szent Pál szól, s amely elűzne lelkemből minden sötétséget. Mindig azt hiszem, hogy legjobban az én korlátolt szűk körömben őrzöm meg magamat és úgy élek, mint a fogoly hal a kis üvegedényben, mely nem sokkal nagyobb a halnál.

Még nem próbáltam meg, mi lehetnék, ha

átadnám magamat a te teljességednek, a te nagy művednek. Talán azt sem tudom, hogy híveid, vagyis azok, akik téged megértettek kezdettől fogva napjainkig miért hasonlítottak téged ösztönszerűleg a tengerhez s a mélységhez.

A katona nem kisebbíti magát a lemondás, az önfeláldozás által, mert sokkal nagyobb érdeket szolgál, mint az egyén java. Vajjon nekem is félnem kell hogy megfogyatkozom, ha átadom magamat kezébe Istenem, a te műved szolgálatára? Hiszen az alamizsna is, amelyet jó szívvel adnak, átváltozik örök értékű szeretetté. Nem kellene-e így örök-értékűvé tennem Isten ügyének szolgálatában egész életemet, szereteteimet, időmet, könnyeimet s minden egyebet, ami, ha föl nem ajánlom, csak engem szolgál és mulandó életemmel együtt a semmibe vész?

XXXIII.

Ego sum veritas.

Én vagyok az igazság.

Ami kell, hogy megszerettesse velünk az igazságot, mondja a *Paradisus animae* tisztetreméltó szerzője, az az, hogy Krisztus az igazság. Mi valószínűleg kijavítottuk volna ezt

a mondatot, ha minket megkérdeztek volna s abban a hiszemben, hogy helyesebben mondjuk, megfordítottuk volna az állítást s azt írtuk volna, hogy szeretnünk kell Krisztust, mert ő az igazság. S ezt azért tettük volna, mert helytelenül, azt hisszük, hogy az elvont (az absztrakt) megelőzi a tényleges valóságot (a konkrét), hogy a logika vagyis a gondolat világa előbbrevaló a reális valóságnál, hogy a törvény a szükségesség s igazságosság fogalma az első a mindenségben. Nem tudjuk talán, hogy az első igazságosság az, aki maga az Igazságosság, hogy a szükségesség nem létező valóság, hanem csupán a szükséges Lény személyes formájában. Az igazság nem elvont egyenlet mindenekelőtt. Az igazság elsősorban a valóság birodalmában keresendő, az igazság létező személy: Isten. Minthogy Krisztus Isten, személyesen mondta magáról, hogy ő az Igazság, mert ő nem képletes, hanem a való értelemben az Igazság.

Ennek az alapvető elvnek következményeit nem egykönnyen méríthetjük ki. Ha jól megértem ezt, megújíthatom, fölfrissíthetem egész életemet és összhangba hozhatom az élet legkülönbözőbb megnyilvánulásait. Mert ha Krisztus az Igazság, amint ő személyesen és valósággal az Igazságosság is, akkor a tanulás és tudás s az egész világ társadalmi egyensúlya

nem csak úgy érdekel engem, mint elvont elmélet, hanem keresztény életet, eleven konkrét valóságot látok abban s úgy tekintem az egészet, mint *Krisztus titokzatos élő testének építését a földön.*

Sokat évődtem azon, Istenem, hogy miként hozhatom veled szoros, eleven összefüggésbe tanulmányaimat, kutatásaimat, olvasmányaimat s jegyzeteimet. Eleinte azt mondtam magamban, hogy mindez nem von el, nem szórakoztat el szükségképen imaéletemtől, tehát nem ellensége lelki életemnek s így a tanulás és lelki élet megférhetnek egymás mellett, mint két szomszéd, mely egymást nem háborgatja, de egymással nem is sokat törődik, hanem éli mindegyik a maga életét. De láttam, hogy ez elégtelen s erőltetett megoldás, s ezzel nem adok belső értéket tanulmányaimnak, tudományos kutatásaimnak, s ezzel nem magyarázom meg, miért lehet, miért kell a legnagyobb odaadással a legnagyobb eredményre törekednem ebben a munkámban; és azt sem, hogy miként közeledhetem hozzád mindinkább Istenem, nem annak ellenére, amit tudok, hanem éppen azáltal, hogy tudok és tanulok. Hogyan és miben érintkezhetem veled vagy érinthetlek téged, ha például a letűnt művelődések történetét tanulmányozom, vagy Ninive és Byblos képét igyekszem újra föltámasztani

vagy ha régi szövegeket vizsgálok, nyelvtani formákat elemzek ?

Ezt a kérdést nem lehet kikerülni büntetlenül. Én igyekeztem rá felelni, s azt mondtam, hogy munkám jó szándéka által találkozhatom veled, Istenem. Azért igyekeztem minden tanulmányomat a te *legnagyobb dicsőségedre* végezni s tanulásomat a lelkek javára irányítottam. Meggyőztem magamat, hogy a tudománynak erkölcsi értéke van azáltal, hogy az embert tanulásra ösztönzi, és apológiai értéke is van azáltal, hogy megdicsőíti az Egyházat a hitetlenekkel szemben. Tehát az én szellemi munkám tied s meg van szentelve azáltal, hogy helyesled jó szándékomat, mert amit nem jó szándékból teszünk, az olyan, mintha téllenek maradtunk volna . . .

De ha tanulmányunkban egyedül a jó szándék volna az értékes Isten előtt, akkor Isten nem törődne, vele, hogy többet vagy kevesebbet tudjunk, minthogy a jó szándék a tudatlanban s a középszerűben egyformán meglehetne. Akkor azt mondhatnók, hogy ismereteink tartalma mellékes Isten előtt. Így az emberi tudományokkal úgy bánnánk, mintha a virágok értékét csak a mérlegen akarnók megmérni. Őszirózsa vagy ibolya, tulipán vagy szegfű, ez mind mellékes volna, csak gram-

mok és kilogrammok volnának. A virág eredelisége nem jönne számításba.

Minthogy azonban az Igazság élő valóság s nem absztrakció mindenekelőtt, minthogy az igazság maga Krisztus, Megváltóm isteni személye, a tudást, eltekintve minden szándéktól, jónak, értéknek kell tartanunk: tehát tudni annyi, mint az igazságot vagyis Krisztust építeni, az emberek között. A tudás tehát szent dolog, melyet ugyan meg lehet szentségteleníteni, mint az Oltáriszentséggel is lehet tiszteletlenül bánni. Tehát a tudás nemcsak kívülről a szándék által, hanem belülről a maga lényegében is eleven összefüggésben van Krisztussal, aki az Igazság. Ennélfogva a tudásnak Krisztushoz kell vezetnie, el kell juttatnia a lelket az örök élet ismeretére s annak a tudására, aminek lennünk kell. Tehát minden törekvés, mely a tudást eltéríti ettől a lényegében levő céltől, szentséglőrő igyekezet, hasonló ahhoz a szentségtöréshez, mikor valaki szentmiseáldozat eucharisztikus borát arra használná, hogy vele lakomáin dőzsöljön.

Ebből az is következik, hogy azok, akik életük útjain nem találnek sürgősebb, közvetlenebb teendőt, akiknek van idejük tanulni, nem hevertethetik parlagon elméjüket azzal a megokolással, hogy az erény magában elégséges. Ilyen mentegelőzés nem menthet föl a

tanulás és ismeretszerzés munkája alól, hanem csak komoly, hivatásbeli teendők.

Ha Isten nagyobb irgalommal bánik a tudatlanokkal, az csak azért van, mert gondviselő intézkedése őket nagyobb jó érdekében megfosztani engedte az ismeretszerzés alkalmától.

Mindenütt, ahol valami igazságról beszélnek, valamiképen az isteni Igéről szólnak, ki maga az Igazság. Tehát szerelhetem tanulmányaimat, könyveimet mint szülőházunk köveit, mint otthonunkat.

Lehetetlen elvitatni Krisztustól a jogot, hogy ő legyen a célja minden emberi törekvésnek, mely a tudásra irányul.

Az embernek megvan, sajnos, az a rettentő képessége, hogy a dolgokat céljukkal ellenkezőleg használja s ezzel a visszaéléssel azokat beszennyezze. Nem az él vissza a tudománnyal, aki sokat foglalkozik vele, hanem aki rosszul műveli azt, aki rossz tudományt ápol vagy elfelejti a velejáró kötelességeit. Mi lélekből és testből állunk, egységből és sokaságból, tegnapból és holnapból tevődik össze életünk. Kötelességeinknek egységesen szervezve kell lenniök és nem egymás ellen hadakozniok; mert azok nem arravannak hívatva, hogy vitatkozzanak, hanem hogy egymást megértsék.

Azáltal is véthetünk, ha nem nyugszunk

bele szükséges tudatlanságainkba, melyek föltételei fejlődő tudásunknak.

Ami igaz a tudásról, az igaz minden más emberi törekvésről. Krisztus az Igazságosság ő az Élet, amint ő a Léte. Mindennek fölfelé, őreá kell irányulnia, feléje kell törekednie mindennek; a kovács kalapácsütésétől kezdve a törvénykönyv paragrafusáig, mindennek, ami a rend, a béke, az igazság szolgálatában van, ami tökéletesít és nemesít — mindennek Krisztusra, a testté lett Igére, Igazságra kell irányulnia s őt kell szolgálnia.

TARTALOM.

	<i>Lapszám.</i>
BEVEZETŐ	3
I. <i>Eltörvén az alabástromot</i>	9
II. <i>Nemde, a pogányok is?</i>	14
III. <i>A csend szólni fog</i>	19
IV. <i>Az én igám édes</i>	25
V. <i>Csodálatosabban megújítottad</i>	29
VI. <i>A te kezedbe</i>	35
VII. <i>Vedd és fogadd</i>	40
VIII. <i>Az Egyház közösségében</i>	46
IX. <i>Kalmárkodás házu</i>	50
X. <i>Isten dicsőségére</i>	56
XI. <i>Félholtan hagyák őt</i>	61
XII. <i>Vele találkozni!</i>	66
XIII. <i>Mindenkor imádkozzunk!</i>	72
XIV. <i>A benned bízók</i>	77
XV. <i>Nyilatkozzál meg!</i>	82
XVI. <i>Egybegyűjté az elveszendőket</i>	87
XVII. <i>Megemlékeztél sebeidről</i>	93
XVIII. <i>Sírván sírt éjjel</i>	98
XIX. <i>Kicsinyhitű</i>	103

	<i>Lapszám</i>
XX. <i>Ti szerettetek engem</i>	108
XXI. <i>Aki volt</i>	113
XXII. <i>Aki van.</i>	118
XXIII. <i>Aki eljövendő</i>	123
XXIV. <i>MenjeteK szőlőmbe</i>	128
XXV. <i>Mindent magamhoz vonzok</i>	133
XXVI. <i>Otthagyják őt</i>	138
XXVII. <i>Tartsd meg, amid vagyon</i>	144
XXVIII. <i>Megváltván az időt</i>	150
XXIX. <i>Olajt magukkal</i>	156
XXX. <i>Teljes öröm</i>	161
XXXI. <i>Minden őbenne áll fenn</i>	166
XXXII. <i>Mindenkinek mindene</i>	172
XXXIII. <i>Én vagyok az igazság</i>	177

